

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΛΕΙΔΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ
ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ»**

ΚΑΡΑΚΟΝΤΑΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑ

Επιβλέπων καθηγητής:
ΤΣΑΜΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΒΟΛΟΣ 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με τη συγγραφή της παρούσας εργασίας και με την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος στη “Λογιστική και Ελεγκτική” θεωρώ καθήκον μου να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Τσάμη Αναστάσιο. Τον ευχαριστώ για την επιστημονική καθοδήγηση και το ενδιαφέρον που έδειξε, με σκοπό την εκπόνησή της. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω το εκπαιδευτικό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις και τις εμπειρίες που μου πρόσφεραν κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου, καθώς και τους συμφοιτητές μου για την άριστη συνεργασία και τις εμπειρίες που αποκομίσαμε.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω θερμά τον άντρα μου Κουτσιανίτη Στέφανο και βεβαίως τα δύο μικρά μου παιδιά για την ηθική συμπαράσταση, τη βοήθεια και την υπομονή που έδειξαν για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μία σημαντική λειτουργία μέσα σε κάθε οικονομική οντότητα, επηρεάζοντας πολλές πτυχές της καθημερινής λειτουργίας της και συμβάλλοντας θετικά σε αυτήν. Ως έννοια ο εσωτερικός έλεγχος διακρίνεται για το εύρος και το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών που προσφέρει. Ύστερα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση, ο εσωτερικός έλεγχος των επιχειρήσεων θεωρείται από ερευνητές, πανεπιστημιακούς και «ανθρώπους της αγοράς» το αποτελεσματικότερο μέσο των οικονομικών οργανισμών για την προώθηση των εσόδων.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου για το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και στο ρόλο και τη σημασία των δικλίδων ασφαλείας στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον. Είναι γεγονός ότι οι επιχειρήσεις απειλούνται από πολλούς και διαφορετικών ειδών κινδύνους. Προκειμένου να διαχειρίζονται αποτελεσματικά οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι από τις εταιρείες, απαιτείται πολύ καλή γνώση του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται, καθώς και άριστη γνώση των λειτουργιών και δραστηριοτήτων τους. Οι δικλείδες ασφαλείας αποτελούν τις διαδικασίες και τις μεθόδους που έχουν οριστεί από την επιχείρηση με στόχο την αποτελεσματική και απρόσκοπτη λειτουργία της, καθώς και την πρόληψη, εντοπισμό, και διόρθωση ανεπιθύμητων καταστάσεων. Κεντρικό θέμα στην αξιολόγηση του συστήματος δικλίδων είναι το λογιστικό – πληροφοριακό σύστημα που παράγει τις πληροφορίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η αξιολόγηση των δικλίδων αφορά την ταυτοποίηση συναλλαγών και γεγονότων καθώς και τη σχετική καταχώρηση, την επεξεργασία και την παρουσίαση πληροφοριών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Λέξεις Κλειδιά: Ελεγκτική, Εσωτερικός έλεγχος, Εξωτερικός έλεγχος, Εσωτερικός ελεγκτής, Εξωτερικός ελεγκτής, Δικλείδες ασφαλείας

ABSTRACT

Internal control is an important function within each entity, influencing many aspects of its day-to-day operation and contributing positively to it. As a concept, internal control is distinguished by its breadth and high level of service. After an extensive bibliographic review, internal control of enterprises is considered by researchers, academics and “people on the market” most effectively through financial organizations to defend revenue.

This work focuses on the development of a theoretical framework for the Internal Control System and on the role and importance of security controls in internal and external control in the modern business environment. It is a fact that businesses are threatened by many different types of risks. In order to effectively manage business risks from companies, they need a very good knowledge of the environment in which they operate, as well as an excellent knowledge of their operations and activities. Safeguards are the procedures and methods set by the business to ensure its effective and uninterrupted operation, as well as the prevention, detection and correction of unwanted situations. A central issue in the evaluation of the system is the accounting information system that generates the information of the financial statements. Valuation of transaction involves the identification of transactions and events as well as the related recording, processing and presentation of information in the financial statements.

Key Words: Auditing, Internal Audit, External Audit, Internal Auditor, External Auditor, Safety controls

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	I
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	II
ABSTRACT	III

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	1
1.2 Σκοπός εργασίας	2
1.3 Δομή εργασίας	2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	4
---	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ	8
3.1 Το αντικείμενο του Ελέγχου και της Ελεγκτικής	8
3.2 Επιχείρηση και Ελεγκτική	11
3.3 Είδη ελέγχων	13
3.4 Οι ελεγκτικές εταιρείες	15
3.5 Το περίγραμμα της ελεγκτικής διαδικασίας	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1 Ορισμός εσωτερικού ελέγχου	17
4.2 Ο Εσωτερικός Έλεγχος στην Ελλάδα	17
4.3 Λειτουργίες εσωτερικού ελέγχου	18
4.4 Σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου	18
4.5 Σύστημα εσωτερικού ελέγχου	20
4.6 Αποτελεσματικότητα εσωτερικού ελέγχου	24
4.7 Οφέλη της ύπαρξης ενός καλού συστήματος εσωτερικού ελέγχου	25
4.8 Υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου	26
4.9 Βασικές αρχές του συστήματος Εσωτερικού ελέγχου	27
4.10 Έννοια εταιρικής διακυβέρνησης	31
4.11 Σχέσεις εταιρικής διακυβέρνησης και εσωτερικού ελέγχου	32
4.12 Ποιότητα εσωτερικού ελέγχου και Απάτη	33
4.13 Συμπεριφορά των Ελεγκτών προς τους ελεγχόμενους	34
4.14 Εσωτερικός έλεγχος στις μικρές επιχειρήσεις	34
4.15 Βασικά στοιχεία ασφαλείας για μικρές επιχειρήσεις	35
4.16 Επικοινωνία του Εσωτερικού ελέγχου με τα υπόλοιπα τμήματα	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

5.1 Ορισμός εξωτερικού ελέγχου	38
5.2 Ο ρόλος και η δράση του εξωτερικού ελεγκτή.....	38
5.3 Βασικές αρχές ελεγκτών	39

5.4 Απειλές κατά των βασικών αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας	41
5.5 Η ευθύνη των ελεγκτών διεθνώς	42
5.6 Στάδια εκτέλεσης του ελέγχου	43
5.7 Έκθεση των ελεγκτών	45
5.8 Πιστοποιητικά ελέγχου	46
5.9 Μοντέλο Αξιολόγησης κινδύνου	47
5.10 Μέσα μελέτης ελέγχου	48
5.11 Μέθοδοι μελέτης ελέγχου	49
5.12 Ευθύνη ελεγκτών προς την ελεγχόμενη μονάδα. Αιτίες επίρριψης ευθύνης	50
5.13 Προληπτικά μέτρα αμύνης των ορκωτών ελεγκτών	51
5.14 Έλεγχοι και αποδεικτικά στοιχεία	53
5.15 Περιπτώσεις όπου η πιθανότητα να βρεθούν σφάλματα είναι μεγάλη	53
5.16 Ομοιότητες Εσωτερικού – Εξωτερικού ελέγχου	54
5.17 Διαφορές Εσωτερικού – Εξωτερικού ελέγχου	55
5.18 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα εσωτερικού – εξωτερικού ελέγχου	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΚΑΝΔΑΛΑ

6.1 Εταιρικά σκάνδαλα και εσωτερικός έλεγχος	59
6.2 Κίνητρα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων	61
6.3 Παρουσίαση μεγάλων εταιρικών σκανδάλων	61
6.4 Πλαίσια διαχείρισης κινδύνων	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΔΙΚΛΕΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

7.1 Δικλείδες ασφαλείας	69
7.2 Αξιοπιστία δικλείδων εσωτερικού ελέγχου	73
7.3 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλείδων ασφαλείας	74
7.4 Πληροφοριακά συστήματα και δικλείδες ασφαλείας	77
7.5 Πολιτική ασφαλείας πληροφοριακών συστημάτων	83
7.6 Μέτρα προστασίας πληροφοριακών συστημάτων	86
7.7 Μηχανισμοί ελέγχου πληροφοριακών συστημάτων	89
7.8 Αιτίες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των δικλείδων ασφαλείας	90
7.9 Περιορισμοί δικλείδων ασφαλείας	92
7.10 Έλεγχος Παγίων	93
7.10.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Παγίων ..	93
7.11 Έλεγχος Αποθεμάτων	94
7.11.1 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου Αποθεμάτων	95
7.12 Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων	96
7.12.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Χρεογράφων	97
7.12.2 Έλεγχος Απαιτήσεων	98
7.12.3 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Απαιτήσεων	98
7.12.4 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Πελατών	99
7.13 Έλεγχος Διαθεσίμων	99
7.13.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Διαθεσίμων	100
7.13.2 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου Καταθέσεων Όψεως	101
7.14 Έλεγχος Υποχρεώσεων	101
7.14.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Υποχρεώσεων	102
7.14.2 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Αγορών	103

7.14.3 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου επί πιστώσει Αγορών	103
7.14.4 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου πληρωμών Αγορών ...	103
7.15 Έλεγχος Αμοιβών Προσωπικού	104
7.15.1 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου Αμοιβών Προσωπικού	105
7.16 Έλεγχος Εσόδων	105
7.16.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Πωλήσεων	106
7.16.2 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου επί πιστώσει Πωλήσεων	107
7.16.3 Δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου εισπράξεων Πωλήσεων	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 Συμπεράσματα	108
8.2 Το κράτος	110

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διαδικτυακές Πηγές	112
Ευρετήριο λέξεων	114

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιτυχία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου κρίνεται σε μεγάλο βαθμό από την ενσωμάτωση των κατάλληλων δικλίδων ασφαλείας στις πολιτικές και διαδικασίες της επιχείρησης και την αντίστοιχη αποδοχή και γνώση τους από τα στελέχη της. Ειδικά στις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, δηλαδή σε αυτές που χαρακτηρίζονται από μεγάλο όγκο συναλλαγών, λειτουργούν μέσω περίπλοκων τεχνικών διαδικασιών και απασχολούν συγχρόνως μεγάλο αριθμό προσωπικού, παρουσιάζεται μια λογική δυσκολία στον άμεσο έλεγχο της διαχείρισής τους από τις διοικήσεις τους.

Οι ελεγκτές κατανοούν την έννοια των δικλίδων και την ασφάλεια, ενώ η ανώτερη διοίκηση από άγνοια, δυσκολεύεται να συλλάβει τη σημασία της προσφοράς που εμπεριέχεται στα πλαίσια του εσωτερικού ελέγχου με αποτέλεσμα σε αρκετές περιπτώσεις να αδικείται και να μην του προσδίδεται η ανάλογη θέση και το κύρος στον επιχειρησιακό χώρο. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί εργαλείο αποτελεσματικής διοίκησης με σκοπό την επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων και σκοπών και η θέσπιση δικλίδων ασφαλείας είναι απαραίτητη και πολύ σημαντική.

Στην περίπτωση που υπάρχει αναφορά σε ανεξάρτητη υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου, κύρια αποστολή αυτής αποτελεί η διασφάλιση της εφαρμογής και τήρησης του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, της συμμόρφωσης της εταιρείας με την ισχύουσα νομοθεσία, της επάρκειας των πολιτικών και διαδικασιών και της συνεχούς αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου τόσο ως προς την επάρκεια, όσο και ως προς την αποτελεσματικότητά του. Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου αποτελεί μέρος του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επιφορτισμένη να ασχολείται με την επισκόπηση των λειτουργικών και επιχειρηματικών κινδύνων, την πρόληψη, τη βελτίωση των λειτουργιών και της απόδοσης του οργανισμού και την υιοθέτηση καλών πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης σε συνάφεια με το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι :

- Η ανάδειξη της σημαντικότητας της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις
- Να τονισθεί η σημασία και ο ρόλος των δικλίδων ασφαλείας στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο, να αποσαφηνίσουμε τους λόγους για τους οποίους έχει αναπτυχθεί το φαινόμενο της απάτης και να προβληματιστούμε για το πώς θα μπορέσει στο σύνολό της η ασφαλιστική κοινότητα να το αντιμετωπίσει.
- Να διερευνηθεί η σημασία και η αναγκαιότητα της αξιοπιστίας και της διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων
- Να αποσαφηνιστεί η έννοια του εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου και να προσδιοριστεί η αναγκαιότητα και αξιοπιστία του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.
- Να εξεταστεί ο βαθμός επίδρασης της οικονομικής κρίσης επί του εγγενούς κινδύνου και του κινδύνου των δικλίδων ασφαλείας

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από 8 κεφάλαια :

Στο 1^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το κύριο αντικείμενο της μελέτης και για ποιό λόγο γίνεται η μελέτη, ο σκοπός και η δομή της εργασίας.

Στο 2^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνών και προσεγγίσεων που χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές της εργασίας.

Στο 3^ο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην έννοια της Ελεγκτικής, την ιστορική της εξέλιξη και τις διακρίσεις της Ελεγκτικής.

Στο 4^ο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην έννοια και το σκοπό του εσωτερικού ελέγχου, τη σχέση του με την εταιρική διακυβέρνηση, την αναγκαιότητα ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου, την υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου και τις αρμοδιότητές της. Στη συνέχεια, γίνεται επισκόπηση στις βασικές αρχές ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, παρουσιάζεται η ηθική ευθύνη και συμπεριφορά του Ορκωτού Ελεγκτή απέναντι στη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας αλλά και στα υπόλοιπα τμήματα.

Στο 5^ο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην έννοια και σπουδαιότητα του εξωτερικού ελέγχου, παρουσιάζονται οι βασικές αρχές που πρέπει να έχουν οι ελεγκτές, τα στάδια εκτέλεσης ενός ελέγχου, τα μέσα και οι μέθοδοι μελέτης ενός ελέγχου καθώς επίσης και οι ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο.

Στο 6^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται γνωστές περιπτώσεις μεγάλων εταιρικών απατών και αποτυχιών στα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου με μία παράλληλη αναφορά στην απουσία σημαντικών δικλείδων ασφαλείας, στην ευθύνη του ελεγκτή σε κάθε περίπτωση και τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις αυτής.

Στο 7^ο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στη σπουδαιότητα των δικλείδων ασφαλείας.

Στο 8^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται συνοπτικά τα συμπεράσματα της εργασίας, όπως προκύπτουν από τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά σε επισημάνσεις, βελτιώσεις και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα σχετικά με το ρόλο του εσωτερικού και εξωτερικού ελεγκτή και των δικλείδων ασφαλείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομικής δράσης η οποία έχει καταστεί σήμερα περισσότερο εμφανής από ποτέ, η διεθνοποίηση των κεφαλαιαγορών κυρίως την τελευταία εικοσαετία, η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας και η χρήση ολοένα και πιο εξελιγμένων και πολύπλοκων τεχνολογικών εργαλείων, μεθόδων και εφαρμογών από οργανισμούς και επιχειρήσεις, καθώς και το πολύπλοκο και έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον που καλούνται να λειτουργήσουν οι τελευταίοι συνθέτουν μια πολύπλοκη και δύσκολα διαχειρίσιμη πραγματικότητα στην οποία ο ρόλος της ελεγκτικής τόσο για τον ιδιωτικό όσο και για το δημόσιο τομέα της οικονομίας σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο είναι ζωτικός με διαρκώς αυξανόμενη σημασία (**Καζαντζής, 2006, σελ. 39**).

Επιπρόσθετα, οι ατέλειες της ανθρώπινης φύσης, ο έγκαιρος εντοπισμός και η διόρθωση των λογιστικών σφαλμάτων, η ανάγκη για παροχή αξιόπιστων και ποιοτικών πληροφοριών και η αποτροπή του οικονομικού εγκλήματος και της απάτης καθιστούν επιτακτική την καθιέρωση του ελέγχου κάθε οργανισμού ή επιχείρησης (**Γρηγοράκος, 1989**).

Σύμφωνα με τους **Miller και Bailley (1989)**, ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια συστηματική αναθεώρηση και αντικειμενική εξέταση ενός στοιχείου και συμπεριλαμβάνει την επαλήθευση των συγκεκριμένων πληροφοριών όπως αυτή καθορίζεται από τον ελεγκτή ή όπως καθιερώνεται από την γενική πρακτική.

Οι Gibbs και Keating (1995) πρότειναν τη «βάση δεδομένων αξιολόγησης κινδύνων», ως το σημαντικότερο εργαλείο αξιολόγησης των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Το ανωτέρω εργαλείο μπορεί να χρησιμεύσει στην αξιολόγηση των υφιστάμενων δικλίδων ασφαλείας και να διαγνωστεί εάν αυτές επαρκούν, για να καλυφθούν οι υφιστάμενοι κίνδυνοι, ελαττώνοντας σημαντικά τα κόστη ελέγχου. Αυτό σημαίνει ότι, οι περιττοί έλεγχοι προσδιορίζονται ευκολότερα και επομένως αποβάλλονται άμεσα ως μέρος των διαδικασιών επανασύστασης (reengineering).

Το 1999 το AICPA, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ, το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και άλλοι φορείς οριστικοποιούν τις αλλαγές για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των επιτροπών εσωτερικού ελέγχου. Το 2002 η Πράξη SarbanesOxley προβλέπει ότι οι επιτροπές εσωτερικού ελέγχου πρέπει να λειτουργούν ως διαχειριστές πληροφόρησης και να διαθέτουν εξειδίκευση στην παρουσίαση χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (**KPMG, 2007**).

Ο εσωτερικός έλεγχος προέκυψε από την ανάγκη των εταιρειών να έχουν κάποια μέσα ανεξάρτητης επιβεβαίωσης των βιβλίων που κρατούσαν, τα λάθη σε αυτά τα βιβλία, καθώς και την ύπαρξη απάτης (**Ramamoorti, 2003**).

Σύμφωνα με τον **Παπαστάθη (2003)**, η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου είναι προφανής από τις ατέλειες και τις αδυναμίες που διακρίνουν τον ίδιο τον άνθρωπο.

Μία καλή σχέση ανάμεσα στην επιτροπή ελέγχου και τους ελεγκτές είναι απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου και τη βελτίωση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων **Anderson (2004) & Harrington (2004)**.

Το **2004**, ο **Φίλος Ι.** τονίζοντας τη συνεισφορά του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου στην επίτευξη των στόχων της οικονομικής μονάδας, όρισε το Σ.Ε.Ε. ως το οργανωμένο σύνολο ελέγχων λειτουργιών και διαδικασιών που καθιερώνεται από τη Διοίκηση με σκοπό την εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων του οργανισμού, την αποτελεσματική του λειτουργία και την ικανοποίηση των στόχων του.

Την ίδια περίοδο, ο **Γρηγοράκος (2006)** δίνοντας έμφαση στο καθαρά λογιστικό εσωτερικό έλεγχο όρισε το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ως «το όλο σύστημα οργάνωσης των διαδικασιών εκτέλεσης των διαχειριστικών πράξεων και της λογιστικής τους απεικόνισης».

Για τον ελληνικό χώρο, σημαντική πηγή οδηγιών για οργάνωση κατάλληλων συστημάτων εσωτερικού ελέγχου αποτελούν οι Νόμοι 3016, 3091 και 3156 περί εταιρικής διακυβέρνησης και οι συμπληρωματικές διατάξεις αυτών, η απόφαση 5-204 / 14-11-2000 περί κανόνων συμπεριφοράς των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών εταιρειών και οι Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2438 / 6-8-1998 και 2577 / 9-3-2006.

Εξαιτίας της σημαντικότητας των οικονομικών καταστάσεων και της απαίτησης των ενδιαφερόμενων μερών για διαφάνεια και αξιοπιστία, υφίσταται η αναγκαιότητα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου (**De Fond and Zhang 2014**).

Η πρώτη σχετική μελέτη σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου πραγματοποιήθηκε από τον **Mautz R. (1984)**, και τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης έδειξαν ότι, η σχέση του εσωτερικού με τον εξωτερικό έλεγχο είναι *φαινομενικά* πολύ καλή.

Ένα σημαντικό μέρος των εξωτερικών ελεγκτών εμπιστεύονται τα αποτελέσματα της δραστηριότητας εσωτερικού ελέγχου, και η εμπιστοσύνη θα αυξηθεί αρκετά γρήγορα στο επόμενο μέλλον (**Ward, DD & Robinson, JC, 1980**).

O Schneider (1984) συνειδητοποίησε μια περιγραφική μελέτη μοντέλου μέσω της εξέτασης τριών σημαντικών παραγόντων που έχουν μεγάλες επιρροές στην εμπιστοσύνη του εξωτερικού ελέγχου στον εσωτερικό έλεγχο: (1) αντικειμενικότητα (2) ικανότητα και (3) εργασία. Τα αποτελέσματα που έλαβε ο Schneider έδειξαν ότι, από την άποψη των εξωτερικών ελεγκτών, σημαντικός παράγοντας είναι η ποιότητα των εργασιών που εκτελούνται από τον εσωτερικό έλεγχο, και επόμενοι σημαντικοί παράγοντες είναι η ικανότητα και η αντικειμενικότητα .

Στην ίδια κατεύθυνση, εντοπίσαμε μια άλλη σχετική μελέτη που πραγματοποίησε ο **Haron H., Chambers A., RamsiR. & Ismail I (2004)**. Το σημείο εκκίνησης αυτής της έρευνας δίνεται από το γεγονός ότι εξωτερικά οι ελεγκτές συχνά βασίζονται σε άλλους επαγγελματίες για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των πελατών τους. Γενικά, οι εξωτερικοί ελεγκτές βασίζονται στους εσωτερικούς ελεγκτές των πελατών. Η εμπιστοσύνη στους εσωτερικούς ελεγκτές έχει ως αποτέλεσμα εξοικονόμηση κόστους για τον πελάτη. Στόχος της μελέτης αυτής ήταν να καθοριστούν ποια κριτήρια χρησιμοποιήθηκαν από εξωτερικούς ελεγκτές στην αξιολόγηση της δραστηριότητας εσωτερικού ελέγχου (αντικειμενικότητα, ικανότητα και η ποιότητα της εργασίας που εκτελείται από τον εσωτερικό έλεγχο).

Τα ευρήματα της μελέτης ανέφεραν ότι η τεχνική ικανότητα και η εργασία που εκτελείται είναι τα δύο πιο σημαντικά κριτήρια που εξετάζουν οι εξωτερικοί ελεγκτές στους εσωτερικούς ελεγκτές. Η αντικειμενικότητα του εσωτερικού ελέγχου δεν θεωρείται ότι είναι σημαντικό, από την άποψη του εξωτερικού ελεγκτή. Μια πιθανή εξήγηση είναι το γεγονός ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται ως υπάλληλοι του οργανισμού, οπότε η αντικειμενικότητα δεν αποτελεί σημαντικό στοιχείο που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις των εξωτερικών ελεγκτών σχετικά με την εξάρτησή τους από τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε μια σύντομη σύνθεση των πιο σημαντικών ερευνών σχετικά με τα σημαντικά κριτήρια που λαμβάνουν υπόψη οι εξωτερικοί ελεγκτές στο πλαίσιο της εμπιστοσύνης τους με τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Μελέτη	Ευρήματα
Brown, RP (1983)	Ανεξαρτησία / αντικειμενικότητα. Έργα που εκτελούνται
Schneider, A. (1984)	Έργα που εκτελούνται. Επάρκεια;
Tiessen, P. & Colson, RH (1990)	Έργα που εκτελούνται. Επάρκεια; Αντικειμενικότητα;
Maletta, M. (1993)	Αντικειμενικότητα; Επάρκεια; Έργα που εκτελούνται.
O'Haron H. Et al., (2004)	Επάρκεια; Έργα που εκτελούνται

Πηγή: Haron H. Et al. (2004)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Το αντικείμενο του ελέγχου και της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική είναι ένας ξεχωριστός επαγγελματικός κλάδος των διοικητικών – οικονομικών επιστημών που πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε οργανισμό που στοχεύει στην ορθή διαχείριση των οικονομικών πόρων, καθώς και στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (**Παπαστάθης, 2003 : 22**).

Σύμφωνα με τον **Μπαμπινιώτη (2002)**, η ελεγκτική είναι ο επιστημονικός κλάδος που έχει σαν αντικείμενο τη διατύπωση αρχών και κανόνων για τη διεξαγωγή των οικονομικών ελέγχων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη λαθών και η διαπίστωση της πραγματικής χρηματοοικονομικής κατάστασης της οικονομικής μονάδας..

Πιο πρόσφατα σύμφωνα με τον **Τσακλάγκανο (2005)**, η ελεγκτική ορίστηκε ως το σύνολο των κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικό-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση”.

Γενικότερα μπορεί να λεχθεί ότι η ελεγκτική είναι ένας κλάδος που αποκτά αποδοχή και εφαρμογή μέσα από τις διερευνήσεις και αξιολογήσεις των λειτουργιών. Εξελίσσεται συνεχώς με σκοπό την υλοποίηση του στόχου της, να αποκτήσει δική της ταυτότητα, προσεγγίζοντας τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, ώστε να επιτύχουν οι φορείς και οι διοικήσεις τους σκοπούς, διασφαλίζοντας την οικονομική συνοχή της επιχείρησης (**Καραμάνης, 2008**).

Τέλος, με τον όρο ελεγκτική εννοούμε τη συστηματική διαδικασία συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο. Τα τεκμήρια αυτά αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένου οργανισμού, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια (**Καζαντζής, 2006 : 52**).

Η Ελεγκτική, ανάλογα με τον αντικειμενικό της σκοπό μπορεί να χωριστεί σε δύο γενικές κατηγορίες:

- Σε Ελεγκτική της χρηματικής και Οικονομικής διαχείρισης
- Σε Ελεγκτική των οικονομικών αποτελεσμάτων

Στην Ελλάδα η πρώτη εμφάνιση οργανωμένου ελεγκτικού επαγγέλματος γίνεται το 1956 με την σύσταση του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ), (Ν.Δ. 3329/55), με την βοήθεια Άγγλων ορκωτών λογιστών και υπό τον έμμεσο έλεγχο του κράτους. Τούτο είχε και την αποκλειστική ευθύνη αλλά και το προνόμιο της εκπλήρωσης των από τον Ν. 2190/20 επιβαλλόμενων διατάξεων περί ελέγχου στον ιδιωτικό τομέα μέχρι της αναδιοργάνωσης του το 1992 με τον νόμο Π.Δ. 226/1992 με το οποίο δόθηκε η ευχέρεια της ίδρυσης (πολλών) ελεγκτικών εταιρειών σύμφωνα με τα Αγγλικά και Αμερικάνικα πρότυπα (**Κάντζος, 1995 : 21**).

Βάσει αυτού του νόμου οι ελεγκτικές εταιρείες ελέγχουν τις λογιστικές καταστάσεις σε σχέση με την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Ο εντοπισμός λογιστικών λαθών που προέρχονται από δόλο με στόχο την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων για την εξαπάτηση είναι βασικό μέλημα των ελεγκτών.

Η απάτη είναι πολύμορφη. Μπορεί να συντελείται από έναν ή πολλούς εργαζομένους, με την ή χωρίς συνεργία της διεύθυνσης. Συνήθως αλλοιώνονται στοιχεία του ισολογισμού άλλοτε υπερεκτιμημένα ή υποτιμημένα, ανάλογα αν θέλουν παροχή πίστωσης, επίτευξη αγοράς ή συγχώνευσης, πληρωμή ή μη μερισμάτων, μεταβολή της τιμής της μετοχής, δόλια πτώχευση, φοροδιαφυγή.

Οι απάτες συνοδεύονται από πλαστά τιμολόγια, μισθοδοσίες, τραπεζικές συναλλαγές, νόθευση λογιστικών βιβλίων, παράληψη μεταφοράς ποσού, παρουσίαση ξένων περιουσιακών στοιχείων. Το κατά πόσο είναι εύκολο ο ελεγκτής να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο της απάτης εξαρτάται από την επαγγελματική του επάρκεια και από την εκτίμησή του για την ύπαρξη κινδύνου.

Τα όργανα του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών – Λογιστών (ΣΟΕΛ) είναι :

- το Εποπτικό συμβούλιο : αποτελείται από τον Πρόεδρο και (6) μέλη που εκλέγονται από τη Γενική συνέλευση του Σώματος
- το Επιστημονικό συμβούλιο : αποτελείται από τον Πρόεδρο και (4) μέλη που εκλέγονται από τη Γενική συνέλευση του Σώματος
- το Πειθαρχικό Συμβούλιο : συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και αποτελείται από (3) μέλη.

Το αντικείμενο του ελέγχου στα πλαίσια της χρηματοοικονομικής ελεγκτικής είναι κατά κύριο λόγο ο τρόπος και η αξιοπιστία της μέτρησης και παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών που συνιστούν την εικόνα μιας οικονομικής μονάδας (Κάντζος, 1995 : 23).

Είδη και πηγές χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Κάντζος, 1995 : 25)

Χρηματοοικονομικές πληροφορίες από:

- Ετήσιες λογιστικές καταστάσεις
- Καταστάσεις που υποβάλλονται στο χρηματιστήριο
- Ανακοινώσεις
- Προυπολογισμούς
- Εκθέσεις αναλυτών
- Φορολογικούς καταλόγους

Οικονομικά στατιστικά στοιχεία

- Επίσημα στατιστικά στοιχεία διάφορων κρατικών και διεθνών οργανισμών
- Στατιστικές ιδιωτικών φορέων

Μη αριθμητικά, χρηματοοικονομικά στοιχεία από:

- Εφημερίδες
- Επαγγελματικά περιοδικά
- Διαφημιστικές καμπάνιες
- Δικαστικές αποφάσεις
- Τράπεζες

3.2 Επιχείρηση και Ελεγκτική

Η Ελεγκτική στην επιχείρηση διενεργείται από διάφορα πρόσωπα ή όργανα (νομοθετημένα) και διακρίνεται σε (Κάντζος, 1995 : 26 -28) :

- 1.Εξωτερική, ανεξάρτητη Ελεγκτική
- 2.Εσωτερική Ελεγκτική
- 3.Κρατική Ελεγκτική

3.2.1 Εξωτερική, ανεξάρτητη ελεγκτική.

Ο εξωτερικός ανεξάρτητος έλεγχος γίνεται από πρόσωπα ή όργανα που εκπροσωπούν την πολιτεία, (Ορκωτοί Λογιστές). Οι Ελεγκτές οφείλουν στη διάρκεια της χρήσης να παρακολουθούν τη λογιστική και διαχειριστική κατάσταση της εταιρείας και δικαιούνται να εξετάσουν οποιοδήποτε βιβλίο, λογαριασμό ή έγγραφο συμπεριλαμβανομένων και των πρακτικών της γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου.

Είναι υποχρεωμένοι να κάνουν κάθε αναγκαία υπόδειξη στο Διοικητικό Συμβούλιο, σε περίπτωση δε παράβασης των διατάξεων του Νόμου ή του Καταστατικού να κάνουν αναφορά στον Υπουργό του Εμπορίου που είναι αρμόδιος.

Μετά τη λήξη της χρήσης, υποχρεούνται να ελέγξουν τον Ισολογισμό και τον Λογαριασμό Αποτελεσμάτων Χρήσης με την υποβολή έκθεσης προς την τακτική συνέλευση, αναφορικά με το πόρισμα του ελέγχου τους.

3.2.2 Εσωτερική Ελεγκτική.

Ο εσωτερικός έλεγχος γίνεται με εντολή του επιχειρηματία για αποκλειστική ενημέρωσή του, βασικά για διασφάλισή του από υπεξαυρέσεις ή άλλου είδους απάτες από τη μεριά του προσωπικού ή άλλων τρίτων προσώπων, βοηθητικά δε για πληροφόρησή του για την πορεία των εργασιών και λήψη αποφάσεων ή των αναγκαίων μέτρων με τα οποία θα γίνει πιο αποδοτική η επιχείρηση.

Οι βασικοί στόχοι της Εσωτερικής Ελεγκτικής είναι:

1. Η λειτουργία των επιμέρους τμημάτων της μονάδα (συμπεριλαμβανομένου και του λογιστηρίου) σύμφωνα με την από τη διοίκηση καθορισμένη πολιτική, όπως το ύτη περιγράφεται στα από αυτήν εγκεκριμένα εγχειρίδια λειτουργίας και διαδικασιών.
2. Η διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της εσωτερικής οργάνωσης (Internal Control).
3. Η διαπίστωση απάτης, ατασθαλιών λαθών και αδυναμιών στην οργάνωση και λειτουργία (φυσικών και ανθρώπινων συστημάτων), που μπορούν ή έχουν ως αποτέλεσμα την κακή διαχείριση και μεταχείριση των περιουσιακών στοιχείων της μονάδας ή και την φθορά και απώλεια τούτων.
4. Η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και της επάρκειας των συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης της μονάδας.
5. Η αναφορά των διαπιστώσεων του ελέγχου στην διοίκησης της μονάδας και η εισήγηση μέτρων διόρθωσης ή βελτίωσης, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

3.2.3 Κρατική Ελεγκτική.

Σ' αυτήν περιλαμβάνονται όλοι οι έλεγχοι που εξασκούν και διενεργούν διάφοροι κρατικοί και ημικρατικοί φορείς.

Οι σημαντικότεροι έλεγχοι αυτού του είδους είναι ο φορολογικός έλεγχος που διενεργείται από την εφορία και αφορά στην αναζήτηση ή επαλήθευση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά στους λογαριασμούς στο δημόσιο τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με ενίσχυση από πόρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και στους δήμους και κοινότητες.

Η Κρατική Ελεγκτική είναι συνήθως αρκετά πιο συνοπτική από την εξωτερική και διαφέρει από αυτή στο ότι δεν ακολουθεί γενικώς παραδεκτά λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα. Και οι δυο μορφές ελέγχου, όμως, αναζητούν τεκμήρια και προβαίνουν σε επαληθεύσεις μεγεθών ή διαδικασιών. Περιττό, βεβαίως, να πούμε ότι η κρατική ελεγκτική θα μπορούσε κάλλιστα να αντικατασταθεί από την εξωτερική ελεγκτική και εσωτερικά από σύστημα εσωτερικών ελεγκτών.

3.3 Είδη ελέγχων

Η κατηγοριοποίηση των ελέγχων μπορεί να γίνει καλύτερα με βάση το στοιχείο στο οποίο επιλέγει να δώσει έμφαση ο κάθε έλεγχος, παρά με βάση τον τρόπο ή τη μέθοδο που αυτός ακολουθεί (**Κάντζος, 1995 : 29-30**).

Έτσι έχουμε:

- Χρηματοοικονομικό έλεγχο
- Λειτουργικό έλεγχο
- Έλεγχο αποδοτικότητας
- Έλεγχο συμμόρφωσης
- Ειδικού ελέγχου

Χρηματοοικονομικός έλεγχος.

Ο χρηματοοικονομικός έλεγχος είναι ο γνωστός έλεγχος για τη διαπίστωση της ορθής παρουσίας στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των οικονομικών μεγεθών που αφορούν στη χρηματοοικονομική θέση και στα αποτελέσματα της δράσεως των οικονομικών μονάδων. Ο χρηματοοικονομικός έλεγχος ελέγχει βασικά την αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος της ελεγχόμενης μονάδας στη μέτρηση και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών και των αποτελεσμάτων της.

Λειτουργικός έλεγχος.

Κατά το λειτουργικό έλεγχο επιδιώκεται να αξιολογηθεί κατά πόσον μια λειτουργία, συνολική ή αποσπασματική και όχι απαραίτητα χρηματοοικονομικής φύσεως, εκτελείται σύμφωνα με κάποια δεοντολογικά ή επιστημονικά κριτήρια και αρχές του συγκεκριμένου κλάδου, αλλά και σύμφωνα με τις γενικότερες επιχειρησιακές και διοικητικές αρχές (κανονισμούς, εγχειρίδια διαδικασιών, ελέγχου πληροφόρηση, κλπ)

Έλεγχος αποδοτικότητας.

Ο έλεγχος αποδοτικότητας ενδιαφέρεται για το αν μια διαδικασία ή λειτουργία σε έναν οργανισμό φέρνει τα αποτελέσματα για τα οποία έχει εγκαθιδρυθεί ή συμβάλλει θετικά στη λειτουργία του συνολικού συστήματος στο οποίο είναι και αυτή ενταγμένη.

Έλεγχος συμμόρφωσης.

Ο έλεγχος συμμόρφωσης σκοπό έχει τη διαπίστωση της συμμόρφωσης με κάποιους προσυμφωνημένους όρους ή προδιαγεγραμμένες διαδικασίες των εμπλεκόμενων μερών (π.χ. συμμόρφωση προς τους όρους δανειακών συμβολαίων συνεργασίας ή χρήσης δικαιωμάτων ευρεσιτεχνιών, επιχορηγήσεων, προδιαγραφών έργων, κ.λπ.)

Ειδικοί έλεγχοι.

Ειδικός έλεγχος μπορεί να είναι κάθε έλεγχος ο οποίος δεν εμπίπτει σε μια από τις παραπάνω συγκεκριμένες κατηγορίες, αρκεί να έχει την ικανότητα (εξειδίκευση) ο ελεγκτής να τον διεκπεραιώσει.

3.4 Οι ελεγκτικές εταιρείες

Στη διεθνή πρακτική, ο βασικός φορέας παροχής ελεγκτικών υπηρεσιών είναι οι ελεγκτικές εταιρείες. Οι εταιρείες μπορούν να καταταγούν σε τρεις κατηγορίες με βάση το μέγεθός τους (Καραμάνης, 2008 : 66-67) :

- Μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες
- Μεσαίες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες
- Εθνικές ελεγκτικές εταιρείες

Μέχρι τη δεκαετία του 1990 υπήρχαν οχτώ μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες (The Big 8), αλλά με μία σειρά από συγχωνεύσεις και με την κατάρρευση της Arthur Andersen το 2002 με το σκάνδαλο της Enron, σήμερα υπάρχουν τέσσερις, γνωστές με το όνομα **Big 4**.

Οι εταιρείες αυτές σε αλφαβητική σειρά στα αγγλικά είναι οι εξής :

- Deloitte, ιδρύθηκε αρχικά το 1845 στο Λονδίνο
- Ernst and Young, ιδρύθηκε αρχικά το 1903 στο Σικάγο των ΗΠΑ
- KPMG, ιδρύθηκε αρχικά το 1870 στο Λονδίνο
- PricewaterhouseCoopers, ιδρύθηκε αρχικά το 1850 στο Λονδίνο.

Οι τέσσερις μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες έχουν ως βάση τους, είτε τις ΗΠΑ ή τη Μ. Βρετανία. Στις υπόλοιπες χώρες που δραστηριοποιούνται οι Big 4 λειτουργούν σύμφωνα με το κατά χώρα εθνικό δίκαιο νομικά ανεξάρτητες εταιρείες με τη μέθοδο συνήθως του franchising.

3.5 Το περίγραμμα της ελεγκτικής διαδικασίας

Βασικά βήματα της ελεγκτικής διαδικασίας (Καραμάνης, 2008 : 56) :

- Αναζήτηση και αναδοχή πελάτη
- Κατανόηση του περιβάλλοντος του πελάτη και των στρατηγικών κινδύνων
- Μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων διεύθυνσης (internal control system)
- Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών του συστήματος εσωτερικών δικλίδων
- Σχεδιασμός και εκτέλεση δοκιμασιών για τον εντοπισμό σφαλμάτων σε συναλλαγές, υπόλοιπα λογαριασμών και προσάρτημα (γνωστοποιήσεις)
- Ολοκλήρωση ελεγκτικών διαδικασιών
- Τελική αξιολόγηση τεκμηρίων και έκδοση της έκθεσης ελέγχου (γνώμη του ελεγκτή)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Ορισμός εσωτερικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος (internal audit) περιλαμβάνει το σχέδιο οργάνωσης και το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση, προκειμένου να προστατεύσει την περιουσία της, να διασφαλίσει την ποιότητα της πληροφόρησης, να εγγυηθεί την αποτελεσματικότητα των ενεργειών και να επαληθεύσει ότι εφαρμόζονται η πολιτική και οι οδηγίες της διοίκησης **(Παπαδάτου, 2001 : 3)**.

Σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση, ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί μία ανεξάρτητη, αντικειμενική και συμβουλευτική δραστηριότητα η οποία χαρακτηρίζεται από την φιλοσοφία του να προσθέτει αξία στις λειτουργίες της επιχείρησης. Ο εσωτερικός έλεγχος βοηθάει τους οργανισμούς στην επίτευξη των στόχων τους μέσα από μία συστηματική προσέγγιση αξιολόγησης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των δραστηριοτήτων της επιχείρησης και ειδικότερα αυτών της διαχείρισης επιχειρηματικών κινδύνων, του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης **(Κουτούπης, 2009 : 377)**.

4.2 Ο εσωτερικός έλεγχος στην Ελλάδα

Ο εσωτερικός έλεγχος στην Ελλάδα εμφανίστηκε σαν έννοια στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Η απόφαση σταθμός για τη θεσμοθέτηση του εσωτερικού ελέγχου στη χώρα μας ήταν η θεσμοθέτηση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών ως παράρτημα του Διεθνούς Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών. Ιδιαίτερη ώθηση στην ανάπτυξη του επαγγέλματος εσωτερικών ελεγκτών έδωσε η διοργάνωση ευρωπαϊκών συνεδρίων εσωτερικού ελέγχου στη χώρα μας κατά τα έτη 1994 και 1997. Θετική συμβολή στη διάδοση του εσωτερικού ελέγχου στη χώρα μας είχε η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ινστιτούτων Εσωτερικού Ελέγχου (E.C.I.I.A.) **(Παπαστάθης, 2003: 18)**.

4.3 Λειτουργίες Εσωτερικού ελέγχου

- Έκθεση της Επιτροπής Ελέγχου
- Εξετάσεις CPA για επιχειρησιακές εξετάσεις και ελέγχους πληροφορικής
- Βοήθεια Εξωτερικού Ελέγχου
- Εκτίμηση κινδύνου εσωτερικού ελέγχου και ετήσιος προγραμματισμός λογιστικού ελέγχου
- IT Audits and Reviews
- Λειτουργικοί έλεγχοι και ανασκοπήσεις
- Συστάσεις προς τη Διοίκηση

(Πηγή : <http://www.aicpa.org/About/JobsatAICPA/Pages/InternalAudit.aspx>)

4.4 Σκοπός του Εσωτερικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να έχει τους ακόλουθους στόχους:

- **Αποτελεσματική επιχειρηματική δραστηριότητα:**
Θα πρέπει να υπάρχουν έλεγχοι για να εξασφαλίζεται η ομαλή διεξαγωγή των διαδικασιών και οι λειτουργίες χωρίς διαταραχές. Αυτό μετριάξει τον κίνδυνο αναποτελεσματικότητας και απειλών για τη δημιουργία αξίας στην οργάνωση.
- **Διαφύλαξη περιουσιακών στοιχείων:**
Θα πρέπει να υπάρχουν έλεγχοι για να διασφαλίζεται ότι τα περιουσιακά στοιχεία χρησιμοποιούνται για τους κατάλληλους σκοπούς τους και δεν είναι ευάλωτα σε κατάχρηση ή κλοπή. Μια συνολική προσέγγιση του στόχου του πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλα τα περιουσιακά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των υλικών και άυλων περιουσιακών στοιχείων.

➤ **Πρόληψη και ανίχνευση απάτης και άλλων παράνομων πράξεων:**

Ακόμη και μικρές επιχειρήσεις με απλές οργανωτικές δομές μπορεί να πέσουν θύματα αυτών των παραβιάσεων, αλλά καθώς οι οργανώσεις αυξάνουν το μέγεθος και την πολυπλοκότητα, η φύση των δόλιων πρακτικών γίνεται πιο διαφοροποιημένη και οι έλεγχοι πρέπει να είναι ικανοί να τις αντιμετωπίσουν.

➤ **Πληρότητα και ακρίβεια των οικονομικών αρχείων:**

Ένας οργανισμός δεν μπορεί να παράγει ακριβείς οικονομικές καταστάσεις εάν τα οικονομικά του στοιχεία είναι αναξιόπιστα. Τα συστήματα πρέπει να είναι σε θέση να καταγράφουν συναλλαγές έτσι ώστε η φύση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται να αντικατοπτρίζεται σωστά στους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς.

➤ **Έγκαιρη κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων:**

Οι οργανισμοί θα πρέπει να είναι σε θέση να εκπληρώνουν τις νομικές υποχρεώσεις τους να υποβάλλουν το λογαριασμό τους, με ακρίβεια και έγκαιρα. Έχουν επίσης καθήκον στους μετόχους τους να παράσχουν σημαντικές δηλώσεις. Οι εσωτερικοί έλεγχοι μπορούν επίσης να εφαρμοστούν στις διαδικασίες λογιστικής διαχείρισης, οι οποίες είναι απαραίτητες για τον αποτελεσματικό στρατηγικό σχεδιασμό, τη λήψη αποφάσεων και την παρακολούθηση των οργανωτικών επιδόσεων.

(Πηγή: <http://www.accaglobal.com/lk/en/student/exam-support-resources/fundamentals-exams-study-resources/f1/technical-articles/internal-controls.html>)

4.5 Σύστημα Εσωτερικού ελέγχου

Εκτός από την πολύ σοβαρή δουλειά του εσωτερικού και εξωτερικού λογιστή, θα πρέπει σε μία επιχείρηση να υπάρχει και ένα καλά οργανωμένο σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Ο **Ι. Φίλος (2004)**, ορίζει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου ως το σύνολο των μέτρων ελέγχου εκείνων που έχουν επινοηθεί και χρησιμοποιούνται σε μία επιχείρηση για να προωθηθούν, να κατευθύνουν, να περιορίσουν, να διοικήσουν, να κατευθύνουν και να ελέγξουν τις διάφορες δραστηριότητες αποβλέποντας στην ικανοποίηση των στόχων της επιχείρησης.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου:

- Αναγνωρίζει και αντιμετωπίζει κινδύνους που απειλούν την επιχείρηση
- Διασφαλίζει την πληρότητα και την αξιοπιστία των στοιχείων και των πληροφοριών που απαιτούνται για τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
- Εξετάζει εάν το εργατικό δυναμικό της επιχείρησης ακολουθεί το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία του
- Σκοπεύει στην αποφυγή λανθασμένων ενεργειών και παρατυπιών που θα έθεταν σε κίνδυνο τη λειτουργία αλλά και τα συμφέροντα της επιχείρησης. **(Καζαντζής, 2006)**

Επίσης, οι μηχανισμοί του εσωτερικού ελέγχου είναι οι πολιτικές και τα μέτρα που παίρνει μία επιχείρηση και τη βοηθούν στη διαδικασία λήψης όλων των αναγκαίων αποφάσεων που είναι απαραίτητες για να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η επιχείρηση. Οι μηχανισμοί αυτοί περιλαμβάνουν τη μέτρηση και αξιολόγηση των επιδόσεων της επιχείρησης, την επεξεργασία των πληροφοριών, τους φυσικούς ελέγχους και τον διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων, καθηκόντων και ευθυνών.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιτροπής COSO θεωρείται ως η καλύτερη πρακτική συστήματος εσωτερικού ελέγχου και επομένως θεωρείται με τη σειρά του ως ένα πρότυπο κινδύνων και θεμάτων ελέγχου για τις επιχειρήσεις. Η ιστορία της επιτροπής COSO ξεκινά το 1992, που αποτελεί την ημερομηνία ίδρυσής της. Ιδρύθηκε σε μια προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα υπόδειγμα για τις εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας μέσα στην επιχείρηση.

Το υπόδειγμα αυτό γεννήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Το έτος 2004, The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission εξέδωσε μία νεότερη μελέτη, το Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO, 2004). Η μελέτη αυτή στηρίζεται στην υποδομή των προηγούμενων εκθέσεων του COSO και παρουσιάζει ένα πιο συγκροτημένο και ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης του επιχειρηματικού κινδύνου **(Καραμάνης, 2008 : 394)**.

Κεντρικό πυρήνα του συστήματος δικλίδων αποτελεί ο άνθρωπος και μάλιστα σε κάθε ιεραρχικό επίπεδο της επιχείρησης. Έτσι, στο σύστημα αυτό διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο μία σειρά από εσωτερικά, ως προς την επιχείρηση πρόσωπα **(Καραμάνης, 2008 : 398-399)**:

- Η εκτελεστική διοίκηση της επιχείρησης
- Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου
- Η ομάδα ή το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης
- Η Επιτροπή ελέγχου
- Κάθε μέλος του προσωπικού το οποίο, ανεξαρτήτως θέσεων, πρέπει να έχει σαφώς καθορισμένους ρόλους μέσα στο σύστημα των δικλίδων.
- Ο εξωτερικός ελεγκτής
- Η νομοθετική και εκτελεστική εξουσία (Βουλή και Κυβέρνηση) μέσω της ψήφισης νόμων που μπορούν να επηρεάζουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων.
- Διάφοροι επιβλέποντες φορείς, όπως το Χρηματιστήριο και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η Τράπεζα της Ελλάδος, υπουργεία ή κρατικές υπηρεσίες, μπορεί να θέτουν ιδιαίτερες απαιτήσεις και κανόνες σε σχέση με το σύστημα δικλίδων.

Σύμφωνα με την επιτροπή COSO ο εσωτερικός έλεγχος διακρίνεται στα παρακάτω στοιχεία:

1. Περιβάλλον ελέγχου (control environment).

Ένα περιβάλλον ελέγχου ήχου δημιουργείται από τη διοίκηση μέσω της επικοινωνίας, της στάσης και του παραδείγματος. Είναι το θεμέλιο για όλα τα άλλα στοιχεία του εσωτερικού ελέγχου, παρέχοντας πειθαρχία και δομή. Οι παράγοντες περιβάλλοντος ελέγχου περιλαμβάνουν εστίαση στην ακεραιότητα, δέσμευση για διερεύνηση των αποκλίσεων, επιμέλεια στο σχεδιασμό συστημάτων και ανάθεση ευθυνών.

2. Αξιολόγηση και διαχείριση κινδύνου (risk assessment).

Η αξιολόγηση του κινδύνου είναι ο εντοπισμός και η ανάλυση των σχετικών κινδύνων η οποία μπορεί να βλάψει την επίτευξη των στόχων και να αποτελέσει τη βάση για τον προσδιορισμό των κινδύνων. Επειδή οι οικονομικές, βιομηχανικές, κανονιστικές και λειτουργικές συνθήκες θα συνεχίσουν να αλλάζουν, απαιτούνται μηχανισμοί για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των ειδικών κινδύνων που συνδέονται με την αλλαγή. Σύμφωνα με το ΔΣ-PFF (1999), οι κίνδυνοι αξιολογούνται για να προσδιοριστεί η πιθανότητα εμφάνισης ενός συμβάντος. Αφού εντοπιστούν, οι κίνδυνοι ταξινομούνται στη συνέχεια ως υψηλοί, μεσαίοι και χαμηλοί. Με βάση την ακρίβεια του μπορεί να καθοριστεί η εκτίμηση, το επίπεδο ανοχής κινδύνου. Προκειμένου να καθοριστεί η διαχείριση κινδύνου πρέπει να συλλαμβάνονται και να κοινοποιούνται εγκαίρως αποτελεσματικές και σχετικές πληροφορίες σχετικά με τον κίνδυνο διευκολύνοντας το προσωπικό, τη διοίκηση και το διοικητικό συμβούλιο να ασκούν τις ευθύνες τους.

3. Έλεγχος δραστηριοτήτων (control activities).

Οι περισσότερες δραστηριότητες ελέγχου μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο κατηγορίες: δραστηριότητες ανίχνευσης και πρόληψης. Οι δραστηριότητες πρόληψης αποσκοπούν στην αποτροπή της εμφάνισης ανεπιθύμητου συμβάντος. Η ανάπτυξη αυτών των ελέγχων συνεπάγεται την πρόβλεψη πιθανών προβλημάτων πριν εμφανιστούν και εφαρμόσουν τρόπους για την αποφυγή τους. Οι δραστηριότητες ανίχνευσης έχουν σχεδιαστεί για τον εντοπισμό ανεπιθύμητων συμβάντων που συμβαίνουν και τη διαχείριση της προειδοποίησης για το τι συνέβη.

Οι έλεγχοι πρόληψης τείνουν να είναι πιο ακριβοί από τους ελέγχους ανίχνευσης. Καμία δραστηριότητα ελέγχου δεν παρέχει όλες τις απαντήσεις σε προβλήματα διαχείρισης κινδύνου. Σε ορισμένες καταστάσεις, θα πρέπει να χρησιμοποιείται ένας συνδυασμός δραστηριοτήτων ελέγχου και σε άλλες, μία δραστηριότητα ελέγχου θα μπορούσε να υποκαταστήσει μια άλλη.

4. Πληροφορίες και επικοινωνία (information & communication).

Η διαθεσιμότητα πληροφοριών και ένα σαφές και εμφανές σχέδιο για την κοινοποίηση των ευθυνών και των προσδοκιών είναι υψίστης σημασίας για ένα καλό σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον NYSGAAIC Act 2007, Οι πληροφορίες θα πρέπει να κοινοποιούνται στη διοίκηση και στους λοιπούς υπαλλήλους που την χρειάζονται με τη μορφή και μέσα σε ένα χρονοδιάγραμμα που τους βοηθά να εκτελούν τις ευθύνες τους. Ενώ η λεκτική επικοινωνία μπορεί να είναι αρκετή για πολλούς, στις καθημερινές δραστηριότητες είναι καλύτερο να τεκμηριώνονται σημαντικές πληροφορίες. Αυτό παρέχει μια πιο μόνιμη εγγραφή και επιτρέπει στους διαχειριστές και σε άλλους να αναθεωρήσουν τις πληροφορίες.

5. Παρακολούθηση (monitoring).

Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου πρέπει να παρακολουθούνται - μια διαδικασία που αξιολογεί την ποιότητα των επιδόσεων του συστήματος με την πάροδο του χρόνου. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω συνεχών δραστηριοτήτων παρακολούθησης, με χωριστές αξιολογήσεις ή συνδυασμός των δύο. Η συνεχής παρακολούθηση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια των εργασιών. Αυτό περιλαμβάνει τακτικές δραστηριότητες διαχείρισης και εποπτείας και άλλες δράσεις που αναλαμβάνει το προσωπικό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων. Το εύρος και η συχνότητα των ξεχωριστών αξιολογήσεων θα εξαρτηθεί κυρίως από την εκτίμηση των κινδύνων και των διαδικασιών συνεχούς παρακολούθησης. Σύμφωνα με τον νόμο NYSGAAIC του 2007, η παρακολούθηση είναι η αναθεώρηση των δραστηριοτήτων και των συναλλαγών ενός οργανισμού για την αξιολόγηση της ποιότητας των επιδόσεων με την πάροδο του χρόνου και για να καθοριστεί εάν οι έλεγχοι είναι αποτελεσματικοί. Η διοίκηση θα πρέπει να εστιάσει στις προσπάθειες παρακολούθησης στον εσωτερικό έλεγχο και στην επίτευξη της αποστολής του οργανισμού.

([http://www.ijbmi.org/papers/Vol\(4\)1/F041047057.pdf](http://www.ijbmi.org/papers/Vol(4)1/F041047057.pdf))

Διάγραμμα 1 : Το σύστημα εσωτερικών δικλίδων και η δομή της επιχείρησης

Πηγή : www.technofer.co.jp

4.6 Αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου

Η αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου δεν είναι θέμα απεικόνισης του στο οργανόγραμμα, αλλά μια σειρά παραμέτρων που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τη διοίκηση.

Ως τέτοιες σειρές θεωρούνται:

- Η ξεκάθαρη πολιτική και η στρατηγική που θα πρέπει να έχει η διοίκηση για τον Εσωτερικό Έλεγχο

- Η ανεξαρτησία του Εσωτερικού Ελέγχου , που σημαίνει, το που υπάγεται ιεραρχικά, αν υπάγεται στη Διοίκηση (Δ/ ντα Σύμβουλο) ή σε Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) ή σε κάποια διεύθυνση.
- Η υπαγωγή του απευθείας στη Διοίκηση ή σε επιτροπή Ελέγχου προσδιορίζει σαφώς και το βαθμό υποστήριξης του. Αντιθέτως, η ένταξη του σε κάποια διεύθυνση, τον θέτει υπό περιορισμό και τον υποβαθμίζει.
- Η ελευθερία δράσης, το κατά πόσο δηλαδή οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν την ελευθερία κινήσεων και το πρόσβαση στα αρχεία της εταιρείας, στο προσωπικό και στα περιουσιακά στοιχεία.
- Η αναγκαιότητα, το κατά πόσο δηλαδή η διοίκηση επιθυμεί ο Εσωτερικός Έλεγχος να λειτουργεί ως απαραίτητο εργαλείο της και όχι ως μέσον πυρόσβεσης και αστυνόμευσης ή για την έξωθεν μαρτυρία.

4.7 Οφέλη της ύπαρξης ενός καλού συστήματος εσωτερικών ελέγχων είναι:

- Συμβάλλει στην προστασία των περιουσιακών στοιχείων και στη μείωση της πιθανότητας απάτης
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εργασιών
- Αύξηση της οικονομικής αξιοπιστίας και της ακεραιότητας
- Εξασφάλιση συμμόρφωσης με τους νόμους και τους εκ του νόμου κανονισμούς
- Καθιέρωση διαδικασιών παρακολούθησης

(Πηγή : <https://www.withum.com/kc/benefits-internal-audit>)

4.8 Υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου

Η Υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου είναι μία ανεξάρτητη, αντικειμενική και συμβουλευτική υπηρεσία, σχεδιασμένη και οργανωμένη, ώστε να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού. Μέσω τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού ελέγχου, στοχεύει στην εκτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή την εξάλειψή του, βοηθώντας τον οργανισμό να εκπληρώσει τους στρατηγικούς και επιχειρησιακούς τους στόχους. Η λειτουργία της ελεγκτικής επιτροπής σε συνδυασμό με το τμήμα εσωτερικού ελέγχου έχουν ευεργετικά αποτελέσματα μέσα σε μια επιχείρηση. (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 102-103).

Οι αρμοδιότητες της ελεγκτικής επιτροπής συγκεντρώνονται στα εξής:

1. Αξιολόγηση των προτύπων εσωτερικού ελέγχου.
2. Έλεγχος του αποτελέσματος του εσωτερικού ελέγχου.
3. Επισκόπηση εξωτερικών οικονομικών καταστάσεων και άλλων αναφορών.
4. Διασφάλιση ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι και αντικειμενικοί στις διαπιστώσεις τους και συνεπείς με τις αρχές και τους κανόνες ανεξαρτησίας
5. Διασφάλιση ότι η ανώτατη διοίκηση καθιερώνει και διατηρεί ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου
6. Συνεργασία με εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές

(Πηγή : <https://www.occ.gov/publications/publications-by-type/comptrollers-handbook/internal-external-audits/pub-ch-internal-external-audits.pdf>)

Η σχέση της επιτροπής ελέγχου με τη διοίκηση της εταιρείας και τον εξωτερικό ελεγκτή είναι προβληματική. Πολλές φορές οι εξωτερικοί ελεγκτές και η διοίκηση αντιλαμβάνονται τον εσωτερικό έλεγχο ως «τον κακό αστυνομικό» με αποτέλεσμα να υπάρχει φόβος ως προς τη λειτουργία αυτού μέσα στην επιχείρηση. Η αντίληψη που επικρατεί από τα εμπλεκόμενα μέλη σχετικά με τη λειτουργία της επιτροπής ελέγχου αποτελεί τροχοπέδη στην εύρυθμη και αποτελεσματική της λειτουργία.

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών μπορεί να γίνει με τη λεπτομερή περιγραφή των αρμοδιοτήτων της ελεγκτικής επιτροπής και του σκοπού της στα όρια της επιχείρησης. Στα περισσότερα διεθνή χρηματιστήρια η ύπαρξη επιτροπής ελέγχου είναι υποχρεωτική.

(Πηγή : Wallace W. (1984). Time Series Analysis of the Effect of Internal Audit Services on External Audit Fees, PIA Inc., Altamonte Springs FL.k)

4.9 Βασικές αρχές συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σωστή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στηρίζεται στα παρακάτω **(Κάντζος, 1995 : 105-109)**:

α. Κατάλληλη στελέχωση.

Η σωστή στελέχωση από εξειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό, και ο ανάλογος αριθμός αυτού πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα σε μια σύγχρονη επιχείρηση και ειδικά σε μια περίοδο με τάσεις διεθνοποιούμενης αγοράς που δεν επιδέχεται πειραματισμούς για κακή επιλογή στελεχιακού δυναμικού. Επίσης, ανάλογη προσοχή πρέπει να δοθεί στη σωστή αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού από τα στελέχη μέχρι και τον απλό ανειδίκευτο εργαζόμενο.

Η σωστή λοιπόν αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού είναι ένας από τους κύριους συντελεστές επιτυχίας κάθε κρατικού ή ιδιωτικού φορέα.

β. Αποκέντρωση της διοίκησης

Λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό της οργάνωσης και της σχετικής στελέχωσης, η διοίκηση, καθώς και κάθε τμήμα της επιχείρησης θα πρέπει ανάλογα να μεριμνούν ώστε:

- Να λαμβάνονται μέτρα για την εκχώρηση όσο το δυνατόν περισσότερων αρμοδιοτήτων σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα.
- Το κάθε τμήμα στην περιοχή του να ασκεί όσο το δυνατόν περισσότερες εξουσίες, να έχει περισσότερες ευθύνες και να είναι απολύτως υπεύθυνο για το αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων του.
- Να γίνεται αξιολόγηση των ενεργειών και μέτρηση του αποτελέσματος τόσο των διοικητικών οργάνων όσο και των αρμοδίων τμημάτων και αναλόγως να λαμβάνονται μέτρα.

γ. Διαχωρισμό καθηκόντων και ευθυνών.

Να υπάρχει σαφής διαχωρισμός καθηκόντων κ ευθυνών, σε όλα τα επίπεδα της πυραμίδας. Ειδικά σε θέματα που άπτονται της ζωτικότητας τη επιχείρησης, όπως τα περιουσιακά στοιχεία, τα διαθέσιμα, το χαρτοφυλάκιο, τα ζωτικά σημασίας τμήματα παραγωγής, τα καθήκοντα και οι ευθύνες πρέπει να είναι αυστηρά προσδιορισμένα. Επίσης, κανένα τμήμα, παραγωγική μονάδα και άτομο δεν πρέπει να έχει την αποκλειστική γνώση και εξουσία για οποιαδήποτε σημαντική λειτουργία η συναλλαγή. Η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνεται και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο.

δ. Παροχή εξουσιοδοτήσεων.

Για συναλλαγές και εκπροσώπηση της εταιρείας έναντι τρίτων απαιτείται εξουσιοδότηση από το διοικητικό συμβούλιο. Οι δΟΣΟΛΗΨΙΕΣ αυτές προϋποθέτουν κατ' ανάγκη ειδικές εξουσιοδοτήσεις, εν αντιθέσει με αυτές που ρυθμίζονται μέσω των καθιερωμένων λειτουργικών κανόνων και διαδικασιών, στα πλαίσια των οποίων η επιχείρηση πρέπει να κινείται.

ε. Διασφάλιση των συναλλαγών.

Κάθε συναλλαγή, γεγονός της επιχειρηματικής δραστηριότητας θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις υπάρχουσες πολιτικές και διαδικασίες και τις κατευθύνσεις της διοίκησης έτσι ώστε:

- Να καθορίζονται σαφώς οι ευθύνες για εγκρίσεις.
- Να καθορίζονται σαφώς οι διαδικασίες για τον προληπτικό έλεγχο πριν από κάθε συναλλαγή
- Να υποβοηθείται η σωστή καταχώρηση και λογιστική απεικόνιση κάθε λογιστικού γεγονότος.
- Να απεικονίζονται όλες οι συναλλαγές σε καλά σχεδιασμένα και οργανωμένα έντυπα, ώστε να δίνουν ανά πάσα στιγμή τη σωστή πληροφόρηση.
- Να ελαχιστοποιείται σε κάθε συναλλακτική δραστηριότητα ηπιθανότητα λάθους
- Να διευκολύνεται η διαδικασία ανάλυσης κάθε οικονομικού γεγονότος και η παροχή πληροφόρησης αυτού στη διοίκηση για λήψη αποφάσεων.

Για να διασφαλίζονται τα συμφέροντα του οργανισμού η κάθε συναλλαγή θα πρέπει να ακολουθεί τέσσερα στάδια, δηλαδή:

- Της εξουσιοδότησης. Να εκχωρούνται εξουσιοδοτήσεις σε συγκεκριμένα άτομα που θα χειρίζονται τις συναλλαγές σε όλες τις φάσεις και μέχρι ποιο ποσό.
- Της έγκρισης. Κάθε συναλλαγή πρέπει να εγκρίνεται, πριν την εκτέλεση της.
- Της εκτέλεσης. Για κάθε εκτέλεση πρέπει να προηγείται η διαδικασία της έγκρισης.
- Της καταγραφής. Η άμεση καταγραφή της συναλλαγής, μετά την εκτέλεση, είναι μια δικλείδα ασφαλείας προς αποφυγή επανάληψης της ίδιας συναλλαγής και παροχή άμεσης εικόνας των συναλλαγών.

ζ.Επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας .

Η συστηματική επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας των στελεχών και εργαζομένων κατά το στάδιο εκτέλεσης αυτής δίνει τη δυνατότητα για άμεση διαρθρωτική παρέμβαση, όπου απαιτείται για την τήρηση και κατανόηση των διαδικασιών για την εξασφάλιση και τη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων.

στ. Έγκαιρη και τακτική ενημέρωση.

Πληροφοριακό υλικό, στοιχεία εκθέσεων, πορίσματα μελετών συμπεράσματα συσκέψεων και συνεδρίων , που προέρχονται από το εξωτερικό και το ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον και που αποτελούν μέρος βελτίωσης και αξιολόγησης της απόδοσης των δραστηριοτήτων, πρέπει να ετοιμάζονται οργανωμένα και κατάλληλα και να διανέμονται έγκαιρα και προγραμματισμένα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης, για ενημέρωση και λήψη διορθωτικών μέτρων.

η. Έκταση ελέγχων ανάλογα με τον κίνδυνο

Ο σχεδιασμός του ελέγχου από τα ίδια τμήματα, καθώς και η έκταση αυτού πρέπει να ανταποκρίνεται στο μέγεθος, στη φύση των δραστηριοτήτων του φορέα, στην οργάνωση αυτού και ανάλογα με τον κίνδυνο που είναι εκτεθειμένο το κάθε τμήμα.

Κατά συνέπεια το κόστος του ελέγχου δεν πρέπει να είναι υπέρμετρο. Ειδικά για το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου, κατά το σχεδιασμό των ελέγχων θα πρέπει να εκτιμάται αν είναι εφικτό το κόστος κ η ωφέλεια που προκύπτει από κάθε έλεγχο.

θ. Θέσπιση τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Για άμεση, σωστή και αντικειμενική πληροφόρηση της διοίκησης από μια διαφορετική οπτική γωνία, σε ένα οργανωμένο φορέα, προϋποθέτει τη θέσπιση ενός ανεξάρτητου τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

Η ανεξαρτησία του, ως κύριο χαρακτηριστικό, καθώς και η εποπτεία του από τη διοίκηση, του δίνει τη δυνατότητα να αξιολογεί και να εκτιμά τις διαδικασίες σε όλο το εύρος ,καθώς επίσης και το βαθμό υλοποίησης των αποφάσεων, ανεπηρέαστα και αντικειμενικά.

4.10 Έννοια Εταιρικής Διακυβέρνησης

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να λάβουν τις αποφάσεις τους σχετικά με την πολιτική την οποία θα ακολουθήσουν αναλύουν το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον.

Η αντίληψη ότι το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης δεν είναι τόσο σημαντικό για την επίτευξη της επιτυχίας και ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης ανήκει στο παρελθόν.

Ένας διαδεδομένος ορισμός της εταιρικής διακυβέρνησης είναι ότι «εταιρική διακυβέρνηση είναι το σύστημα με το οποίο ελέγχονται και παρακολουθούνται οι εταιρείες». Ο ορισμός της εταιρικής διακυβέρνησης αναφέρεται στον έλεγχο της επιχείρησης, ο οποίος αποτελεί αντικείμενο του εσωτερικού ελέγχου.

Ένας άλλος ορισμός της εταιρικής διακυβέρνησης είναι ότι «εταιρική διακυβέρνηση είναι το σύνολο των μηχανισμών και των αντίστοιχων δικαιωμάτων λήψης απόφασης, παρέμβασης και ελέγχου, που χρησιμεύουν στην επίλυση των συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ των παραγόντων, οι οποίοι αναμειγνύονται στην εταιρική δραστηριότητα και οι οποίοι καθορίζουν πώς λαμβάνονται οι σημαντικές αποφάσεις στο επίπεδο της επιχείρησης, καθώς και ποιες αποφάσεις λαμβάνονται (Φίλος, 2004)

Η εταιρική διακυβέρνηση θέτει ως προτεραιότητα την καλή λειτουργία του εσωτερικού περιβάλλοντος της εταιρείας προκειμένου να επιτευχθεί ταυτόχρονα και η επιτυχία στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Η ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της εταιρικής διακυβέρνησης είναι πολύ σημαντική για μια επιχείρηση. Στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει συνήθως ταύτιση μεταξύ διοίκησης και ιδιοκτησίας. Το γεγονός αυτό προκαλεί δυσλειτουργία και άνιση μεταχείριση για τους μετόχους μειοψηφίας. Η ταύτιση αυτή είναι πολύ πιθανό να αποθαρρύνει μελλοντικούς επενδυτές που είναι απαραίτητοι προκειμένου η επιχείρηση να επιτύχει το όραμά της.

Οι δικλείδες εταιρικής διακυβέρνησης μπορεί είτε να αναπτύσσονται με πρωτοβουλία της ίδιας της επιχείρησης ή να επιβάλλονται από την κοινωνία και το κράτος. Βασικό χαρακτηριστικό κάθε συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης είναι η επίβλεψη των πάσης φύσεως ενεργειών της διοίκησης και η καθιέρωση διαφάνειας στη λήψη αποφάσεων και στη λειτουργία της επιχείρησης.

4.11 Οι Σχέσεις Εταιρικής Διακυβέρνησης και Εσωτερικού Ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος και τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου ήρθαν στην επικαιρότητα ιδιαίτερα μετά τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν τον κόσμο στο τέλος της δεκαετίας του 1990. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το αυξημένο ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για την έννοια των κινδύνων συντέλεσαν στην ενίσχυση της παρουσίας του εσωτερικού ελέγχου και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου εντός της επιχείρησης.

Αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών είναι να θεωρείται ο εσωτερικός έλεγχος ως ένας κρίσιμος παράγοντας για την εφαρμογή καλής εταιρικής διακυβέρνησης (**Allegrini, Melville and Paape, 2009: 2**).

Γενικά επαγγελματίες και ακαδημαϊκοί καθηγητές υπερθεματίζουν σχετικά με τον ρόλο του εσωτερικού ελέγχου στην επίτευξη καλής εταιρικής διακυβέρνησης, στη διαχείριση κινδύνων και στον συμβουλευτικό του ρόλο σε όλες τις λειτουργίες της επιχείρησης.

Η εταιρική διακυβέρνηση και ο εσωτερικός έλεγχος αποτελούν δύο σύγχρονα γνωστικά πεδία που ολοένα και περισσότερο απασχολούν τις σύγχρονες επιχειρήσεις. Η σημασία του εσωτερικού ελέγχου στην εφαρμογή των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης είναι μεγάλη.

Η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην εταιρική διακυβέρνηση έγκειται στο γεγονός ότι ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στην επιβεβαίωση ότι εφαρμόζονται οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης σύμφωνα με το πλαίσιο που έχει αποφασίσει να εφαρμόσει η επιχείρηση.

Ο εσωτερικός έλεγχος καλείται να επιτελέσει τον ρόλο του θεματοφύλακα ή εγγυητή των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης μέσα σε μια επιχείρηση. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου λόγω της λειτουργίας του είναι το αρμόδιο εκείνο τμήμα που καλείται να διαπιστώσει τις αποκλίσεις από τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης και το σημαντικότερο να προτείνει τις κατάλληλες δράσεις προκειμένου να υπάρξει πλήρη εφαρμογή των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης.

Οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι η πολύτιμη αυτή λειτουργία της επιχείρησης, η οποία μεταξύ άλλων ελέγχει την εφαρμογή των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης. Η σημασία που αποδίδεται στον εσωτερικό έλεγχο καταδεικνύεται από το γεγονός ότι όλοι οι κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης αναφέρονται στην αναγκαιότητα της ύπαρξης του εσωτερικού ελέγχου, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και της επιτροπής ελέγχου εντός της επιχείρησης.

4.12 Ποιότητα Εσωτερικού Ελέγχου και Απάτη

Η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου συνδέεται άμεσα με την διάπραξη μιας απάτης.

Σύμφωνα με έρευνα του **Nottingham Business School** η οποία βασίστηκε σε 200 εταιρείες, βρέθηκε ότι οι managers μεσαίου επιπέδου είναι πιο επιρρεπείς στο να διαπράξουν μια απάτη, λόγω της βαθιάς γνώσης που έχουν σχετικά με την επιχείρηση (**Pickett, 2005: 165**).

Η ανεξαρτησία του εσωτερικού ελεγκτή βρέθηκε ότι διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και κατ' επέκταση στην αποφυγή μιας απάτης.

Η ανεξαρτησία του ελεγκτή αποτέλεσε την κύρια αιτία δημιουργίας των Λογιστικών Προτύπων των Η.Π.Α..

O Moizier (1991) πρότεινε ένα πλαίσιο για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των εσωτερικών ελεγκτών. Η ψήφιση του νόμου SOX στις Η.Π.Α. είχε ως κύριο στόχο την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των εσωτερικών ελεγκτών. Η στόχευση αυτή οφειλόταν στο γεγονός ότι τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα στις αρχές της δεκαετίας του 2000 είχαν ως κύρια αιτία την έλλειψη ανεξαρτησίας των εσωτερικών ελεγκτών και τη διάπραξη απάτης.

Παράγοντες που έχουν συμβάλει στην αύξηση περιπτώσεων απατών (Φίλος, 2004)

- Η μεγέθυνση των επιχειρήσεων και της οικονομίας
- Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός
- Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών
- Η ραγδαία αύξηση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας
- Η ατιμωρησία στους συνεργούς της απάτης
- Η πίεση μη ικανοποίησης στόχων

4.13 Συμπεριφορά των Ελεγκτών προς τους Ελεγχόμενους

Ένα καλό εργασιακό κλίμα μεταξύ των εσωτερικών ελεγκτών και των ελεγχόμενων , είναι βασική προϋπόθεση μέσα σε έναν οργανισμό , γι' αυτό οι ελεγκτές δεν πρέπει να το αμελούν.

Επίσης θα πρέπει να έχουν υπόψη ότι :

- Οι ελεγχόμενοι είναι και αυτοί συνάδελφοι και αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα.
- Έχουν και αυτοί τους ίδιους στόχους που είναι η ανοδική πορεία του φορέα που εργάζονται.
- Η επίτευξη των στόχων σε μία επιχείρηση είναι η προσπάθεια όλων των εργαζομένων και όχι μόνο των εσωτερικών ελεγκτών .
- Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να εκτιμά κυρίως τα συστήματα παρά τους ανθρώπους.
- Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι εργαλείο των ελεγχόμενων, είναι ο άνθρωπος που βοηθά στην αποτελεσματικότητα της εργασίας του ελεγχόμενου και για το λόγο αυτό απαιτείται η αποδοχή του από τους ελεγχόμενους και η αρμονική συνεργασία.

4.14 Εσωτερικός έλεγχος στις μικρές επιχειρήσεις

Σε μία μεγάλη επιχείρηση, ισχυρός εσωτερικός έλεγχος μπορεί να επιτευχθεί με τον εκτεταμένο καταμερισμό των έργων σε τρόπο ώστε κανένα άτομο να μην χειρίζεται μία συναλλαγή εξ ολοκλήρου από την αρχή μέχρι το τέλος.

Σε πολύ μικρή επιχείρηση, όμως, με έναν ή δύο υπαλλήλους γραφείου μόνο, υπάρχουν μικρές δυνατότητες καταμερισμού των καθηκόντων και των ευθυνών (**Ψύλλος, 1996: 33**).

Οι ελεγκτές μπορούν να συμβάλλουν αξιόλογα στην καλή εκτέλεση των εργασιών των μικρών επιχειρήσεων ενθαρρύνοντας την εγκατάσταση τέτοιων ελεγκτικών διαδικασιών που προσφέρονται ανάλογα με τις συνθήκες.

Οι ακόλουθες συγκεκριμένες πρακτικές μπορούν σχεδόν πάντα να εφαρμοστούν ακόμη και στις μικρότερες επιχειρήσεις:

- Καταγραφή όλων των εισπραχθέντων μετρητών αμέσως
- Να καταθέτονται όλα τα εισπραχθέντα μετρητά καθημερινά
- Όλες οι πληρωμές να γίνονται με αριθμημένες επιταγές, εκτός από τις ασήμαντες πληρωμές που μπορούν να γίνονται από το μικρό ταμείο
- Να χρησιμοποιείται ένα μικρό κεφάλαιο στο μικρό ταμείο, που να το διαχειρίζεται ένα άτομο και να διενεργεί όλες τις πληρωμές εκτός εκείνων που γίνονται με επιταγές
- Οι λογαριασμοί με τις Τράπεζες να συμφωνούν κάθε μήνα και αντίγραφα αυτών των παραστατικών συμφωνίας να αρχειοθετούνται
- Να εξάγονται τα υπόλοιπα των βοηθητικών καθολικών με βάση τους λογαριασμούς του γενικού καθολικού σε τακτά διαστήματα
- Να καταρτίζονται συγκριτικές οικονομικές καταστάσεις με αρκετές λεπτομέρειες κατά μήνα, σε τρόπο ώστε να αποκαλύπτονται οι σημαντικές αποκλίσεις κατά κατηγορία εσόδου ή δαπάνης

Στις επιχειρήσεις που ένας υπάλληλος ασκεί τα καθήκοντα του λογιστή και του ταμιά, τότε είναι αναγκαία η ενεργός συμμετοχή του ιδιοκτήτη σε ορισμένες βασικές λειτουργίες για να αποφευχθεί η απόκρυψη απάτης ή λαθών.

4.15 Βασικά στοιχεία ασφαλείας για μικρές επιχειρήσεις

- Ενεργοποίηση τείχους προστασίας.

Ένα τείχος προστασίας είναι ένα από τα πιο σημαντικά βήματα ασφάλειας που πρέπει να λάβει μία επιχείρηση για να προστατεύσει το δίκτυό της από τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και τη διείσδυση κακόβουλων προγραμμάτων. Εάν οι υπάλληλοί της εργάζονται από το σπίτι, θα πρέπει να διαθέτουν ένα τείχος προστασίας και στους υπολογιστές τους.

➤ Αποθήκευση αξιόπιστων εγγράφων και εξοπλισμού.

Όλες οι ψηφιακές συσκευές που χρησιμοποιούνται στις επιχειρήσεις πρέπει να προστατεύονται από λογισμικό προστασίας από ιούς και λογισμικό αντιμετώπισης ιών που ενημερώνεται τακτικά. Όλοι οι διακομιστές υπολογιστών και οι ευαίσθητες γραφικές εργασίες πρέπει να αποθηκεύονται με ασφάλεια με όριο τον αριθμό των ατόμων με κλειδιά ή και κωδικούς πρόσβασης.

➤ Χρησιμοποίηση ενός διαχειριστή κωδικών.

Οι περισσότεροι χρήστες χρησιμοποιούν συστηματικά τους ίδιους ή παρόμοιους κωδικούς πρόσβασης για πολλές υπηρεσίες. Εκτός από έναν διαχειριστή κωδικών πρόσβασης, μία επιχείρηση πρέπει να χρησιμοποιεί έλεγχο ταυτότητας πολλαπλών παραγόντων για την επαλήθευση των κωδικών πρόσβασης. Ο έλεγχος ταυτότητας πολλαπλών παραμέτρων απαιτεί πληροφορίες διαφορετικές από τον κωδικό πρόσβασης για πρόσβαση στο δίκτυο και είναι ένα από τα απλούστερα πράγματα για την ενίσχυση της ψηφιακής ασφάλειας.

➤ Δημιουργία ρουτίνας δημιουργίας αντιγράφων ασφαλείας.

Τα ευαίσθητα δεδομένα πρέπει πάντα να υποστηρίζονται τακτικά, τουλάχιστον σε εβδομαδιαία βάση, αυτόματα αν είναι δυνατόν και τα αντίγραφα ασφαλείας πρέπει να αποθηκεύονται σε απομακρυσμένη τοποθεσία ή στο σύννεφο.

➤ Έλεγχος πρόσβασης.

Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση μόνο στα συγκεκριμένα συστήματα δεδομένων που χρειάζονται για να κάνουν τις δουλειές τους..

(Πηγή : <https://www.forbes.com/sites/thesba/2015/09/01/security-essentials-for-small-businesses/#502d0084da1d>)

4.16 Επικοινωνία Εσωτερικού Ελεγκτή με το Δ.Σ., τα υπόλοιπα τμήματα και τους Εξωτερικούς Συνεργάτες

Τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές ενδιαφέρονται για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των πληροφοριών που εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει οι εξωτερικοί ελεγκτές (ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές) να εμπιστεύονται την εργασία των εσωτερικών, χωρίς να προκύπτουν αμφιβολίες. Ωστόσο, αυτό είναι αδύνατο να συμβεί αν δε διαπιστωθεί η σωστή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και η εφαρμογή των κατάλληλων ελεγκτικών προτύπων όπως ορίζει ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας του συστήματος.

Στην περαίωση του έργου αυτού συμβάλλουν οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι οποίοι πρέπει να επεξηγήσουν αναλυτικά στους ορκωτούς τον τρόπο με τον οποίο έχει στηθεί ένα σύστημα πριν αρχίσει οποιαδήποτε εργασία ή ουσιαστικός έλεγχος.

Προκειμένου να επιτευχθεί ικανοποιητική συνεργασία των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών κρίνονται αναγκαίες ορισμένες ενέργειες. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται οι περιοδικές συναντήσεις τους, ο προγραμματισμός της συνδυαστικής εργασίας, η ελεύθερη πρόσβαση στην εργασία των εσωτερικών ελεγκτών καθώς και η επιθεώρηση των εξερχόμενων ελεγκτικών αναφορών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο Εξωτερικός Έλεγχος (External Audit) είναι μια λειτουργία του Σύγχρονου Management, που έχει ως αντικειμενικό σκοπό την έκφραση γνώμης επί των οικονομικών εκθέσεων του πελάτη. Οι ομοιότητες μεταξύ των εξωτερικών ελέγχων και της εσωτερικής ελεγκτικής αναφέρονται στους μηχανισμούς και στις τεχνικές και όχι στους αντικειμενικούς σκοπούς και τα τελικά αποτελέσματα. Ο εξωτερικός ανεξάρτητος έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους γι' αυτό λογιστές- ελεγκτές, που αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές, Σ.Ο.Ε. (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών) στην Ελλάδα ή Ορκωτοί Λογιστές (CertifiedPublicAccountants ή CharteredAccountants) είναι ο τίτλος στις αγγλοσαξονικές χώρες (Κάντζος, 1995 : 26-27).

Ο εξωτερικός έλεγχος δεν επικεντρώνεται μόνο στο οικονομικό τμήμα μιας επιχείρησης αλλά και στα επιμέρους τμήματα που έμμεσα ή άμεσα επηρεάζουν τη λειτουργικότητα αυτού.

Ο εξωτερικός έλεγχος αρχικά ήταν υποχρεωμένος μόνο για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εταιρείες. Εντούτοις, η αναγκαιότητα εξωτερικού ελέγχου δεν περιορίζεται σε θέματα που αφορούν μόνο την Ανώνυμη Εταιρεία. Όταν υπάρχει διαχείριση κεφαλαίων από πρόσωπα στα οποία δεν ανήκουν τα κεφάλαια αυτά, δημιουργείται η ανάγκη ελέγχου.

5.2 Ο Ρόλος και η Δράση του εξωτερικού ελεγκτή

Ενώ ο εσωτερικός ελεγκτής σταθμίζει τα εσωτερικά ζητήματα μίας οικονομικής μονάδας, ο εξωτερικός ελεγκτής προσφέρει τις υπηρεσίες του χωρίς να συσχετισθεί με τα άτομα και τους παράγοντες που προσδιορίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες μιας επιχείρησης. Η έλλειψη κάθε είδους δεσμών με τους διοικούντες την οικονομική μονάδα και την αυτοτέλεια της δράσης το απέναντι στις επιδράσεις τους αποτελούν το καλύτερο πιστοποιητικό του κύρους και της ευρύτατης χρησιμότητας και ορθότητας των πορισμάτων του (Παπαδάτου, 2001 : 59).

Στις περισσότερες οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες σήμερα ο εξωτερικός ελεγκτής δεν θεωρείται επάγγελμα αλλά λειτουργήμα. Όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων τόσο περισσότερο γίνεται αναγκαία η οργάνωση και η συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου σε ανεξάρτητο λειτουργήμα, με επαρκή και σαφώς οριοθετημένο πλαίσιο δράσης. Σήμερα αποτελεί καθολικό αίτημα η διαύγεια στις οικονομικές συναλλαγές για το σύνολο του παραγωγικού και διοικητικού δυναμικού των επιχειρήσεων, καθώς και των ευρύτερων στρωμάτων του κοινωνικού συνόλου. Η εξασφάλιση αυτή ανεβάζει την στάθμη των προσδοκιών και των απαιτήσεων των πελατών των εξωτερικών ελεγκτών.

5.3 Οι βασικές αρχές που πρέπει να διαθέτουν και να ακολουθούν οι ελεγκτές:

➤ Ανεξαρτησία

Ο ελεγκτής πρέπει να είναι απαλλαγμένος από κάθε είδους περιορισμούς που θα μπορούσαν να περιορίσουν το εύρος και την αποτελεσματικότητα του έργου του.

➤ Αντικειμενικότητα

Ο Εσωτερικός ελεγκτής οφείλει:

- a. Να επιδεικνύει το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας κατά τη συγκέντρωση, αξιολόγηση και κοινοποίηση των πληροφοριών για την δραστηριότητα, περιοχή ή διαδικασία που αξιολογείται.
- b. Να μην συμμετάσχει σε καμία δραστηριότητα ή σχέση που μπορεί να επηρεάσει ή να τεκμαίρεται ότι υπονομεύει την αμερόληπτη εκτίμησή του. Αυτή η συμμετοχή περιλαμβάνει τις δραστηριότητες ή τις σχέσεις που μπορεί να έρχονται σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του οργανισμού.
- c. Να μην δεχτεί οτιδήποτε μπορεί να επηρεάσει ή να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την επαγγελματική του κρίση.
- d. Να γνωστοποιήσει όλα τα ουσιώδη γεγονότα που είναι γνωστά σε αυτά ότι, εάν δεν γνωστοποιηθούν, ενδέχεται να στρεβλώσουν την αναφορά των υπό εξέταση δραστηριοτήτων

➤ **Ακεραιότητα**

Η ακεραιότητα των Εσωτερικών Ελεγκτών εδραιώνει την εμπιστοσύνη και παρέχει έτσι τη βάση εμπιστοσύνης της κρίσης τους, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην ενίσχυση της αξιοπιστίας τους.

Κάθε εσωτερικός ελεγκτής οφείλει :

- a. Να εκτελεί το έργο του με ειλικρίνεια, επιμέλεια και υπευθυνότητα.
- b. Να τηρεί τον νόμο και να αναμένει τις αποκαλύψεις από το νόμο και το επάγγελμα.
- c. Να είναι συνειδητά συμβαλλόμενο μέρος σε οποιαδήποτε παράνομη δραστηριότητα ή να συμμετέχει σε πράξεις που είναι δυσπιστία στο επάγγελμα του εσωτερικού ελέγχου ή στον οργανισμό.
- d. Να σέβεται και να συμβάλλει στους νόμιμους και ηθικούς στόχους του οργανισμού.

➤ **Επαγγελματική επάρκεια και δέουσα προσοχή**

Ο Ελεγκτής χρησιμοποιεί τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες που χρειάζονται για την παροχή των υπηρεσιών του Εσωτερικού Ελέγχου.

Έτσι, για την εκτέλεση των καθηκόντων του οφείλει:

- a. Να ασχολείται μόνο με εκείνες τις υπηρεσίες για τις οποίες διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες,
- b. Να παρέχει υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή Εσωτερικού Ελέγχου
- c. Να βελτιώνει συνεχώς την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών του, καθώς επίσης και να φροντίζει για την περιοδική επισκόπηση της ίδιας της δραστηριότητας του από ανεξάρτητους φορείς (είτε με την χρήση εσωτερικών, είτε με την χρήση εξωτερικών πόρων).

➤ **Αποτελεσματικότητα**

Η αποτελεσματικότητα αποτελεί θεμελιώδη έννοια αλλά και τον απώτερο σκοπό του εσωτερικού ελέγχου.

➤ **Εμπιστευτικότητα**

Ο Εσωτερικός ελεγκτής οφείλει :

- a. Να σέβεται την αξία και την κυριότητα της πληροφόρησης που λαμβάνει.
- b. Να είναι συνετός στη χρήση και στην προστασία των πληροφοριών που αποκτώνται κατά την άσκηση των καθηκόντων του.
- c. Να μην χρησιμοποιήσει πληροφορίες για προσωπικό κέρδος ή με οποιονδήποτε τρόπο που θα ήταν αντίθετο προς το νόμο ή θα ήταν επιζήμιος για τους νόμιμους και ηθικούς στόχους του οργανισμού

➤ **Επαγγελματική συμπεριφορά**

Ο Εσωτερικός ελεγκτής οφείλει:

- a. Να συμμορφώνεται με τους σχετικούς κανονισμούς ή νόμους και να αποφεύγει κάθε ενέργεια που απαξιώνει το επάγγελμα.
- b. Να συμμετέχει μόνο σε εκείνες τις υπηρεσίες για τις οποίες έχει τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρία.
- c. Να διενεργεί υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Επαγγελματικής Πρακτικής Εσωτερικού Ελέγχου (Πρότυπα).
- d. Να βελτιώνει συνεχώς την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών του.

(Πηγή : <https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Code-of-Ethics.aspx>)

5.4 Απειλές κατά των βασικών αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας

- Σύγκρουση οικονομικών ή άλλων συμφερόντων (conflict of interest threats)
- Εξοικείωση και φιλικές σχέσεις (familiarity threats)
- Σύμπτωση κρινόμενου και κριτή (self-review threats)
- Συνηγορία (advocacy threats)
- Απειλές (intimidation).

Για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών συνήθως αναπτύσσεται ένα πλέγμα ρυθμίσεων από το επάγγελμα, τον φορέα παροχής επαγγελματικών υπηρεσιών ή και τη νομοθεσία. Τέτοια μέτρα προστασίας ταξινομούνται στις παρακάτω κατηγορίες (Καραμάνης, 2008 : 171) :

- ✓ Απαιτούμενο επίπεδο σπουδών, επαγγελματικής εκπαίδευσης και εμπειρίας των επαγγελματιών λογιστών
- ✓ Επαγγελματικά πρότυπα εργασίας του επαγγελματία λογιστή
- ✓ Επισκόπηση, από εξουσιοδοτημένο προσοντούχο πρόσωπο, το έργο του επαγγελματία λογιστή, πριν αυτό παραδοθεί στον πελάτη
- ✓ Παρακολούθηση της ποιότητας του έργου του επαγγελματία λογιστή από το επάγγελμα ή από άλλα αρμόδια εποπτικά όργανα
- ✓ Εσωτερικές δικλείδες και κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης της επιχείρησης του πελάτη του επαγγελματία λογιστή.

5.5 Η ευθύνη των ελεγκτών διεθνώς

Το θέμα της ευθύνης των ελεγκτών για την ποιότητα του ελεγκτικού τους έργου είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Διεθνώς, η ευθύνη αυτή μπορεί να διακριθεί σε τρία είδη (Καραμάνης, 2008 : 141):

- Αστική ευθύνη (Ευθύνη αποζημίωσης προς ζημιωθέντα πρόσωπα)
- Ποινική ευθύνη (Ευθύνη για παράβαση του ποινικού δικαίου)
- Πειθαρχική ευθύνη (Ευθύνη για παράβαση του πειθαρχικού κανονισμού που ρυθμίζει τη λειτουργία του επαγγέλματος)

Από τις τρεις μορφές ευθύνης στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες της οικονομίας της αγοράς η πλέον σημαντική είναι η αστική ευθύνη, δηλαδή η ευθύνη αποζημίωσης σε περίπτωση πλημμελούς ελέγχου.

Σε ότι αφορά στη πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών, το θέμα αυτό ρυθμίζεται από τη νομοθεσία κάθε χώρας, με βάση το σύστημα ποινικού δικαίου που ισχύει. Σημειώνεται πάντως ότι ο νόμος Sarbanes – Oxley, προβλέπει βαριές ποινικές ευθύνες για μια σειρά από πράξεις, όπως μη διαφύλαξη των φύλλων ελέγχου, καταστροφή φύλλων ελέγχου και εταιρικών εγγράφων, ενώ διαρκεί έρευνα δικαστικών αρχών, κλπ.

Τέλος, σε ότι αφορά στην πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών και τον πειθαρχικό έλεγχο, παραδοσιακά αυτό ήταν στην αρμοδιότητα των επαγγελματικών ενώσεων των ορκωτών ελεγκτών. Τα τελευταία χρόνια όμως, ύστερα από μια σειρά ελεγκτικών σκανδάλων έχει διαμορφωθεί μια σαφής τάση ο πειθαρχικός έλεγχος και γενικότερα η εποπτεία της λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος να γίνει πιο ουσιαστική και να ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές.

5.6 Στάδια εκτέλεσης του ελέγχου

Ο ελεγκτής για να καταλήξει στην έκδοση γνώμης, ακολουθεί τρία στάδια εκτέλεσης που το καθένα χαρακτηρίζεται από έναν αριθμό συγκεκριμένων εργασιών που οφείλει να πραγματοποιήσει (**Παπαδάτου, 2001 : 61-64**) :

α) Προκαταρκτική εξέταση.

Η Γενική γνωριμία της επιχείρησης, είναι ένα σημείο του ελέγχου αρκετά σημαντικό και απαιτεί προσοχή και επιδεξιότητα από τον ελεγκτή ώστε η γνωριμία του με την επιχείρηση να είναι εποικοδομητική και να μπορεί να τον βοηθήσει στο μετέπειτα έργο του.

Γενικά μπορεί να δοθούν κατευθύνσεις για τη γνωριμία της επιχείρησης με μορφή πληροφοριών που ο ελεγκτής μπορεί να συλλέξει.

Γενικές πληροφορίες

1. Λεπτομερής περιγραφή της επιχείρησης
2. Σύντομο ιστορικό
3. Θέση της επιχείρησης στον οικονομικό κλάδο που ανήκει

4. Γνωριμία του προσωπικού
5. Οργανόγραμμα διοίκησης της επιχείρησης

Τεχνικά χαρακτηριστικά

1. Τρόπος και προβλήματα προμηθειών
2. Τρόπος και προβλήματα αποθεματοποίησης
3. Μελέτη της ικανότητας παραγωγής
4. Χρησιμοποιούμενα μέσα παραγωγής

Εμπορικά χαρακτηριστικά

1. Προσδιορισμός της πελατείας της και προοπτικές εξέλιξής της
2. Ανταγωνισμός
3. Διαδικασία προσδιορισμού της τιμής πώλησης

Νομικά χαρακτηριστικά

1. Εξέταση καταστατικού και των τροποποιήσεών του
2. Δομή του εταιρικού κεφαλαίου
3. Κυριότερα συμβόλαια και συμβάσεις που έχει υπογράψει η επιχείρηση
4. Δίκες σε εξέλιξη
5. Κυριότερες φορολογικές πληροφορίες

Λογιστικά χαρακτηριστικά

1. Γενική περιγραφή του λογιστικού της συστήματος
2. Όγκος λογιστικών γεγονότων
3. Λογιστική πολιτικά αποσβέσεων

Οικονομικά χαρακτηριστικά

1. Μελέτη της αποδοτικότητας
2. Μελέτη της οικονομικής ισορροπίας της επιχείρησης

Όλες οι παραπάνω πληροφορίες αποτελούν το περιεχόμενο του Διαρκή Φακέλου Στοιχείων του ελεγκτή.

β) Εξέταση και ανάλυση σε βάθος

Ανάλυση και αξιολόγηση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου:

1. Μελέτη και κατανόηση των διαδικασιών του Εσωτερικού Ελέγχου, περιγραφή του συστήματος
2. Επαλήθευση της πραγματικής ύπαρξης του συστήματος του Εσωτερικού Ελέγχου
3. Προκαταρτική αξιολόγηση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου
4. Επαλήθευση της συνεχούς εφαρμογής των αξιόπιστων σημείων – δυνατοτήτων
5. Οριστική αξιολόγηση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

γ) Σύνθεση και σύνταξη της έκθεσης

1. Προσδιορισμός των συμπερασμάτων της αξιολόγησης του Εσωτερικού Ελέγχου και προσαρμογή του προγράμματος ελέγχου λογαριασμών
2. Συμπληρωματικές επαληθεύσεις και επικυρώσεις
3. Ολοκλήρωση ελέγχου
4. Έκδοση γνώμης

5.7 Η έκθεση των ελεγκτών πρέπει να αναφέρει:

- Αν τους δόθηκαν οι πληροφορίες που ήταν απαραίτητες για την εκτέλεση του έργου τους.
- Αν ενημερώθηκαν πλήρως για τον απολογισμό των εργασιών των υποκαταστημάτων, εφόσον υπάρχουν τέτοια
- Αν τηρείται κανονικά λογαριασμός κόστους παραγωγής όταν πρόκειται για βιομηχανική εταιρεία
- Αν έγινε τροποποίηση στη μέθοδο της απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.(Παπαδάτου, 2001 : 95-96)

Η έκθεση που προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις (άρθρο 43 παρ. 9 του νόμου Ν. 2190/1920), ονομάζεται «Πιστοποιητικό Ελέγχου» και δημοσιεύεται μαζί με τον Ισολογισμό.

5.8 Πιστοποιητικά ελέγχου

Ο εξωτερικός ελεγκτής στο πιστοποιητικό ελέγχου εκφράζει τη γνώμη του για τις λογιστικές καταστάσεις που έχει ελέγξει. Τα αποτελέσματα του ελέγχου μπορούν να έχουν τις παρακάτω διαπιστώσεις (Μπαλής Θεοχάρης, 2008: 413) :

- ❖ Σύμφωνη γνώμη: Χορηγείται όταν το πόρισμα του ελέγχου δίνει μία ικανοποιητική εικόνα για την περιουσιακή διάρθρωση, τη χρηματοοικονομική θέση και τα αποτελέσματα της επιχείρησης. Γενικά χορηγείται, όταν οι ελεγκτές δεν διαπιστώνουν σημαντικά σφάλματα ως προς την ειλικρίνεια και την εφαρμογή των λογιστικών αρχών και των ελεγκτικών standards και ότι έχει τηρηθεί η αρχή της συνέπειας.
- ❖ Πιστοποίηση θετική με επιφύλαξη: Χορηγείται όταν ο ελεγκτής έχει διαφωνία για ορισμένα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων, η οποία είναι μεν σημαντική, αλλά δεν είναι κεφαλαιώδης. Οπότε στη περίπτωση αυτή, περιγράφεται και προσδιορίζεται πλήρως το πρόβλημα, με ειδική παράγραφο, όπου διατυπώνονται με τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, όλα τα θέματα διαφωνίας ή αβεβαιότητας που οδήγησαν τον ελεγκτή να εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη.
- ❖ Πιστοποίηση αρνητική: Έχουμε όταν ο ελεγκτής δεν μπορεί να δεχτεί τις λογιστικές καταστάσεις λόγω διαφωνίας του που είναι βασική και κεφαλαιώδης, γιατί οι καταστάσεις στο σύνολό τους δεν είναι ειλικρινείς και αντικειμενικές. Και σύμφωνα με τα ελεγκτικά πρότυπα, οφείλει να εκφράσει αρνητική αντίθετη γνώμη όπου θα επισημάνει όλα τα θέματα της διαφωνίας του.
- ❖ Αρνηση γνώμης: Όταν ο ελεγκτής αντιμετωπίζει σοβαρούς περιορισμούς κατά την άσκηση των καθηκόντων του, οι οποίοι δεν του επιτρέπουν να συγκεντρώσει τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για να μπορέσει να εκφράσει γνώμη για την ειλικρίνεια και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, τότε οφείλει να αρνηθεί την έκφραση γνώμης.

5.9 Μοντέλο Αξιολόγησης του κινδύνου

Ο κίνδυνος που υπάρχει οι ελεγκτές να μην εντοπίσουν παραποιήσεις λογιστικών καταστάσεων ελλοχεύει πάντα κατά τη διάρκεια του ελέγχου και ο κίνδυνος αυτός αναλύεται σε τρεις βασικές συνιστώσες και συνοδεύεται από την εξίσωση $AR = IR \times CR \times DR$ (Λαζαρίδης, 2011) :

- **Τον IR = Ενδογενή κίνδυνο (Inherent risk).** Ο ενδογενής κίνδυνος ορίζεται ως η πιθανότητα οι οικονομικές καταστάσεις να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα λόγω της φύσης της επιχείρησης και των συνθηκών που επικρατούν στο περιβάλλον στο οποίο αυτή λειτουργεί, υποθέτοντας ότι δεν βρίσκεται σε λειτουργία καμία εσωτερική δικλείδα και προτού να διενεργηθεί εξωτερικός έλεγχος. Με άλλα λόγια, ο ενδογενής κίνδυνος μετρά τη φυσική επιρρέπεια προς σφάλματα, τα οποία ατομικά ή αθροιστικά, μπορεί να είναι ουσιώδη για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- **Τον CR = Κίνδυνο Εσωτερικών Δικλείδων (Control risk).** Ο κίνδυνος των εσωτερικών δικλείδων ορίζεται ως η πιθανότητα η λειτουργία των δικλείδων αυτών να μην αποτρέψει ή να μην εντοπίσει και διορθώσει έγκαιρα ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- **Τον DR = Κίνδυνο Εντοπισμού ή Ανίχνευσης (Detection risk).** Αναφέρεται στη περίπτωση που ο εσωτερικός ελεγκτής, ως υπεύθυνος του εσωτερικού ελέγχου, δεν ανιχνεύσει τις λανθασμένες διατυπώσεις, τις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης και τις ανεπαρκείς διαδικασίες. Αφορά την αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών διαδικασιών που εφαρμόζονται.

Στο πλαίσιο επιτυχούς ολοκλήρωσης του λογιστικού ελέγχου, πρέπει να διενεργηθεί μείωση των τριών συστατικών του συνολικού κινδύνου ελέγχου. Σύμφωνα, με τον AICPA(1988,1995) και τον IFA (1991), ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να κατανοεί πλήρως το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Αυτή η κατανόηση βοηθά δραστικά στην εκτίμηση του κινδύνου συστήματος ελέγχου. Η μείωση του αξιολογημένου επιπέδου κινδύνου ελέγχου και ανίχνευσης, βρίσκεται στα πλαίσια αρμοδιοτήτων του ελεγκτή (Carmichael and Willingham, 2000).

5.10 Μέσα μελέτης ελέγχου

Ο εξωτερικός ελεγκτής θα χρειαστεί να ανατρέξει σε πηγές για τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών που θα χρειαστούν για την περιγραφή των διαφόρων λειτουργιών της υπό έλεγχο μονάδας, έτσι ώστε να παραχωρήσει στη συνέχεια στη διαπίστωση της ύπαρξης ή μη αποτελεσματικής λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου επί των λειτουργιών τούτων (Κάντζος, 1995 : 114).

Οι πηγές αυτές μπορεί να είναι οι παρακάτω:

- τα εγχειρίδια οργάνωσης και διαδικασιών, επάνδρωσης , καθώς και περιγραφής αντίστοιχων καθηκόντων σε όλα τα επίπεδα και τις λειτουργίες της επιχείρησης.
- η επιμέρους οργάνωση του λογιστηρίου όπως αυτή απεικονίζεται στα ιδιαίτερα οργανογράμματα, καθώς και η περιγραφή των λειτουργιών σε αυτό.
- συνεντεύξεις και συζητήσεις με στελέχη αλλά και συγκεκριμένα σημαντικά κατά περίπτωση μέλη του προσωπικού της επιχείρησης, ανεξαρτήτως επιπέδου.
- φάκελοι ελέγχου προηγούμενων χρήσεων.
- εξέταση του καταστατικού της επιχείρησης, καθώς και των πρακτικών γενικής συνελεύσεως, διοικητικού συμβουλίου, αλλά και της εν γένει αλληλογραφίας της μονάδας αν χρειαστεί.
- Επιθεώρηση , παρατήρηση και εξοικείωση του ελεγκτή με τις διαδικασίες και λειτουργίες, καθώς και τις εγκαταστάσεις και τα μέσα διεκπεραίωσης των ελεγχόμενων λειτουργιών και διαδικασιών.

5.11 Μέθοδοι μελέτης ελέγχου (Κάντζος, 1995 : 114-123)

- 1) Διαγράμματα ροής
- 2) Ερωτηματολόγιο
- 3) Γραπτή περιγραφή
- 4) Τέστ (δοκιμές)

1. Διαγράμματα ροής (flowcharts).

Το διάγραμμα ροής μπορεί να απεικονίσει γραφικά επιμέρους στάδια και διαδικασίες μιας λειτουργίας της επιχείρησης και μέσα από την παράσταση αυτή να εντοπιστούν σημεία αδυναμίας στην άσκηση εσωτερικού ελέγχου επί της συγκεκριμένης λειτουργίας. Η χρήση διαγραμμάτων ροής στην μελέτη των υποσυστημάτων εσωτερικού ελέγχου είναι ευρέως διαδεδομένη, γιατί παρέχει το πλεονέκτημα της άμεσης και γρήγορης οπτικής άποψης της διαδικασίας υπό μελέτη, αφ ενός και αφ ετέρου της ευκολότερης σε σύγκριση με τη γραπτή, παρουσίασης της συγκεκριμένης διαδικασίας.

2. Ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο εσωτερικού ελέγχου συνιστά μια μεθοδική αναφορά μέσω ερωτήσεων σε όλες τις πτυχές του συγκεκριμένου συστήματος και υποσυστήματος συγκεκριμένης εσωτερικής λειτουργίας ή διαδικασίας, με έμφαση και ευαισθησία σε στοιχεία που αφορούν και μπορούν να αποκαλύψουν την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ή προβλημάτων. Το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιείται ευρέως από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διεθνώς, καθόσον συνιστά πρακτικό τρόπο προσέγγισης της μελέτης εσωτερικού ελέγχου, καθώς και εποπτείας της εν λόγω διαδικασίας σε έναν έλεγχο από τους υπευθύνους της ελεγκτικής ομάδας.

3. Γραπτή περιγραφή.

Η μέθοδος της γραπτής περιγραφής αποτελεί μια γραπτή παρουσίαση των φάσεων μιας λειτουργίας, καθώς και των ανθρώπων που υπεισέρχονται σε κάθε φάση με τα αντίστοιχα καθήκοντά τους.

Στη μέθοδο αυτή ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει συγχρόνως να αποφανθεί και ως προς την ύπαρξη ή μη εκείνων των διαδικασιών οι οποίες συνιστούν μέσα εξάσκησης εσωτερικού ελέγχου και των οποίων η ύπαρξη, στη μέθοδο ερωτηματολογίου, ερευνάται υπό μορφήσαφούς και συγκεκριμένης ερωτήσεως. Η ταυτόχρονη επισήμανση των αδυναμιών επιβάλλεται έτσι ώστε να μην ξεχαστούν από τον ελεγκτή οι σχετικές λεπτομέρειες. Η γραπτή περιγραφή, ως μέθοδος μελέτης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου μιας λειτουργίας, έχει το πλεονέκτημα ότι εξυπηρετεί καλύτερα τις περιπτώσεις μικρών επιχειρήσεων στις οποίες έχει δυνατότητα προσαρμογής, καθώς και το πλεονέκτημα ότι καλύπτει περισσότερες λεπτομέρειες της υπό μελέτη λειτουργίας.

4. Τεστ.

Ο εξωτερικός ελεγκτής αφού έχει την εικόνα των διαφόρων λειτουργιών της μονάδας, θα πρέπει να επιβεβαιώσει πρώτα τη λειτουργία του και μετά να προχωρήσει στην αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου. Η διαδικασία αυτή απαιτεί τη δοκιμή των περιγραφόμενων διαδικασιών και μπορεί να γίνει με δυο τρόπους:

- α) φυσική παρακολούθηση (όπου είναι δυνατόν) της περιγραφόμενης λειτουργίας από τον εξωτερικό, ορκωτό ελεγκτή,
- β) αναδρομή όλων των παραστατικών μιας πράξης, που εκτελούνται στα πλαίσια της συγκεκριμένης λειτουργίας, μέσα από όλα τα στάδια της εκτέλεσης της.

5.12 Ευθύνη προς την ελεγχόμενη μονάδα. Αιτίες επίρριψης ευθύνης

Ένας ορκωτός ελεγκτής / λογιστής είναι δυνατόν να θεωρηθεί υπεύθυνος έναντι των πελατών του για οποιοδήποτε από τα παρακάτω (Κάντζος, 1995 : 65-67) :

➤ Απάτη

Ο ελεγκτής, ο οποίος, εν γνώσει του και με πρόθεση, δεν αποκάλυψε απάτη η οποία διαπιστώθηκε κατά τον έλεγχο, ή συνέργησε σε κάποια πράξη σκόπιμης απάτης εις βάρος του πελάτη του, μπορεί να κατηγορηθεί για απάτη.

➤ **Αμέλεια**

Κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να επιδείξει την επιμέλεια και προσοχή που αναμένεται από έναν μέσο επαγγελματία Ορκωτό ελεγκτή. Διαφορετικά, αυτός μπορεί να κατηγορηθεί για αμέλεια ή αδιαφορία.

➤ **Αθέτηση συμφωνίας**

Μια επιχείρηση / πελάτης μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση για αθέτηση συμφωνίας εκ μέρους του ορκωτού ελεγκτή, αν αυτός εκτέλεσε πλημμελώς τον έλεγχο και αυτό είχε ως συνέπεια την πρόκληση ζημίας στην ελεγχόμενη επιχείρηση.

➤ **Εχεμύθεια**

Ο ελεγκτής θα πρέπει να διατηρεί εχεμύθεια σχετικά με κρίσιμες πληροφορίες του πελάτη του.

➤ **Δημοσίευση και εχεμύθεια**

Εννοείται ότι στην υποχρέωση εχεμύθειας υπάγονται και όλα εκείνα τα στοιχεία που δεν επιβάλλεται εκ του νόμου να δημοσιεύονται κατά οποιαδήποτε μορφή δημοσίευσης.

5.13 Προληπτικά μέτρα αμύνης των ορκωτών ελεγκτών

Εν όψει των αυξημένων πιθανοτήτων να βρεθεί ένας ορκωτός κατηγορούμενος σε σχέση με τον έλεγχο που έχει διενεργήσει σε μία επιχείρηση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η καλύτερη άμυνά του είναι η εκτέλεση του ελέγχου κατά τρόπο επαγγελματικό και επιστημονικό και σύμφωνα πάντα με το συμβόλαιο που έχει υπογράψει με τον πελάτη. Αυτό το συμβόλαιο αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία της Ελεγκτικής ως “Επιστολή Ανάλυσης” (**Κάντζος, 1995 : 70-73**).

1.Επιστολή ανάληψης.

Σε μια επιστολή ανάληψης αναφέρονται βασικά οι όροι κάτω από τους οποίους προσλαμβάνεται ένας ορκωτός ελεγκτής και περιγράφεται η φύση του ελέγχου που θα πρέπει να διενεργηθεί.

2.Φύλλα εργασίας.

Στα φύλλα εργασίας ο ορκωτός ελεγκτής θα αποτυπώσει όλες τις διαδικασίες και ενέργειες που έκανε για να φέρει σε πέρας τον αντίστοιχο έλεγχο.

Στα φύλλα εργασίας αποτυπώνεται το ίχνος του ελέγχου και αποτελούν την απόδειξη για το ότι ο έλεγχος πραγματικά έγινε, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο έγινε.

3.Σαφής διατύπωση της έκθεσης.

Επειδή η έκθεση του ορκωτού αποτελεί το τελικό προϊόν του ελέγχου του και ένα μήνυμα προς εκείνους οι οποίοι θα την χρησιμοποιήσουν, επιβάλλεται αυτή να είναι σαφής και κατανοητή.

4.Επιμερισμός ευθύνης σε τρίτους.

Συμβαίνει κατά τον έλεγχο να ζητείται η γνώμη τρίτων πιο ειδικών σε κάποιο συγκεκριμένο θέμα που καλύπτεται από την γενικότερη ελεγκτική διαδικασία του ορκωτού, όπως είναι των νομικών συμβούλων της επιχείρησης ή τεχνικών και άλλων εμπειρογνομώνων.

Στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει ο ορκωτός να αποκτήσει υπογεγραμμένες καταθέσεις και γνωματεύσεις που να καλύπτουν πλήρως και ακριβώς τα αντικείμενα εκείνα που θα καλύψει με την έκθεσή του, φροντίζοντας ταυτοχρόνως να εξετάσει και τη νομιμότητα και εγκυρότητα των προσόντων των τρίτων αυτών ειδικών.

5.Ανάκληση ή τροποποίηση έκθεσης.

Έχει συμβεί πολλές φορές να διαπιστωθεί εκ των υστέρων και αφού έχει χορηγηθεί το πιστοποιητικό, ότι η οικονομική κατάσταση μιας ελεγχθείσας επιχείρησης διαφέρει σημαντικά από αυτήν η οποία πιστοποιείται στο ήδη χορηγηθέν προς αυτήν πιστοποιητικό.

Στη περίπτωση αυτή και προς αποφυγήν περισσότερης ζημίας, ο εμπλεκόμενος ελεγκτής θα πρέπει να δημοσιεύσει αμέσως στον τύπο και προς κάθε γνωστό ενδιαφερόμενο ιδιαίτερος, τροποποίηση του χορηγηθέντος πιστοποιητικού ή ανάκληση πλήρη της υπογραφής του.

6.Ανέλεγκτες λογιστικές καταστάσεις.

Μπορεί να υπάρξει περίπτωση στην οποία ένας ορκωτός να υπογράψει όχι ως υπεύθυνος ορκωτός ελεγκτής αλλά ως απλός λογιστής λογιστικές καταστάσεις για τις οποίες δεν έχει ζητηθεί ούτε έχει διενεργηθεί ο σύμφωνα με το άρθρο 16 του Ν.Δ. 226/92 και άρθρο 37, Ν.2190 έλεγχος.

Για να αποφευχθεί η λανθασμένη αντίληψη τρίτων και η εν συνεχεία πιθανή ευθύνη του εμπλεκόμενου ορκωτού ελεγκτή, ότι οι εν λόγω καταστάσεις που υπογράφονται είναι και ελεγμένες απ αυτόν, ενώ δεν είναι, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να θέσει τη φράση “Μη Ηλεγμένες” στο πρόσωπο των λογιστικών καταστάσεων αυτών πριν τις υπογράψει.

5.14 Έλεγχος και Αποδεικτικά στοιχεία

Πριν εκφράσουν γνώμη για τις οικονομικές εκθέσεις της εταιρείας οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να έχουν τα στοιχεία που να δείχνουν ότι **(Ψύλλος, 1996 : 35)** :

- Τα κονδύλια που εμφανίζονται στις οικονομικές εκθέσεις βασίζονται στα υπόλοιπα των λογαριασμών του καθολικού
- Τα υπόλοιπα των λογαριασμών του καθολικού αποτελούν το σωστό αλγεβρικό αποτέλεσμα των πολυάριθμων χρεωστικών και πιστωτικών εγγραφών
- Οι χρεωστικές και πιστωτικές εγγραφές στους λογαριασμούς εκφράζουν τη σωστή λογιστική ερμηνεία όλων των συναλλαγών που έκανε η επιχείρηση

5.15 Περιπτώσεις όπου η πιθανότητα να βρεθούν σφάλματα είναι μεγάλη (Ψύλλος, 1996:54)

- Όταν ο εσωτερικός έλεγχος είναι χαλαρός
- Όταν είναι ασθενής η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης

- Όταν αναθεωρούνται οι συντελεστές ή οι κανονισμοί φορολογίας του εισοδήματος
- Όταν η διοίκηση είναι αναξιόπιστη
- Όταν οι συναλλαγές της επιχείρησης είναι περίπλοκες

5.16 Ομοιότητες Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Οι βασικότερες ομοιότητες μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου δύναται να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω ομάδες :

- Το επάγγελμα τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου οριοθετείται μέσα από ένα σύνολο διεθνών ελεγκτικών προτύπων. Σε αυτά τα πλαίσια τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας.
- Ο επιχειρησιακός κίνδυνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές.
- Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας ενδιαφέρει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές .
- Η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι σημαντική εξίσου και για τους δύο .
- Και οι δύο λειτουργίες, τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους τα παρουσιάζουν μέσω των εκθέσεων των ελεγκτών .

(Πηγή : Ward, D. D. and Robinson, J.C. (1980). “Reliance on internal auditors”, Journal of Accountancy, pp. 62-73)

5.17 Διαφορές Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Οι κυριότητες διαφορές μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου , όπως προκύπτουν μέσα από την εκτενή επισκόπηση της βιβλιογραφίας, είναι:

➤ Στόχοι.

Οι στόχοι των εσωτερικών ελεγκτών είναι καθορισμένοι από τα επαγγελματικά πρότυπα και το Διοικητικό Συμβούλιο .

Αντίθετα, οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν είναι μέρος της οργάνωσης, αλλά δεσμεύονται από αυτή. Οι στόχοι τους τίθενται με βάση τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.

➤ Ισχύ λογιστικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος καλύπτει όλες τις συναλλαγές της επιχείρησης.

Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος καλύπτει μόνο εκείνες τις διαδικασίες που συμβάλλουν στα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα και τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης.

➤ Πεδίο εργασίας

Το πεδίο εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή, περιλαμβάνει την οργάνωση, τους στόχους, τη βελτίωση των διαδικασιών, τη διαχείριση των κινδύνων και τις διαδικασίες της εταιρικής διακυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος εστιάζει σε μελλοντικά γεγονότα. Αντίθετα, το πεδίο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου αφορούν αποκλειστικά οι οικονομικές καταστάσεις.

Κατά συνέπεια, ο εξωτερικός έλεγχος παράσχει μια αντικειμενική άποψη για τα οικονομικά θέματα της οικονομικής μονάδας εστιάζοντας σε ιστορικά δεδομένα (πραγματικά).

➤ Διαφορετική προσέγγιση στο Σύστημα Εσωτερικό Ελέγχου

Οι εσωτερικοί ελεγκτές βλέπουν όλες τις πτυχές που αφορούν το οργανωτικό κομμάτι του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

Αντίθετα οι εξωτερικοί ελεγκτές αξιολογούν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, το οποίο σχετίζεται αποκλειστικά με τον λογιστικό – χρηματοοικονομικό τομέα.

➤ **Συχνότητα του ελέγχου**

Από την μία πλευρά, ο εσωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται σε ολόκληρη την χρονική περίοδο, αφού έχει συγκεκριμένες αποστολές το οποίο θεσπίζεται σύμφωνα με το επίπεδο επικινδυνότητας κάθε δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, ο εξωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται με ετήσια συχνότητα.

➤ **Ο κίνδυνος**

Ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει ο εσωτερικός έλεγχος για τον προγραμματισμό της δραστηριότητάς του είναι πολύ υψηλός.

Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες των κινδύνων για τον προσδιορισμό της φύσης τους, την χρονική περίοδο, τον έλεγχο και τις διαδικασίες που πρέπει να γίνουν σε περιοχές της χρηματοοικονομικής πλευράς.

(Πηγή : Mautz, R. (1984). “Internal and external auditors: how do they relate?,” *Corporate Accounting*, 3(4), pp.56-58)

5.18 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα εσωτερικού – εξωτερικού ελέγχου

Πλεονεκτήματα εσωτερικού ελέγχου

- Οι οργανισμοί μπορούν να δουν τον ελεγκτή ως «μέσο διαχείρισης» στην ανάπτυξη και την καθιέρωση διαδικασιών εργασίας
- Ο εκπαιδευμένος ελεγκτής θα έχει καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο οργανισμός λειτουργεί

- Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν μεγαλύτερη ελευθερία να βοηθήσουν με προτάσεις και βούληση
- Οικονομικότερο μακροπρόθεσμα

Μειονεκτήματα

- Οι εκθέσεις εσωτερικού ελέγχου δεν γίνονται αποδεκτές ούτε από τους μετόχους ούτε από τις φορολογικές αρχές
- Ο έλεγχος μπορεί να είναι προκατειλημμένος και επομένως οι οργανώσεις δεν μπορούν να εξαρτώνται από τέτοιες εκθέσεις
- Εάν ο έλεγχος δεν διεξάγεται από έναν επαγγελματία ελεγκτή, θα μπορούσε να υπάρξει υψηλότερη πιθανότητα να μην εντοπιστούν σφάλματα
- Δεν είναι δυνατόν να δοθεί προτεραιότητα στη διεξαγωγή του ελέγχου
- Μπορεί να προκύψουν συγκρούσεις

Πλεονεκτήματα εξωτερικού ελέγχου

- Συγκριτική αξιολόγηση της επιχείρησής με άλλους οργανισμούς εκτός ή εντός του τομέα της
- Εμπειρία διεξαγωγής ελέγχων σε διάφορες βιομηχανίες
- Αντικειμενικές και ειδικευμένες συστάσεις, λεπτομερή έκθεση
- Η επιχείρησή μπορεί να λάβει ένα βραβείο ελέγχου ταυτόχρονα με τον έλεγχο η οποία θα καταδείξει τα ευρήματα από τον έλεγχο ασφαλείας

Μειονεκτήματα

- Ο οργανισμός πρέπει να διαθέσει χρόνο και διαχείριση του προσωπικού στον εξωτερικό ελεγκτή

- Ένας εξωτερικός ελεγκτής δεν καταλαβαίνει πλήρως πώς λειτουργεί η επιχείρηση
- Ο εξωτερικός ελεγκτής δέχεται κατά κανόνα έλλειψη ελευθερίας εντός της επιχείρησης που επισκέπτεται
- Μπορεί να είναι δαπανηρή και χρονοβόρα, ωστόσο πολλοί εκπαιδευτικοί και συμβουλευτικοί πάροχοι είναι ευέλικτοι με την προσέγγισή τους για τη διενέργεια του ελέγχου της ασφάλειας τους

(Πηγή : <http://safety.rospa.com/safetymatters/info/safety-audits-ebook.pdf>)

Τα τελευταία χρόνια και υπό το βάρος πολλών οικονομικών σκανδάλων ο εξωτερικός έλεγχος ρίχνει ολοένα και περισσότερο βάρος στην επισκόπηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου των ελεγχόμενων εταιρειών, κυρίως όσον αφορά τις δικλίδες ασφαλείας που τίθενται από τις ίδιες τις εταιρείες γύρω από τα συστήματα χρηματοοικονομικής διαχείρισης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Νόμος Sarbanes – Oxley (2002) των Η.Π.Α. ο οποίος επιβάλλει στις εταιρείες που έχουν εισηγμένες μετοχές στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης να έχουν καταγεγραμμένες τις δικλίδες ασφαλείας που έχουν θέσει για ασφαλή χρηματοοικονομική διαχείριση, να αυτό-αξιολογούνται και να πιστοποιούν τόσο ο Διευθύνων Σύμβουλος όσο και ο Οικονομικός Διευθυντής για την επάρκειά τους ετησίως, όπως και ο εξωτερικός ελεγκτής τους. Όλοι οι ανωτέρω επιβάλλεται να διενεργούν δοκιμές (τεστ) αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας ετησίως τα οποία θα διαφέρουν ανάλογα με τη σημαντικότητα της ελεγχόμενης διαδικασίας (based on materiality level).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Εταιρικά Σκάνδαλα και Εσωτερικός Έλεγχος

Τα εταιρικά σκάνδαλα έθεσαν στην επικαιρότητα την ανάγκη θέσπισης κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης. Μια σημαντική προσπάθεια για τον σκοπό αυτό έγινε το 1992 με την Επιτροπή Cadbury. Οι προτάσεις της επιτροπής πήραν τον τίτλο «Code of Best Practices». Ο συγκεκριμένος κώδικας αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη της εταιρικής διακυβέρνησης διεθνώς.

Πολλά είναι τα οικονομικά και λογιστικά σκάνδαλα που συνέβησαν, συγκλόνισαν ολόκληρο τον κόσμο και επανέφεραν στο προσκήνιο το θέμα της λογιστικής απάτης και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Η πολύπλοκη φύση των επιχειρηματικών συναλλαγών και η ευελιξία των λογιστικών προτύπων καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη την καταπολέμησή της. Συνεπώς όσα μέτρα και αν ληφθούν πάντοτε θα επινοούνται καινούργιοι τρόποι άσκησης της δημιουργικής λογιστικής.

Τα σύγχρονα εταιρικά σκάνδαλα έχουν κοινά χαρακτηριστικά: χαμηλή ορατότητα, πολυπλοκότητα, διάχυση ευθύνης, δυσκολία στην επιτυχή έρευνα και δίωξη, ασαφείς νόμους. Στην ενότητα αυτή θα αναφέρουμε ορισμένα τα οποία έγιναν ιδιαίτερα γνωστά.

Ο συνηθέστερος τρόπος εξαπάτησης των μετόχων αλλά και γενικότερα της οικονομίας, είναι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων έχει απασχολήσει έντονα τα τελευταία χρόνια τις ρυθμιστικές αρχές, τους επενδυτές και γενικότερα τους χρήστες των εταιρικών οικονομικών καταστάσεων παγκοσμίως.

Κάθε χρηματοοικονομική κατάσταση (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης, κτλ) που περιέχει λάθη ή παραλείψεις κατά τη σύνταξη και τη διατύπωσή της με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η πραγματική της εικόνα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται περί περιποίησης ή απάτης.

Στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, ο όρος απάτη αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Νόθευση ή αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- Αλλοιωμένη παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης
- Απόκρυψη ή παράλειψη των αποτελεσμάτων συναλλαγών από λογιστικές εγγραφές
- Καταχώρηση συναλλαγών άνευ ουσίας («εικονικές συναλλαγές»).
- Καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων.
- Αδικαιολόγητη καθυστέρηση ή άρνηση του πελάτη να προσκομίσει τα έγγραφα που είναι απαραίτητα για την παροχή ολοκληρωμένων πληροφοριών σχετικά με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.
- Φήμες και ειδήσεις που αφορούν τον πελάτη σχετικά με εγκληματικές και ποινικές δραστηριότητες.
- Άνοιγμα λογαριασμού στο όνομα πελάτη του οποίου η κατοικία ή ο τόπος εργασίας δεν εξυπηρετείται από τις περιοχές που δραστηριοποιείται.
- Κίνηση λογαριασμών με μεγάλα ποσά που τηρούνται στο όνομα υπεράκτιων εταιρειών (offshore companies)
- Ενεργοποίηση λογαριασμών που ήταν ανενεργοί για μεγάλο διάστημα
- Σημαντική και ξαφνική αύξηση συναλλαγών του πελάτη.
- Ασυνήθης νευρική συμπεριφορά προσώπων κατά τη συναλλαγή
- Μεταφορά μεγάλων χρηματικών ποσών σε τραπεζικούς λογαριασμούς πελατών με τους οποίους δεν συνδέεται επαγγελματικά ή συγγενικά.
- Συχνή αλλαγή διεύθυνσης του πελάτη που δεν δικαιολογείται από την επαγγελματική δραστηριότητα.
- Ασυνήθιστος πλούτος σε σχέση με το προφίλ του πελάτη.
- Μεγάλες πληρωμές για ασυνήθιστες υπηρεσίες.
- Εμβάσματα σε τραπεζικό λογαριασμό του πελάτη που δεν φαίνονται να έχουν κάποια σχέση μεταξύ τους.

6.2 Κίνητρα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων

Αδιαμφισβήτητα, η διαχείριση των κερδών είναι η σπουδαιότερη έκφανση της δημιουργικής λογιστικής, αφού τα κέρδη είναι το πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο της επιχειρησιακής απόδοσης (Φίλος, 2004).

Κατηγορίες κινήτρων:

- α) Αμοιβές/Αποζημίωση της επιχείρησης
- β) Προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων
- γ) Πίεση από τους Χρηματοοικονομικούς αναλυτές
- δ) Συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων
- ε) Δανεισμός από Τράπεζες και άλλα Πιστωτικά ιδρύματα.
- ζ) Άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο
- στ) Προσωπικές φιλοδοξίες των Ανώτατων στελεχών

6.3 Παρουσίαση μεγάλων εταιρικών σκανδάλων – περιπτώσεων μαζικής αποτυχίας των ασφαλιστικών μηχανισμών ελέγχου.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποια από τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα που έπληξαν το σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον με ανυπολόγιστες συνέπειες, όπου διακρίνεται:

- Η μαζική αποτυχία των ασφαλιστικών μηχανισμών ελέγχου
- Η αδυναμία των Ελεγκτικών εταιρειών να εντοπίσουν την απάτη με τον έλεγχό τους
- Η εμπλοκή στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων όχι μόνο των στελεχών διαφορετικού επιπέδου κυριαρχίας μέσα στην επιχείρηση αλλά και των ελεγκτικών εταιρειών,
- Η αδιαφορία των εποπτικών αρχών.

1. Το σκάνδαλο της εταιρείας Maxwell έγινε γνωστό το 1991 και αφορούσε την εταιρεία που ίδρυσε ο Robert Maxwell. Ο Maxwell είχε ιδρύσει έναν όμιλο επιχειρήσεων που ακολουθούσε τακτικές χαμηλής φορολόγησης μέσω συναλλαγών με offshore εταιρείες και χρηματοδότησης φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Μετά το θάνατο του ιδρυτή της αποκαλύφθηκαν μια σειρά οικονομικών σκανδάλων της εταιρείας.

Συγκεκριμένα, έγινε γνωστό ότι η εταιρεία είχε λάβει χρήματα από τις επιχειρήσεις του ομίλου χωρίς τις κατάλληλες εγκρίσεις από τους εποπτικούς θεσμούς και χωρίς την απαραίτητη ενημέρωση στο επενδυτικό κοινό. Το γεγονός αυτό ήταν αποτέλεσμα της καλής σχέσης του Maxwell με εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, με επιχειρηματίες και ρυθμιστικές αρχές.

(Πηγή : <http://www.cnn.gr/style/aytokinito/story/101125/to-iaponiko-skandalo-toy-aloyminioy>)

2. Η τρύπα της Parmalat

Η Parmalat ιδρύθηκε το 1961 από τον Calisto Tanzi. Το 1966 η εταιρεία εισήγαγε την Σουηδική τεχνολογία παστερίωσης γάλακτος υψηλής θερμικής επεξεργασίας UHT (Ultra High Temperature) με διάρκεια κατανάλωσης έως και 6 μήνες. Η επιθετική πολιτική εξαγορών μετέτρεψε την εταιρεία το 2002 στην μεγαλύτερη εταιρεία τροφίμων στην Ιταλία και μια από τις μεγαλύτερες γαλακτοβιομηχανίες του κόσμου, με 136 θυγατρικές, 120 εργοστάσια, 36.000 εργαζόμενους και παρουσία σε πάνω από 30 χώρες.

Οι φόβοι των επενδυτών επιβεβαιώθηκαν στις 8 Δεκεμβρίου του 2003 όταν η Parmalat αποκάλυψε ότι απέτυχε να ρευστοποιήσει ποσό € 500 εκ. που είχαν επενδυθεί στην Epicurum και ότι αντιμετώπιζε προβλήματα με την πληρωμή μιας συνηθισμένης ομολογίας 10 € 150 εκ. Μαζί με τη διοίκηση της εταιρείας, κατηγορήθηκαν μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (όπως οι περίφημες Grant Thornton και Deloitte και Touche) αλλά και μεγάλες τράπεζες (όπως η Citigroup, η Morgan Stanley, η Bank of America και η Deutsche Bank), για συμπαιγνία και χειραγώγηση των επενδυτών. Ο Τάντσι καταδικάστηκε σε φυλάκιση 8 ετών αλλά το δικαστήριο απάλλαξε και τις 4 τράπεζες από κάθε κατηγορία.

Η ελεγκτική εταιρεία κατέχει μεγάλο μέρος της ευθύνης, η οποία ήλεγχε και υπέγραφε τους Ισολογισμούς της Parmalat. Η αρχή της ανεξαρτησίας καταπατήθηκε και σε αυτό το σκάνδαλο.

(Πηγή : <http://news.in.gr/economy/article/?aid=505292>)

3. Το φιάσκο της Enron

Η Enron είναι μια εταιρεία που δραστηριοποιείται στις Η.Π.Α. στον ενεργειακό κλάδο. Το 2001 οι Η.Π.Α. συγκλονίστηκαν από το σκάνδαλο της Enron και την ευθύνη που είχε για αυτό μια από τις τότε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες, η Arthur Andersen.

Η εταιρεία απέκρυπτε χρέη και ζημίες από τα ενδιαφερόμενα μέρη και αύξανε τα κέρδη με παραπλανητικές και ψευδείς συναλλαγές, όπως η καταγραφή εσόδων για μελλοντικές προσφερόμενες υπηρεσίες. Αποτέλεσμα ήταν να υποστεί μεγάλη ζημία η φήμη της εταιρείας Enron και να οδηγηθεί στο κλείσιμο μια από τις πέντε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες παγκοσμίως, η Arthur Andersen. Μεγάλη ευθύνη στην υπόθεση αυτή είχαν οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές που υπέγραφαν τις οικονομικές καταστάσεις, χωρίς να προβαίνουν στις ενδεικνυόμενες ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να οδηγούνται σε ασφαλή συμπεράσματα.

(Πηγή : https://el.wikipedia.org/wiki/Σκάνδαλο_Enron)

4. Το σκάνδαλο της Worldcom

Η Worldcom ήταν μια επιχείρηση με τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες. Το 2002 η διοίκηση της επιχείρησης έχοντας αμφιβολίες για την ακρίβεια των οικονομικών στοιχείων ζήτησε από την υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης να προβεί σε έλεγχο ορισμένων οικονομικών συναλλαγών. Ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε και συγκεκριμένα, εντοπίστηκε ότι η επιχείρηση αντί να καταχωρεί ορισμένα έξοδα για χρήση τα καταχωρούσε λογιστικά ως επενδύσεις. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μην υπολογίζονται στα έξοδα εντός του οικονομικού έτους, αλλά διαχρονικά μέσω των αποσβέσεων.

Η επιχείρηση εφαρμόζοντας αυτή την τακτική έδειχνε μεγαλύτερα κέρδη και η τιμή της μετοχής της επιχείρησης ήταν σε πολύ υψηλά επίπεδα. Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι ο ιδρυτής της επιχείρησης έλαβε δάνεια ύψους 400 εκατομμυρίων δολαρίων χωρίς να καταγραφούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης.

(Πηγή : <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=143807>)

5. Το σκάνδαλο της Lehman Brothers.

Η Lehman Brothers ήταν μια εταιρεία παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Η πτώχευσή της το 2008 είναι η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των ΗΠΑ, με ενεργητικά που ανέρχονται στα 640 δισ. δολάρια..

Η απόγνωση της Lehman άρχισε να γίνεται αισθητή όταν η Korea Development Bank (KDB) αρνήθηκε να εξαγοράσει το 25% των μετοχών της αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας. Μάλιστα, η αρχή εποπτείας των αγορών στη Νότια Κορέα είχε συμβουλευτεί την KDB να μην επιδιώξει μια συμφωνία με τη Lehman, μια σύσταση που διατυπώθηκε και από την Financial Services Authority της Βρετανίας προς την Barclays, καθώς η Lehman ήταν η μεγαλύτερη ανάδοχος τίτλων συνδεδεμένων με στεγαστικά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης (subprimeloans), που είναι η ρίζα της πιστωτικής κρίσης.

Η εταιρεία φρόντιζε να αποκρύπτει τις πραγματικές υποχρεώσεις της δια μέσου ορισμένων τεχνικών ανταλλαγής και επίσης εμφάνιζε μεγαλύτερη αξία πωλήσεων από την πραγματική. Η έκθεση πτώχευσης δημοσιεύθηκε την άνοιξη του 2010 και εκτείνεται σε 2.200 σελίδες, καταλογίζοντας ευθύνες και στην ελεγκτική εταιρεία, μία από τις “Big 4”, που άσκησε τον έλεγχο στην Lehman από το 1994 ως το 2008 και στην οποία καταβάλλονταν υψηλά χρηματικά ποσά.

Σημειώνεται, πώς για τον έλεγχο του 2007 κατεβλήθη στην ελεγκτική εταιρεία το ποσό των 29,5 εκατ. δολαρίων για παροχή ελεγκτικών και φορολογικών υπηρεσιών. Μέσα σε 6 μήνες, οι συνέπειες της πτώχευσης δημιούργησαν την μεγάλη ύφεση που εξανέμισε 10 τρις. δολάρια από τον πλούτο των επενδυτών των χρηματιστηρίων και βύθισε την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση.

(Πηγή: <http://www.lifo.gr/team/sansimera/41647>)

5. Το σκάνδαλο της Ασπίς Πρόνοια

Η ΑΣΠΙΣ Πρόνοια Α.Ε.Γ.Α. αποτελεί σημαντικό ασφαλιστικό σκάνδαλο. Από το 1999 μέχρι και το 2008 επένδυε το σύνολο των ασφαλιστρών στο εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο ASPIS BOND, δηλαδή αποκλειστικά σε μετοχές ή εισηγμένα ομόλογα, αντί να κάνει την ορθή διασπορά αποθεμάτων που επιτάσσει το άρθρο 8 παρ. 6 του ΝΔ 400/1970. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του παθητικού της εταιρίας, συνεπώς τη δημιουργία τεράστιου ελλείμματος στα ίδια κεφάλαια της εταιρίας».

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις οικονομικών υπηρεσιών, περίπου 80.000 πελάτες της Aspis Bank είχαν συνάψει περίπου 210.000 συμβόλαια ασφάλισης και έχασαν συνολικά, περίπου, 660.000.000 ευρώ.

Η ασφαλιστική εταιρία υπερτιμολογούσε παρανόμως τα περιουσιακά της στοιχεία και η αρμόδια Εποπτική Αρχή αδιαφόρησε για τις σχετικές σημειώσεις των ορκωτών λογιστών - ελεγκτών. Αν οι αρμόδιες εποπτικές αρχές λάμβαναν υπόψη τις σημειώσεις των ορκωτών, αν είχαν υπολογίσει ορθά την αξία του ενεργητικού της εταιρίας, αν είχαν διαπιστώσει την ύπαρξη ελλείμματος τότε το πρόβλημα θα είχε λυθεί ήδη από τα γέννησή του και το έλλειμμα θα είχε περιορισθεί ήδη από το έτος 2002».

Η άδεια της εταιρείας ανακλήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου του 2009. Την ημέρα που έκλεισε η εταιρεία είχε απόθεμα 150.000.00 ευρώ, ενώ κανονικά θα έπρεπε να διέθετε περίπου 800.000.000 ευρώ.

(Πηγή : <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=415030>)

7.Σκάνδαλο Siemens

Από το 1990 έως και το 2006 η Siemens χρημάτιζε πολιτικούς και οργανισμούς σε διάφορες χώρες για να εξασφαλίσει συμβόλαια 1,3 δισ. ευρώ. Σύμφωνα με καταθέσεις στελεχών της εταιρείας ποσό της τάξης των 100 εκατ. μάρκων έχει δοθεί σε Έλληνες: πολιτικούς, επιχειρηματίες, στελέχη δημοσίων οργανισμών.

Στη χώρα μας είναι ίσως το μεγαλύτερο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο της μεταπολίτευσης. Το σκάνδαλο αποκαλύφθηκε όταν έγινε γνωστό στη ότι η Siemens δαπάνησε 1,3 δις σε αμφιλεγόμενες πληρωμές (δωροδοκίες) για να εξασφαλίζει συμβόλαια σε διάφορες χώρες μεταξύ των ετών 1999 και 2006.

Στελέχη της Siemens έχουν ισχυριστεί ότι συνολικά το ποσόν των 130 εκατομμυρίων είχε δοθεί σε Έλληνες. Καταθέτοντας στη δίκη για τα μαύρα ταμεία της Siemens, τον Μάρτιο του 2017, ο πρώην πρόεδρος του ΟΤΕ, Παναγής Βουρλούμης, είπε ότι σύμφωνα με το πρώην στέλεχος της Siemens, Ράινχαρτ Σίκατσεκ, είχαν δωροδοκηθεί 50 με 75 στελέχη του ΟΤΕ.

(Πηγή : <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1006927/ta-11-megalutera-epixeirimatika-skandala-stin-istoria>)

8. Σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης

Στη γνωστή υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης στην Ελλάδα την περίοδο 1985-89, μέλη του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, τότε, καταδικάστηκαν για αμέλεια και παράλειψη καθήκοντος επειδή κατά τον έλεγχο της Τράπεζας Κρήτης και συγκεκριμένα αναφορικά με την επιβεβαίωση καταθέσεων της Τράπεζας σε άλλη Τράπεζα του Εξωτερικού, δεν επέμεναν να λάβουν στα χέρια τους κατευθείαν την επιβεβαίωση από τη ξένη τράπεζα για το ελεγχόμενο ποσό, αλλά αρκέστηκαν στην επίδειξη από μακριά της υποτιθέμενης επιβεβαίωσης από τον τότε Πρόεδρο της Τράπεζας.

Η περίπτωση της Τράπεζας Κρήτης, συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος, τις αντιθέσεις μεταξύ ισχυρών επιχειρηματικών συμφερόντων και την απουσία στοιχειωδών μηχανισμών ελέγχου στο ζωτικό, μάλιστα, χώρο των πιστωτικών ιδρυμάτων (Κάντζος, 1995 : 74).

9. Iporotiki Software and Publication AE

Η εισηγμένη εταιρεία Iporotiki Software & Publication AE δραστηριοποιούνταν τόσο ως εκδοτική εταιρεία όσο και στον τομέα της δημιουργίας λογισμικού. Από τον Φεβρουάριο του 2004 έως τον Απρίλιο του 2005, στελέχη της εταιρείας πραγματοποιούσαν συναλλαγές με τρεις χρηματιστηριακές εταιρείες. Στόχος τους ήταν η χειραγώγηση της τιμής της μετοχής μέσω της συστηματικής αγοράς και πώλησης, λίγο πριν τη λήξη της συνεδρίασης του χρηματιστηρίου καθώς και μέσω των συναλλαγών μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς το 2005, έπειτα από την αυτοκτονία του βασικού μετόχου της εταιρείας ξεκίνησε τη διενέργεια ερευνών που οδήγησαν στην αναστολή της διαπραγμάτευσης των μετοχών της εταιρείας.

Επίσης, επέβαλε σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη πρόστιμα ύψους συνολικά 900.000 ευρώ. Για άλλη μία φορά αποδείχθηκε η ανεπάρκεια των ελεγκτικών μηχανισμών και των δομών που διέπουν την λειτουργία τους. Οι εποπτικές αρχές του χρηματιστηρίου, οι εξωτερικοί ελεγκτές, οι θεσμοθετημένοι για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εταιρείες εσωτερικοί ελεγκτές, προφανώς δεν λειτούργησαν για άλλη μία φορά.

(Πηγή:<http://www.naftemporiki.gr/news/athex.asp?qtext=IPIROTIKI&smode=2&page no=2>)

Συνοψίζοντας όσα αναφέρθηκαν παραπάνω στην ανάλυση των μεγάλων οικονομικών σκανδάλων γίνεται σαφές ότι υπήρξαν σημαντικές αδυναμίες στα ακόλουθα θέματα:

- Οργάνωση και διοίκηση της εταιρίας.
Η υπερβολική συγκέντρωση εξουσιών σε ένα πρόσωπο τον πρόεδρο, διευθύνοντα σύμβουλο και μεγαλομέτοχο, τον κατάστησε ικανό να προβεί σε δόλιες πράξεις.
- Έλλειψη συγκεκριμένης και οργανωμένης στρατηγικής ανάπτυξης και διαχείρισης των κινδύνων.
- Το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου απέτυχε να δημιουργήσει τους ασφαλιστικούς μηχανισμούς που θα απέτρεπαν τις πλαστογραφίες και τις απάτες.
Επιπλέον, δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει την ορθότητα των λογιστικών καταχωρήσεων και την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών.
- Οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν μπόρεσαν να εντοπίσουν τις παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων και να αποκαλύψουν την απάτη.

6.4 Πλαίσια διαχείρισης κινδύνων

1. Εταιρική διακυβέρνηση.

Το διοικητικό συμβούλιο και η διεύθυνση θα πρέπει να έχουν εγκαταστήσει τις κατάλληλες διαδικασίες οργάνωσης και ελέγχου για την μέτρηση και την διαχείριση των κινδύνων της επιχείρησης

2. Εσωτερικός έλεγχος.

Η δημιουργία και διατήρηση ενός υγιούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου απαιτείται για την διασφάλιση των επενδύσεων των μετόχων και των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης

3. Εφαρμογή.

Συγκεκριμένοι πόροι πρέπει να εντοπιστούν ώστε να εφαρμοστούν οι διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου με επαρκή γνώση και εμπειρία για την άντληση του μέγιστου οφέλους από την όλη διαδικασία.

4. Διαδικασία διαχείρισης των κινδύνων.

Μια σαφής διαδικασία διαχείρισης των κινδύνων απαιτείται για τον καθορισμό των επιμέρους διαδικασιών, τις εισροές, τις εκροές και τους περιορισμούς.

5. Πηγές κινδύνων.

Η διαδικασία της διαχείρισης των κινδύνων μειώνεται χωρίς την ξεκάθαρη κατανόηση των πηγών του κινδύνου και του τρόπου αντιμετώπισης τους. Το πλαίσιο διαχωρίζει τους κινδύνους σε δύο κατηγορίες σε κινδύνους εσωτερικών διαδικασιών και σε κινδύνους του λειτουργικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 Δικλείδες ασφαλείας

Οι διαδικασίες λειτουργίας πρέπει να περιέχουν τις απαραίτητες δικλείδες εσωτερικού ελέγχου με στόχο να επιτυγχάνεται η έγκαιρη επισήμανση των κινδύνων που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση. Οι γενικοί κανόνες λειτουργίας της επιχείρησης συνθέτουν τις γενικές δικλείδες ελέγχου ασφαλείας οι οποίες αποτελούν μέρος του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις του COSO, το σύστημα δικλείδων ορίζεται ως μία διαδικασία που τίθεται σε εφαρμογή με φροντίδα και ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου, της εκτελεστικής διοίκησης ή άλλων στελεχών της επιχείρησης. Λεπτομερέστατα, το σύστημα δικλείδων αποτελείται από μία σειρά μέτρων, πολιτικών, διαδικασιών, που διατρέχουν το σύνολο της επιχείρησης, αναπτύσσονται και λειτουργούν εκ των προτέρων και δια των οποίων οι ασκούντες τη διοίκηση ελέγχουν και κατευθύνουν τις δραστηριότητες της επιχείρησης για την οποία είναι υπεύθυνοι. **(Καραμάνης, 2008 : 395).**

Σκοπός των δικλείδων ασφαλείας είναι να προσφέρουν εύλογη διασφάλιση σχετικά με τον βαθμό επίτευξης των παρακάτω αλληλοεπηρεαζόμενων κατηγοριών στόχων :

1. Χρηματοοικονομική πληροφόρηση (financialreporting) : Αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, με την αποφυγή ουσιωδών σφαλμάτων
2. Συμμόρφωση (Compliance) : Συμμόρφωση με σχετικούς νόμους, διατάξεις και κανονισμούς
3. Λειτουργίες (Operations) : Βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της οικονομίας στη λειτουργία της επιχείρησης, που συμπεριλαμβάνει την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και την αποφυγή αναίτιας δημιουργίας υποχρεώσεων (economy, efficiency, effectiveness).

Οι Δικλείδες ασφαλείας Εσωτερικού Ελέγχου προκειμένου να αποφέρουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα με την εφαρμογή τους θα πρέπει να έχουν γίνει «κατανοητές και αποδεκτές από το σύνολο του προσωπικού της εταιρίας, ώστε να διευκολύνουν τον εσωτερικό έλεγχο κατά τη διενέργεια του Εσωτερικού Ελέγχου.

Η ύπαρξη των δικλείδων ασφαλείας του εσωτερικού ελέγχου στοχεύει στην επισήμανση και έγκαιρη αντιμετώπιση των κινδύνων και δρα με τρεις τρόπους : Οργανωτικά, προληπτικά και κατασταλτικά (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π. ,2013 : 124-125).

Ειδικότερα :

- **Οι οργανωτικές δικλείδες εσωτερικού ελέγχου** αφορούν στη βασική οργάνωση των δραστηριοτήτων της εταιρίας, εξετάζοντας τις εσωτερικές διαδικασίες λειτουργίας αναφορικά με τους στόχους, τους κανονισμούς προσωπικού, τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας.
- **Οι προληπτικές δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου** αφορούν στην ανάδειξη λαθών όσον αφορά στην ορθή λειτουργία των διαδικασιών της εταιρίας.
- **Οι κατασταλτικές δικλείδες ασφαλείας εσωτερικού ελέγχου** αφορούν στην παρέμβαση του εσωτερικού ελέγχου σε περιπτώσεις που εντοπιστούν αποκλίσεις από την ορθή λειτουργία της εταιρίας καθώς και σε μέτρα που μπορεί να ληφθούν για την αντιμετώπισή τους.

Ανάλογα με το εύρος και το πεδίο εφαρμογής του συστήματος εσωτερικού ελέγχου γίνεται διάκριση των δικλείδων ασφαλείας σε γενικές και εξειδικευμένες.

1) Οι γενικές δικλείδες ασφαλείας σχετίζονται με:

α) Τη γενική οργανωτική δομή της εταιρίας, η οποία καλύπτει θέματα διαμόρφωσης των πολιτικών που θα ακολουθηθούν. Συμπεριλαμβάνει τις διαδικασίες που εξασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται στο ενδεδειγμένο επίπεδο ευθύνης και εφαρμόζονται με συνέπεια από ολόκληρη την εταιρεία. Επίσης καλύπτει θέματα στελέχωσης της εταιρίας και τρόπους διαχωρισμού ευθυνών.

Συγκεκριμένα θα πρέπει:

- Η οργανωτική διάρθρωση να είναι η πρόβλεψη, αφού ληφθεί υπόψη το μέγεθος και η φύση των επί μέρους εργασιών της εταιρείας.
- Όλοι οι εργαζόμενοι στην εταιρεία να είναι υπόλογοι για τις πράξεις τους.
- Οι ευθύνες, υποχρεώσεις και τα δικαιώματα κάθε στελέχους θα πρέπει να είναι καθορισμένα με σαφήνεια.
- Τα καθήκοντα να επιμερίζονται κατά τέτοιο τρόπο που να μην επιτρέπει σε ένα πρόσωπο τον αποκλειστικό χειρισμό ενός θέματος ή μιας συναλλαγής.
- Η επικοινωνία μεταξύ των τμημάτων να είναι επαρκής ώστε να εξασφαλίζεται η έγκαιρη και ευκρινής μετάδοση των οδηγιών της Διοίκησης και των πληροφοριών που παράγονται.
- Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν επαρκή προσόντα και γνώσεις για τις θέσεις που κατέχουν και να εκπαιδεύονται επαρκώς πριν την ανάθεση νέων καθηκόντων.
- Η κατανομή των καθηκόντων να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να αποκλείεται η συγκέντρωση των τριών βασικών λειτουργιών -εξουσιοδότηση, λογιστική απεικόνιση και διαφύλαξη, στο ίδιο πρόσωπο.

β) Την οργανωτική δομή των υπηρεσιών που παράγουν και διεκπεραιώνουν υπηρεσίες οικονομικής φύσεως.

Συγκεκριμένα θα πρέπει:

- Να συντάσσονται αναλύσεις σε προϋπολογιστική και πραγματική βάση με διερεύνηση των τυχόν αποκλίσεων.
- Να συντάσσονται περιοδικές οικονομικές εκθέσεις κατά τομέα ευθύνης στις οποίες να εντοπίζονται και επεξηγούνται τα ανακλύπτοντα προβλήματα.
- Να υιοθετούνται διαδικασίες σύγκρισης των οικονομικών δεδομένων με δεδομένα που παράγονται από ανεξάρτητες πηγές.
- Να στελεχώνονται οι οικονομικές υπηρεσίες με κατάλληλα καταρτισμένα και αξιόπιστα πρόσωπα.

- Να υιοθετούνται και να καθιερώνονται κατάλληλες λογιστικές αρχές και διαδικασίες, αποτυπωμένες σε εγχειρίδια

γ) Την προστασία και διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας και των πελατών της ή λοιπών τρίτων.

Συγκεκριμένα θα πρέπει:

- Να υπάρχει περιορισμός πρόσβασης στους τόπους φύλαξης των περιουσιακών στοιχείων.
- Η αποθήκευση των κινητών αξιών να γίνεται σε μέρη ασφαλούς φύλαξης με δυνατότητα πρόσβασης που να απαιτεί τη σύμπραξη δύο τουλάχιστον προσώπων.
- Η μεταφορά προς και από την εταιρεία να γίνεται με λήψη κατάλληλων μέτρων ασφαλείας.
- Η πρόσβαση στα αρχεία φύλαξης και διακίνησης να επιτρέπεται μόνο σε εξουσιοδοτημένα πρόσωπα.
- Να διατηρούνται αρχεία ασφαλείας (back-upfiles) σε τόπους φύλαξης εκτός εταιρείας.
- Να εξασφαλίζεται επαρκής ασφαλιστική κάλυψη στη φύλαξη και διακίνηση τους.

2) Οι εξειδικευμένες δικλίδες ασφαλείας στοχεύουν σε:

- Εξασφάλιση της αναγκαίας εξουσιοδότησης για πρόσβαση
- Ορθή λογιστική απεικόνιση
- Επαρκή προστασία των περιουσιακών στοιχείων.

7.2 Αξιοπιστία δικλίδων εσωτερικού ελέγχου

Για να στηριχθεί ο εσωτερικός ελεγκτής στις προαναφερθείσες δικλίδες θα πρέπει να έχει εξασφαλιστεί ότι αυτές χαρακτηρίζονται από (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 124) :

- **Αμεροληψία**
Θα πρέπει να είναι αντικειμενικές περιορίζοντας στο ελάχιστο το υποκειμενικό στοιχείο.
- **Ρεαλιστικότητα, σχετικότητα**
Θα πρέπει να είναι πρακτικά εφαρμόσιμες. Επίσης, θα πρέπει να εκμαιεύονται μέσα από την οργανωτική δομή και τις δραστηριότητες της εταιρείας.
- **Εγκαιρότητα**
Θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι παρεκκλίσεις θα εντοπίζονται και θα αντιμετωπίζονται έγκαιρα.
- **Δραστικότητα, αποτελεσματικότητα**
Θα πρέπει να παραπέμπουν σε αποτελεσματικό τρόπο εντοπισμού των παρεκκλίσεων
- **Αποδοχή**
Θα πρέπει να είναι κατανοητές και αποδεκτές από τους εργαζόμενους.
- **Σαφήνεια**
Θα πρέπει να παρουσιάζονται σε σαφήνεια με σκοπό να γίνουν κατανοητές, κατά πρώτο λόγο, από τους εργαζόμενους.
- **Πιστότητα, ορθότητα**
Θα πρέπει να είναι απόλυτα σύμφωνες με την ορθό τρόπο εκτέλεσης μιας εργασίας ή διαδικασίας στα πλαίσια της λειτουργίας της εταιρείας

7.3 Αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας

Ως αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων νοείται η διαδικασία εκτίμησης του όλου σχεδιασμού και της λειτουργικής αποτελεσματικότητας του συστήματος αυτού, για την αποτροπή ή τον έγκαιρο εντοπισμό και τη διόρθωση ουσιωδών σφαλμάτων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Σκοπός αυτής της διαδικασίας αξιολόγησης είναι η προκαταρκτική εκτίμηση και ο προσδιορισμός του κινδύνου των δικλίδων (controlrisk) **(Καραμάνης, 2008 : 440-441).**

Ως κίνδυνος δικλίδων ορίζεται ο κίνδυνος η λειτουργία των δικλίδων αυτών να μην αποτρέψει και διορθώσει έγκαιρα ουσιώδη σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι η αξιολόγηση του συστήματος δικλίδων δεν περιλαμβάνει τη δοκιμασία της λειτουργίας τους. Η δοκιμασία αυτή γίνεται με την εφαρμογή μίας σειράς από δοκιμασίες, αντικείμενο που αποτελεί ένα διακριτό βήμα.

Μετά την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων ακολουθεί συνήθως η υποβολή των δικλίδων αυτών σε δοκιμασία, δηλαδή η διενέργεια ειδικών τεστ από τον ελεγκτή με σκοπό να διαπιστωθεί η λειτουργική τους κατάσταση.

Η όλη διαδικασία αξιολόγησης και δοκιμασίας χαρακτηρίζεται από μία σειρά από βήματα:

- Επισκόπηση πληροφοριών και συμπερασμάτων από το στάδιο κατανόησης των διαφόρων επιχειρηματικών κινδύνων και των σχετικών εσωτερικών δικλίδων.
- Σύγκριση των υπαρχουσών με τις απαιτούμενες εσωτερικές δικλίδες
- Εντοπισμός και καταγραφή πιθανών σφαλμάτων ή παραλείψεων στο σχεδιασμό του συστήματος δικλίδων
- Επιλογή των δοκιμασιών που θα δοκιμαστούν για την αξιοπιστία της λειτουργίας τους
- Προετοιμασία σχετικού προγράμματος ελέγχου για τις δοκιμασίες εσωτερικών δικλίδων
- Εκτέλεση (διενέργεια) των δοκιμασιών
- Αξιολόγηση σχετικών στοιχείων και εξαγωγή συμπεράσματος για το επίπεδο κινδύνου των δικλίδων

Ένα από τα βασικά είδη εσωτερικού ελέγχου είναι ο έλεγχος των πληροφοριακών συστημάτων, η οποία είναι μια διαδικασία αξιολόγησης αποδεικτικών στοιχείων των συστημάτων πληροφοριών ενός οργανισμού, έτσι ώστε να καθοριστεί εάν αυτά τα συστήματα προστασίας των περιουσιακών στοιχείων και της διατήρησης της ακεραιότητας των δεδομένων, λειτουργούν αποτελεσματικά για την επίτευξη των στόχων του οργανισμού.

(Πηγή: [www.drogalas.gr/uploads/publications/internal control system and management information systems.pdf](http://www.drogalas.gr/uploads/publications/internal_control_system_and_management_information_systems.pdf))

Η αξιολόγηση των δικλίδων του λογιστικού πληροφοριακού συστήματος αφορά την ταυτοποίηση (εντοπισμό) συναλλαγών και γεγονότων καθώς και τη σχετική καταχώρηση, την επεξεργασία, την παρουσίαση πληροφοριών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Η αξιολόγηση αυτή γίνεται πάντα με αναφορά στα πέντε δομικά συστατικά στοιχεία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων. Δηλαδή, ο ελεγκτής μελετά πώς οι διάφορες εσωτερικές δικλίδες σχετίζονται και επηρεάζονται από κάθε πυλώνα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων **(Καραμάνης, 2008 : 442-455)**.

Είναι σημαντικό ο εξωτερικός ελεγκτής να μπορέσει να αξιοποιήσει τη δουλειά της ομάδας εσωτερικού ελέγχου για να διαμορφώσει γνώμη σχετικά με την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων. Έτσι, συνιστάται ο εξωτερικός ελεγκτής να έχει περιοδικές συσκέψεις με την ομάδα του εσωτερικού ελέγχου, να ανασκοπεί το πρόγραμμα εργασίας και να εξετάζει τα φύλλα εργασίας της ομάδας εσωτερικού ελέγχου, όπως και τις σχετικές εκθέσεις προς τη διοίκηση της επιχείρησης.

Από την αξιολόγηση του συστήματος δικλίδων, ο ελεγκτής μπορεί να καταλήξει σε δύο πιθανά συμπεράσματα :

α) Το πρώτο ενδεχόμενο είναι ότι το σύστημα εσωτερικών δικλίδων παρουσιάζει κίνδυνο αποτυχίας στο μέγιστο ή ελαφρώς κάτω του μεγίστου (90% έως 100%). Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι το σύστημα αυτό είναι ουσιαστικά ανύπαρκτο ή αναξιόπιστο.

β) Το δεύτερο ενδεχόμενο είναι ότι ο κίνδυνος αποτυχίας των εσωτερικών δικλίδων είναι αρκετά περιορισμένος και κυμαίνεται από 30% έως 90%. Δηλαδή, στην περίπτωση αυτή οι δικλίδες έχουν αρκετή αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία.

Το κατώτερο όριο κινδύνου των δικλίδων 30% υποδηλώνει ότι ακόμα και σε ένα άριστο σύστημα εσωτερικών δικλίδων παραμένει ένας κίνδυνος οι σχετικές δικλίδες να μην εντοπίσουν ή να μην αποτρέψουν και διορθώσουν την επέλευση ενός ουσιώδους λάθους ή παράλειψης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Εάν ο ελεγκτής από την αξιολόγηση των εσωτερικών δικλίδων καταλήξει στο πρώτο συμπέρασμα (κίνδυνος μεταξύ 90% και 100%), είναι προφανές ότι η περιττεύει η διενέργεια δοκιμασιών για τη λειτουργική αποτελεσματικότητά τους.

Αντίθετα, εάν ο ελεγκτής καταλήξει στο δεύτερο συμπέρασμα, οφείλει να προβεί σε κατάλληλες δοκιμασίες των εσωτερικών δικλίδων, πριν αξιοποιήσει το μειωμένο επίπεδο κινδύνου τους και σχεδιάσει ανάλογα περιορισμένης έκτασης τεστ για σφάλματα.

Σκοπός των δοκιμασιών των δικλίδων είναι να συγκεντρώσει ο ελεγκτής κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια ότι πράγματι οι δικλίδες αυτές λειτουργούν όσο αποτελεσματικά εκτιμήθηκε. Μετά τη διενέργεια αυτών των δοκιμασιών είναι σε θέση ο ελεγκτής να οριστικοποιήσει το επίπεδο κινδύνου δικλίδων και να προσχωρήσει στο σχεδιασμό δοκιμασιών για σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Μερικοί από τους παράγοντες που επηρεάζουν την πλήρη ανάπτυξη ενός συστήματος εσωτερικών δικλίδων καθώς και τον βαθμό τυπικότητας στην εφαρμογή του, είναι **(Καραμάνης, 2008 : 428):**

- Το μέγεθος της επιχείρησης
- Η οργανωτική δομή και το ιδιοκτησιακό καθεστώς
- Η φύση του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας
- Η ποικιλία και η πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων
- Η μέθοδος επεξεργασίας πληροφοριών (το γενικότερο πληροφοριακό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου του λογιστικού συστήματος)
- Το εφαρμοζόμενο νομοθετικό και γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο.

7.4 Πληροφοριακά συστήματα και δικλίδες ασφαλείας

Οι κίνδυνοι που απορρέουν από τις λειτουργίες της εταιρείας συνδέονται άμεσα με τις δικλίδες ασφαλείας που σχετίζονται με τα πληροφοριακά συστήματα. Η τεχνολογία σε κάθε εταιρεία υπάρχει για να υποστηρίξει τις επιχειρησιακές διαδικασίες και οι δικλίδες ασφαλείας των συστημάτων για να προστατέψουν από τους σχετικούς κινδύνους **(Καραμάνης, 2008 : 467-470)**.

Η εισαγωγή πληροφοριακής τεχνολογίας επιφέρει μια σειρά από εμφανείς αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας μίας επιχείρησης μεταξύ των οποίων, είναι :

- Τα λογιστικά βιβλία (αρχεία) και στοιχεία (παραστατικά) υφίστανται μόνο ή και σε ηλεκτρονική μορφή (αρχεία ηλεκτρονικού υπολογιστή).
- Η επεξεργασία των διάφορων δεδομένων γίνεται στη μνήμη του υπολογιστή και όχι χειρωνακτικά από τον άνθρωπο.
- Η επεξεργασία των διάφορων δεδομένων μπορεί να γίνεται σε πραγματικό χρόνο
- Υπάρχει διαθεσιμότητα πολύ περισσότερων στοιχείων απ ότι σε ένα χειρόγραφο λογιστικό πληροφοριακό σύστημα.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που έκαναν επιτακτική την χρήση των πληροφοριακών συστημάτων είναι :

- Η παγκοσμιοποίηση
- Η άνοδος της πληροφορίας της οικονομίας
- Ο μετασχηματισμός της δομής των επιχειρήσεων
- Η εμφάνιση της ψηφιακής επιχείρησης

Ένα πληροφοριακό σύστημα ασχολείται με δραστηριότητες που αφορούν και το εσωτερικό, αλλά και το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

Εσωτερικά ασχολείται με:

- Τη χρηματοοικονομική λειτουργία
- Τη διαχείριση της αποθήκης
- Την παρακολούθηση εσόδων-εξόδων
- Την έκδοση και τήρηση των οικονομικών καταστάσεων
- Την παρακολούθηση της λειτουργίας της παραγωγής
- Την παρακολούθηση της κατανομής και της διάθεσης προϊόντων σε διάφορες περιοχές της χώρας

Εξωτερικά ασχολείται με:

- Την ενημέρωση των μετόχων
- Την διάθεση οικονομικών πληροφοριών στις δημόσιες αρχές
- Την παρακολούθηση των συνηθειών και των αναγκών της αγοράς
- Την παρακολούθηση χρηματοοικονομικών αναγκών **(Θ. Γαλανού & Χ. Νασιώτης, 2012)**

Για τον έλεγχο των δικλίδων ασφαλείας απαιτούνται γνώσεις πληροφορικής και εμπειρία σε επιχειρησιακά πληροφοριακά συστήματα.

Για το λόγο αυτό, τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου σε μεγάλους οργανισμούς και οι ομάδες εξωτερικών ορκωτών λογιστών διαθέτουν πιστοποιημένους επαγγελματίες ελεγκτές πληροφοριακών συστημάτων, ώστε να αναγνωρίζονται και να ελέγχονται ορθά οι κίνδυνοι που απορρέουν από τη χρήση της τεχνολογίας.

Η χρήση της τεχνολογίας στις καθημερινές διαδικασίες κάθε εταιρείας απειλείται και με κινδύνους που αντιμετωπίζονται με την εγκατάσταση ανάλογων δικλίδων ασφαλείας οι οποίοι είναι:

- Μια σειρά από πληροφορίες μπορεί να βρίσκονται αποθηκευμένες μόνο στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και από τη λειτουργία αυτού είναι δυνατόν να εξαρτάται αυτή η ίδια η δυνατότητα λειτουργίας της επιχείρησης. Συνεπώς, η φυσική προστασία του εξοπλισμού και του λογισμικού από κινδύνους καταστροφής αποτελεί θέμα πρώτης προτεραιότητας.
- Σε ένα μηχανογραφημένο σύστημα δεν είναι συνήθως εφικτός ο εντοπισμός λαθών από τον άνθρωπο, δεδομένης μάλιστα και της αντίληψης ότι ο υπολογιστής δεν κάνει λάθη.

Αντίθετα, σε ένα χειρόγραφο πληροφοριακό σύστημα οι υπάλληλοι που ασχολούνται με την καταχώριση και τη λογιστική επεξεργασία των συναλλαγών, λόγω της εξοικείωσης που έχουν αποκτήσει, είναι συχνά σε θέση να εντοπίζουν λάθη.

- Σε μηχανογραφημένο περιβάλλον αυξάνεται η πιθανότητα ύπαρξης σημαντικών σφαλμάτων λόγω της εξασφαλισμένης ομοιομορφίας στην επεξεργασία των πληροφοριών.
- Λόγω αυτοματοποίησης, τα μηχανογραφημένα συστήματα παρουσιάζουν υψηλό κίνδυνο λαθών στην καταχώριση και επεξεργασία ασυνήθιστων συναλλαγών, οι οποίες κατά κανόνα απαιτούν ειδικό χειρισμό. Γι αυτές τις περιπτώσεις συναλλαγών απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα και πρέπει το λογισμικό να έχει ενσωματωμένες κατάλληλες δικλίδες εντοπισμού.
- Η πλήρης μηχανοργάνωση μιας επιχείρησης καθιστά συχνά αναπόφευκτη την ενοποίηση ρόλων και διαδικασιών, με αποτέλεσμα να επέρχεται απώλεια του διαχωρισμού αρμοδιοτήτων που εκ των πραγμάτων συχνά διευκολύνεται σε χειρόγραφα συστήματα.

Για το λόγο αυτό, απαιτείται ο σχεδιασμός και η λειτουργία ειδικών εσωτερικών δικλίδων στη λειτουργία κάθε μηχανογραφικής εφαρμογής.

Το σύνολο των κοινών δικλίδων ασφαλείας που παρατηρούνται συχνά στα πληροφοριακά συστήματα των εταιρειών αναφέρεται ως γενικές δικλίδες ασφαλείας (Information Technology General Controls, ITGCs). Επιπλέον, υπάρχουν οι δικλίδες ασφαλείας που είναι παραμετροποιημένες εντός των εφαρμογών (application controls) και οι δικλίδες ασφαλείας που σχετίζονται με αυτοματοποιημένες διαδικασίες (automated controls). **(Κάντζος, 1995 : 209-214).**

Ακόμη, οι υποδομές των πληροφοριακών συστημάτων μίας επιχείρησης πρέπει επίσης να συνδέονται με τις κατάλληλες δικλίδες ασφαλείας. Κάθε εφαρμογή είναι εγκατεστημένη σε κάποιον κεντρικό υπολογιστή και κάθε προσωπικός υπολογιστής είναι συνδεδεμένος στο εσωτερικό δίκτυο της εταιρείας. Είναι λογικό να ειπωθεί ότι χωρίς τις υποδομές δεν θα ήταν δυνατόν να λειτουργήσει καμία εφαρμογή. Οι υποδομές ελέγχονται για την ασφάλειά τους, την ορθή συντήρησή τους, την καθημερινή παρακολούθησή τους, τη διαθεσιμότητά τους και τα σχέδια της επιχειρησιακής συνέχισης σε περίπτωση συμβάντος.

Σε ότι αφορά στο εσωτερικό της επιχείρησης, το σύστημα ροής πληροφοριών πρέπει να διακινεί τις πληροφορίες προς τρεις κατευθύνσεις. Πρώτον, από την ανώτατη διοίκηση προς τα κατώτερα ιεραρχικά κλιμάκια, μέχρις και τον τελευταία βαθμίδα εργαζόμενο. Δεύτερον οριζόντια, ώστε να υπάρχει επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων λειτουργικών τμημάτων της επιχείρησης. Τρίτον, από τα κατώτερα κλιμάκια προς την ανώτατη διοίκηση της επιχείρησης **(Καραμάνης, 2008 : 419).**

Πολύ σημαντικό επίσης είναι οι διαδικασίες που αφορούν τον κύκλο ζωής κάθε συστήματος ή εφαρμογής. Ο κύκλος ζωής αποτελείται από την προμήθεια, την υλοποίηση, τη συντήρηση και την παρακολούθηση της κάθε εφαρμογής. Οι δικλίδες ασφαλείας που εφαρμόζονται σε κάθε φάση έχουν ως στόχο να επιτυγχάνονται οι επιχειρησιακές απαιτήσεις για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων. Οι δικλίδες ασφαλείας που διέπουν την κάθε φάση ζωής ενός συστήματος εγγυώνται ότι οι δραστηριότητες της πληροφορικής είναι σε ευθυγράμμιση με τις ανάγκες των χρηστών και ότι οι επενδύσεις στην τεχνολογία αποδίδουν.

Εκτός από τη συλλογή, την επεξεργασία και τη μετάδοση πληροφοριών, το πληροφοριακό σύστημα συνεισφέρει και σε μία άλλη σημαντική λειτουργία, αυτή της επικοινωνίας. Είναι σημαντικό να υπάρχει ξεκάθαρη επικοινωνία σχετικά με τη σημασία, τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών δικλιδών στις συγκεκριμένες δραστηριότητες με τις οποίες εμπλέκεται κάθε μέλος του προσωπικού **(Καραμάνης, 2008 : 422)**.

Τα πλεονεκτήματα της βέλτιστης χρήσης των πληροφοριακών συστημάτων για την επίτευξη υψηλής αξίας προς ένα οργανισμό έχουν πολλαπλώς αναγνωριστεί στην εποχή μας. Η σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ επιχειρησιακών διαδικασιών και συστημάτων πληροφορικής, η ανάγκη συμμόρφωσης με νομικές / κανονιστικές απαιτήσεις και τα πλεονεκτήματα μιας αποτελεσματικής προσέγγισης διαχείρισης κινδύνων αποτελούν χαρακτηριστικά των σύγχρονων επιχειρήσεων.

Στην προσπάθειά του να υποστηρίξει τις προκλήσεις αυτές ο ISACA, σε συνεργασία με το IT GovernanceInstitute® (ITGI) έχει δημιουργήσει το πρότυπο COBIT®, το οποίο βρίσκεται στην έκδοση 4.1. **(Πηγή : www.isaca.gr)**

Το COBIT αποτελεί ένα πρακτικό εργαλείο διακυβέρνησης πληροφοριακών συστημάτων (IT governance) με αρκετά υποστηρικτικά εργαλεία που βοηθούν τα στελέχη πληροφορικής να γεφυρώσουν τις αποστάσεις μεταξύ τεχνικών θεμάτων, απαιτήσεων για μηχανισμούς ελέγχου (controls) και επιχειρησιακών κινδύνων.

Αποτελεί ένα σύνολο βέλτιστων πρακτικών για θέματα πληροφορικής δίνοντας έμφαση σε θέματα κανονιστικής συμμόρφωσης, βελτιστοποίησης της αξίας που παράγει η πληροφορική σε μία επιχείρηση και ευθυγράμμισης πληροφορικής και επιχειρησιακών στόχων. Το συγκεκριμένο πρότυπο έχει ως στόχο την έρευνα, ανάπτυξη, δημοσίευση και προώθηση ενός επίσημου, έγκυρου, διεθνούς συνόλου γενικώς αποδεκτών προτύπων για τη τεχνολογία των πληροφοριακών συστημάτων, για καθημερινή χρήση από τους διευθυντές και τους ελεγκτές.

Η χρήση του COBIT βοηθά διευθυντές, ελεγκτές και χρήστες να κατανοήσουν τα πληροφοριακά συστήματα της επιχείρησής τους και να αποκτήσουν τελικά μία βάση πάνω στην οποία θα στηρίζουν τις επενδύσεις και τις αποφάσεις γύρω από τα πληροφοριακά συστήματα και το κατάλληλο επίπεδο ασφάλειας και ελέγχου για την προστασία του οργανισμού.

Ένα σύστημα προγραμματισμού πόρων για επιχειρήσεις (ERP) είναι ένα σύνολο λογισμικών εφαρμογών επιχειρηματικών εφαρμογών που ενσωματώνουν όλες τις οργανωτικές λειτουργίες, συμπεριλαμβανομένου του ανθρώπινου δυναμικού, της χρηματοδότησης, της κατασκευής, των πωλήσεων και της διανομής. Παραδείγματα μεγάλων προμηθευτών λογισμικού ERP είναι η Oracle και η SAP.

Η υιοθέτηση ενός συστήματος ERP επιφέρει νέες αλλαγές στην οργάνωση και τα πληροφοριακά συστήματα (IS). Το σύστημα ERP με τους ενσωματωμένους ελεγκτές να διατηρούν αποτελεσματικούς ελέγχους στις λειτουργίες και να παρέχουν τη διασφάλιση αξιόπιστων πληροφοριών συναλλαγών συμβατών με τους στόχους και τους στόχους του οργανισμού. Όλοι οι στόχοι της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου παραμένουν οι ίδιοι, ο μηχανισμός των ελέγχων και οι διαδικασίες ελέγχου αλλάζουν.

Οι παραδοσιακοί έλεγχοι, όπως ο διαχωρισμός των ευθυνών, δεν θα είναι οικονομικά αποδοτικοί στο σύστημα ERP και ενδέχεται να μην είναι σε θέση να απεικονίσουν το απαιτούμενο επίπεδο ελέγχου (Charman, 1998a).

(Πηγή : www.scribd.com/document/282042373/The-Role-of-Internal-Auditors-in-ERP-based-Organizations)

Το Υπουργείο Οικονομικών έθεσε από το 2011 σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα ελεγκτικών υπηρεσιών με την ονομασία ‘Elenxis’, μέσω του οποίου διενεργούνται οι φορολογικοί έλεγχοι. Πρόκειται για ένα ηλεκτρονικό εργαλείο που έχουν στη διάθεσή τους οι φορολογικοί ελεγκτές, το οποίο προσφέρει άμεση πρόσβαση σε κάθε είδους φορολογικά στοιχεία, απαραίτητα για τη διεξαγωγή του τακτικού ή του προσωρινού ελέγχου κάθε εταιρίας.

Η υλοποίηση του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος ‘Elenxis’ βασίζεται στην αρχιτεκτονική του λογισμικού ESKORT, που λειτουργεί ήδη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Το πρόγραμμα καλύπτει το σύνολο των επιχειρησιακών αναγκών, εξασφαλίζοντας υψηλό βαθμό ευελιξίας ώστε να ανταποκρίνεται τόσο στις σημερινές απαιτήσεις όσο και στις επιχειρηματικές απαιτήσεις του μέλλοντος. Το πρόγραμμα παρέχει μία ενιαία λύση για το σύνολο των ελεγκτικών υπηρεσιών που υιοθετεί σύγχρονες τεχνολογικές κατευθύνσεις, υψηλά πρότυπα ασφαλείας και ανοιχτή αρχιτεκτονική.

Στόχος του συστήματος “Elenxis”, είναι να εντοπίζονται εύκολα όσοι χρησιμοποιούν στις συναλλαγές τους πλαστά και εικονικά τιμολόγια ή εμπλέκονται σε υποθέσεις φοροδιαφυγής. Επιπλέον, για κάθε ελεγχόμενο δημιουργείται ηλεκτρονικός φάκελος. Οι ελεγκτές μπορούν να ελέγχουν επιτόπου τις επιχειρήσεις με τη βοήθεια ενός φορητού ηλεκτρονικού υπολογιστή, συνδεδεμένοι με την κεντρική μονάδα του συστήματος “Taxis”, αντλώντας από εκεί πληροφορίες για το προφίλ της ελεγχόμενης εταιρείας. Ακολουθώντας, τα δεδομένα του φορολογικού ελέγχου καταχωρούνται από τους ελεγκτές απευθείας στο σύστημα “Taxis” για περαιτέρω διασταυρώσεις. Έτσι, όταν διαπιστώνεται φορολογική παράβαση, άμεσα εκτυπώνεται σημείωμα ελέγχου.

Με την εφαρμογή του νέου συστήματος επισπεύδονται οι ελεγκτικές διαδικασίες καθώς και η επιβολή προστίμων στους παραβάτες, αφού ο φορολογικός έλεγχος προβλέπεται να ολοκληρώνεται μέσα σε 24 ώρες.

Το πρόγραμμα “Elenxis” προβλέπεται να αναβαθμίσει ριζικά την επιχειρησιακή ικανότητα των ελεγκτικών φορολογικών υπηρεσιών, συμβάλλοντας καθοριστικά στη βελτίωση της παραγωγικότητας και της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων. Ακόμη, θεωρείται ότι θα ενταθεί η προσπάθεια για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της φορολογικής απάτης, καθώς και η διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Επίσης, χάρη στη συμβολή του συστήματος “Elenxis”, κρίνεται δυνατή η δημιουργία μίας ενημερωμένης και αξιόπιστης μαύρης λίστας, ώστε στην πολιτική κατά της φοροδιαφυγής να γίνεται η καταγραφή των ύποπτων κλάδων και προσώπων. (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 734-735).

7.5 Πολιτική Ασφάλειας Πληροφοριακών Συστημάτων

Η ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα κακόβουλης ή με δόλο παρέμβασης στα πληροφοριακά συστήματα της επιχείρησης. Σχετικά με την ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων έχουν γίνει αρκετές συζητήσεις παγκοσμίως και υπάρχουν και σχετικά πρότυπα, όπως το ISO 17799: 2005. Στρατηγική ασφαλείας είναι η εγκαθίδρυση πολιτικής ασφαλείας κατάλληλη για τους πόρους και τον προσανατολισμό της επιχείρησης (Wang, 2005: 1).

Η εφαρμογή στρατηγικής ασφαλείας δεν μπορεί να είναι κοινή για όλες τις επιχειρήσεις, καθώς κάθε επιχείρηση έχει διαφορετικές ανάγκες. Μια βιοτεχνική επιχείρηση με μια τράπεζα έχει διαφορετικό αντικείμενο εργασιών και συνεπώς και διαφορετικές ανάγκες ως προς την πολιτική ασφαλείας. Το μέγεθος της επιχείρησης είναι επίσης ένα σημαντικό στοιχείο προκειμένου να χαραχθεί η πολιτική ασφαλείας. Αυξημένο μέγεθος της επιχείρησης σημαίνει μεγαλύτερη πολυπλοκότητα και συνεπώς και μεγαλύτερη ανάγκη μέτρων ασφαλείας.

Η ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων σχετίζεται με **(Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 724) :**

- Την πρόληψη, που αφορά τη λήψη μέτρων για την προστασία του πληροφοριακού συστήματος από τυχόν φθορές
- Την ανίχνευση, που αφορά τη λήψη μέτρων για τον εντοπισμό λεπτομερειών σχετικά με το γεγονός της ζημίας που υπέστη το πληροφοριακό σύστημα, όπως για παράδειγμα την εξακρίβωση χρόνου και του προσώπου της κακόβουλης ενέργειας
- Την αντίδραση, που αφορά τη λήψη μέτρων για την αντικατάσταση ενός πληροφοριακού συστήματος
- Την προστασία, η οποία με τη σειρά της αναλύεται στην πρόληψη και τη θεραπεία
- Τον έλεγχο

Η θεωρία του Porter μπορεί να μας δώσει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία προσδιορίζουν και επηρεάζουν την επιλεγθείσα στρατηγική ασφαλείας από μια επιχείρηση. Ο Porter ορίζει τη στρατηγική ως «τη δημιουργία μίας μοναδικής και πολύτιμης θέσης, η οποία αναφέρεται σε μία ποικιλία δραστηριοτήτων».

Η ασφάλεια των πληροφοριών σε μια αντιστοίχιση της θεωρίας των δυνάμεων του Porter επηρεάζεται από τους παρακάτω παράγοντες:

1. Την απειλή εισόδου (threat of entry).
2. Τη δύναμη των προμηθευτών (supplierpower).
3. Τη δύναμη των καταναλωτών (customerpower).
4. Τα εσωτερικά συστατικά της επιχείρησης (complements).
5. Τα υποκατάστατα (substitutes).

Ο εσωτερικός ανταγωνισμός και οι αντιπαλότητες επηρεάζουν την ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων. Το τμήμα ασφαλείας πληροφοριακών συστημάτων πολλές φορές προκειμένου να επιτύχει την εφαρμογή της πολιτικής ασφαλείας θα πρέπει να έλθει σε επικοινωνία με τα άλλα τμήματα της επιχείρησης.

Η επικοινωνία πολλές φορές συναντά δυσκολίες κυρίως λόγω του ανταγωνισμού ή της αντιπαλότητας που μπορεί να έχουν διαφορετικά τμήματα της ίδιας επιχείρησης. Η πολιτική ελέγχου αντιμετωπίζεται πολλές φορές από εργαζόμενους τμημάτων ως μια απειλή που μπορεί να έχουν και ως ένα σύνολο επιπλέον εργασιών που θα τους ζητηθεί προκειμένου να επιτευχθεί η πολιτική ασφαλείας.

Η δύναμη των προμηθευτών είναι άλλος ένας σημαντικός παράγοντας επηρεασμού της πολιτικής ασφαλείας σε μια επιχείρηση. Στους προμηθευτές με την έννοια της πολιτικής ασφαλείας εντάσσονται οι εργαζόμενοι, τα στελέχη και τα άτομα που προμηθεύουν υλικά την επιχείρηση. Η επιχείρηση θα πρέπει να διατηρεί μια αποτελεσματική πολιτική προκειμένου να συνεχίσει να έχει στο δυναμικό της εργαζόμενους με ικανότητες και εξειδίκευση στην ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων. Ακόμη, θα πρέπει να ακολουθεί τακτικές προκειμένου να διατηρεί τα στελέχη αυτά στην επιχείρηση δεδομένου και του γεγονότος ότι έχουν σχετικά μεγάλη ζήτηση στην αγορά εργασίας.

Πέραν των ειδικών στα πληροφοριακά συστήματα η επιχείρηση θα πρέπει να φροντίσει να διατηρεί και τα άτομα εκείνα που έχουν δώσει πολύτιμες επιχειρηματικές συμβουλές στην εταιρεία.

Τα εσωτερικά συστατικά της λειτουργίας της επιχείρησης και συγκεκριμένα η καλή λειτουργία της επιτροπής ελέγχου και της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου μπορεί να αυξήσει ουσιαστικά την ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων. Ο νόμος SOX έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στα πληροφοριακά συστήματα και συγκεκριμένα στην ασφάλειά τους. Συνολικά η λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα ανίχνευσης απειλών που μπορεί να προκαλέσουν σημαντικά προβλήματα στα πληροφοριακά συστήματα.

Η δύναμη των καταναλωτών είναι ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων. Οι καταναλωτές των πληροφοριακών συστημάτων είναι κυρίως η ανώτατη διοίκηση μιας επιχείρησης. Η παρομοίωση της ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων έγινε με βάση ορισμένους επιχειρηματικούς όρους και έννοιες. Η ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων είναι μια διαρκώς εξελισσόμενη έννοια. Η ασφάλεια μπορεί να επιτευχθεί μόνο δια μέσου της ομαδικότητας γιατί έχει ως βασική προϋπόθεση την επίτευξη συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων της επιχείρησης. Η επίτευξη ή μη της ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων θα πρέπει να ελέγχεται τακτικά και θα πρέπει να γίνονται επίσης τακτικές αναθεωρήσεις της πολιτικής ασφάλειας με βάση τα ευρήματα της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου και τις σύγχρονες εξελίξεις και πρακτικές.

7.6 Μέτρα προστασίας πληροφοριακών συστημάτων

Τα μέτρα προστασίας είναι διαδικασίες και ενέργειες που περιορίζουν τις ευπάθειες ενός πληροφοριακού συστήματος. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων προστασίας εξαρτάται από τη σωστή χρησιμοποίησή τους και τον αρχικό καθορισμό και εντοπισμό του μεγέθους του προβλήματος (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 724-726).

Οι κατηγορίες των μέτρων προστασίας είναι :

- Μέτρα προσπέλασης συστήματος, τα οποία εξασφαλίζουν ότι οι μη εξουσιοδοτημένοι χρήστες δεν εισάγονται στο σύστημα
- Μέτρα προσπέλασης δεδομένων, που ελέγχουν ποια άτομα μπορούν να έχουν πρόσβαση, σε ποια δεδομένα και με ποιο σκοπό. Οι εφαρμογές των βάσεων δεδομένων απαιτούν τυπικά έναν υψηλό βαθμό λεπτομέρειας του ελέγχου προσπέλασης
- Διαχείριση συστήματος και ασφάλειας, ορίζοντας τις υπευθυνότητες του διαχειριστή συστήματος
- Σχεδιασμός συστήματος, με βάση την αξιοποίηση βασικών χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων ασφαλείας του υλικού και λογισμικού.

Οι τύποι μέτρων προστασίας για την πρόληψη της εκμετάλλευσης των ευπαθειών ενός πληροφοριακού συστήματος είναι :

- **Κρυπτογράφηση**, που αναφέρεται στο μετασχηματισμό των δεδομένων ώστε να είναι ακατάληπτα από εξωτερικούς παρατηρητές
- **Μέτρα λογισμικού** (software controls), που αναφέρονται σε προγράμματα που πρέπει να είναι ασφαλή και αξιόπιστα για αποτροπή εξωτερικών υποθέσεων
- **Μέτρα υλικού** (hardware controls), που αναφέρονται στις διάφορες συσκευές που συμβάλλουν στην ασφάλεια των υπολογιστών
- **Φυσικά μέτρα υλικού** (physical controls), που αποτελούν τα λιγότερο δαπανηρά μέτρα για την ασφάλεια των συστημάτων
- **Πολιτικές ασφαλείας** (security policies), που αποτελούν ένα σύνολο αρχών και οδηγιών υψηλού επιπέδου που αφορούν τη σχεδίαση και διαχείριση συστημάτων ασφαλείας.

Οι πολιτικές αυτές επιβάλλονται από διάφορους μηχανισμούς ασφαλείας που μπορούν να καταταγούν στις παρακάτω κατηγορίες :

- Αναγνώριση : Η ταυτότητα των χρηστών απαιτείται για τον έλεγχο πρόσβασης στους υπολογιστές
- Διαπίστωση αυθεντικότητας : Είναι η διαδικασία κατά την οποία επαληθεύεται η δηλωθείσα ταυτότητα ενός λογικού υποκειμένου με βάση κάτι που :
 - α) το λογικό υποκείμενο γνωρίζει, όπως για παράδειγμα ένα συνθηματικό ή ένα Pin,
 - β) το λογικό υποκείμενο κατέχει, όπως μια μαγνητική συσκευή αναγνώρισης,
 - γ) χαρακτηρίζει το λογικό υποκείμενο βάσει μονοσήμαντων βιομετρικών χαρακτηριστικών, όπως για παράδειγμα τα δαχτυλικά αποτυπώματα,
 - δ) προσδιορίζει την τοποθεσία που βρίσκεται το λογικό υποκείμενο, όπως για παράδειγμα διεύθυνση.
- Έλεγχος προσπέλασης : Ο έλεγχος προσπέλασης διασφαλίζει ότι οι προσπελάσεις στα αντικείμενα του κάθε συστήματος πραγματοποιούνται με βάση τις ισχύουσες πολιτικές προστασίας και τους κανόνες ασφαλείας
- Ακεραιότητα : Οι εξουσιοδοτημένες πράξεις, ο έλεγχος μέσω ενός επιβλέποντος ατόμου, η εναλλαγή καθηκόντων, ο πολυπρόσωπος έλεγχος δραστηριοτήτων και η ακολουθία πράξεων, σύμφωνα με την οποία απαιτούνται διακριτά βήματα για την ολοκλήρωση μίας διαδικασίας, αποτελούν ορισμένες τεχνικές για διασφάλιση της ακεραιότητας των δεδομένων
- Συνέπεια και Επίβλεψη : Η συνέπεια και ο έλεγχος αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία κάθε πολιτικής ασφαλείας.

7.7 Μηχανισμοί ελέγχου Πληροφοριακών συστημάτων

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
Προληπτικοί	Ελέγχουν τη λειτουργία και την είσοδο στο σύστημα	Συστήματα ελέγχου λογικής και φυσικής πρόσβασης στο πληροφοριακό σύστημα και τις εγκαταστάσεις του
	Προσπαθούν να προβλέψουν πιθανά προβλήματα πριν την εκδήλωσή τους και να κάνουν τις απαραίτητες διορθώσεις	Υιοθέτηση κατάλληλων διαδικασιών για αυθεντικοποίηση των συναλλαγών
Διαγνωστικοί	Εντοπίζουν προβλήματα μετά την εκδήλωσή τους Αναφέρουν την εκδήλωση του προβλήματος	Αθροίσματα ελέγχου και πολλαπλός έλεγχος υπολογισμών
Επανορθωτικοί	Ελαχιστοποιούν την επίδραση μίας απειλής Επιδιορθώνουν προβλήματα που ανακαλύφθηκαν από διαγνωστικούς μηχανισμούς ελέγχου	Αντίγραφα ασφαλείας
	Διορθώνουν λάθη που προέρχονται από αστοχία υλικού - λογισμικού	Άμεση διακοπή της πρόσβασης σε υπολογιστικούς πόρους σε περίπτωση μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης
	Μεταβάλλουν τα πληροφοριακά συστήματα για να ελαχιστοποιήσουν εμφανίσεις του προβλήματος	Επικαιροποίηση του λειτουργικού συστήματος με νεότερες εκδόσεις

(Πηγή : Κάτσικας Σ., Γκρίτζαλης Δ. & Γκρίτζαλης Σ., 2004 : 430-431)

7.8 Αιτίες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των δικλείδων ασφαλείας

Όταν λειτουργεί ένα άρτιο πλέγμα δικλείδων, λογικά δεν αναμένονται συχνές αποτυχίες ή προβλήματα. Μια βασική αιτία που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των δικλείδων είναι λάθη της διοίκησης στο σχεδιασμό ή στην εφαρμογή του συστήματος αυτού.

Συχνά, αποφάσεις λαμβάνονται με ανεπαρκείς πληροφορίες ή κάτω από πίεση χρόνου και οδηγούν σε εσφαλμένες επιλογές. Βέβαια και ένα άρτιο σχεδιασμένο σύστημα δικλείδων μπορεί να παρουσιάσει αποτυχίες στη λειτουργία του. Τέτοιες αποτυχίες μπορεί να οφείλονται σε τυχαίες και πρόσκαιρες αδυναμίες, όπως για παράδειγμα απροσεξία ή απειρία υπαλλήλων, απόσπαση προσοχής, έλλειψη άμεσης και επαρκούς εκπαίδευσης σε νέους κανόνες κλπ. (Καραμάνης, 2008 : 430-432).

Σοβαρότερη αιτία είναι η παραβίαση κανόνων λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών δικλείδων από την ίδια τη διοίκηση για αθέμιτους σκοπούς. Τέτοιος αθέμιτος σκοπός μπορεί να είναι η απόκτηση άμεσου προσωπικού οφέλους εκ μέρους μελών της διοίκησης. Για παράδειγμα, η διοίκηση αποφασίζει τη μη διενέργεια δημόσιου διαγωνισμού, ώστε να κατοχυρωθεί η προμήθεια στοιχείων του ενεργητικού σε υψηλότερη από την κανονική τιμή της αγοράς σε συγκεκριμένο προμηθευτή, ώστε να εισπράξει παρανόμως στη συνέχεια από αυτόν μέρος του τμήματος.

Άλλος αθέμιτος σκοπός είναι η παρουσίαση παραπλανητικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι μερικές φορές η διοίκηση μίας επιχείρησης μπορεί να παραβιάζει τις εσωτερικές δικλείδες για απόλυτα θεμιτούς σκοπούς. Αυτό μπορεί να είναι απόλυτα απαραίτητο για την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών και η σχετική απόφαση πρέπει να γίνεται γνωστή στο εμπλεκόμενο προσωπικό.

Μια άλλη αποτυχία των δικλείδων είναι αυτή που οφείλεται σε συμπαιγνία για εκτέλεση απάτης μεταξύ υπαλλήλων και πελατών ή υπαλλήλων και προμηθευτών. Τέτοιες καταστάσεις οδηγούν συνήθως σε υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και είναι γενικά δύσκολο να αποκαλυφθούν. Άλλη περίπτωση συμπαιγνίας είναι εκείνη στην οποία το προσωπικό ενός τμήματος της επιχείρησης παραβιάζουν ευσυνείδητα τις δικλείδες με σκοπό να παρουσιάσουν μία ευνοϊκή εικόνα του έργου που έχουν παράξει.

Τέλος, περιορισμοί κόστους – οφέλους συχνά καταλήγουν σε αποτυχίες του συστήματος δικλίδων. Για τη λήψη απόφασης σχετικά με το αν θα εγκατασταθεί μία συγκεκριμένη δικλείδα, η διοίκηση μιας επιχείρησης πρέπει να μελετήσει αφενός μεν τους κινδύνους που διατρέχει χωρίς τη λειτουργία της δικλείδας αυτής, την πιθανότητα και το μέγεθος των συνεπειών από την επέλευση αυτών των κινδύνων, αφετέρου δε το κόστος από την εγκατάσταση της προτεινόμενης δικλείδας.

Για παράδειγμα, η εγκατάσταση ενός εξελιγμένου συστήματος παρακολούθησης αποθεμάτων έχει συνήθως νόημα όταν η αξία των αποθεμάτων είναι σχετικά υψηλή, η προμήθειά τους είναι χρονοβόρα ή περίπλοκη, η ποιότητά τους είναι ευαίσθητη ή μικρής διάρκειας, απαιτούνται ειδικές συνθήκες φύλαξης, κλπ.

Ο προσδιορισμός του κόστους εγκατάστασης και λειτουργίας μιας δικλείδας είναι συνήθως σχετικά ευχερές να γίνει, ιδίως σε ότι αφορά στα άμεσα κόστη. Μία πλήρης ποσοτική προσέγγιση του κόστους βέβαια θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και το κόστος ευκαιρίας. Για ορισμένες δικλείδες ορισμένα κόστη είναι αρκετά δύσκολο κανείς να τα προσεγγίσει ποσοτικά.

Μεγαλύτερες ίσως δυσκολίες παρουσιάζει η μέτρηση των ωφελειών από την λειτουργία εσωτερικών δικλίδων. Μια παράμετρος δυσχέρειας είναι και το γεγονός ότι τα οφέλη είναι συχνά έμμεσα ή εμφανίζονται μακροπρόθεσμα, όπως για παράδειγμα τα οφέλη από την εκπαίδευση του προσωπικού, τους κανόνες ασφάλειας και υγιεινής, την προώθηση ηθικών αξιών εταιρικής κουλτούρας κλπ.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη ενός πληρέστερου συστήματος εσωτερικών δικλίδων είναι προς το συμφέρον του εξωτερικού ελεγκτή. Αυτό συμβαίνει, αφού το κόστος του συστήματος αυτού το επιβαρύνεται η ελεγχόμενη επιχείρηση ενώ ο ελεγκτής καρπούται τη μείωση του κόστους ελέγχου που ένα αρτιότερα σύστημα εσωτερικών δικλίδων επιτρέπει.

7.9 Περιορισμοί δικλείδων ασφαλείας

Οι πιο συνηθισμένες συνθήκες που προκαλούν περιορισμούς στη λειτουργία των δικλείδων ειδικότερα της ανώτατης διοίκησης είναι **(Καραμάνης, 2008 : 432-433)** :

- Αποτυχία επικοινωνίας. Η έλλειψη ή μη ικανοποιητική επικοινωνία της αποστολής και των στόχων της επιχείρησης προς το προσωπικό όλων των βαθμίδων προκαλεί δυσκολίες στην επίτευξη του απαιτούμενου συντονισμού και έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών κινδύνων.
- Χρησιμοποίηση εσφαλμένων υποθέσεων. Η δημιουργία δικλείδων για την αντιμετώπιση των στρατηγικών κινδύνων της επιχείρησης στηρίζεται σε μία σειρά από υποθέσεις για το εξωτερικό περιβάλλον.
- Αδυναμία έγκαιρων αλλαγών στην οργανωτική δομή. Η επιτυχής πορεία σε ένα ανταγωνιστικό και δυναμικό περιβάλλον προϋποθέτει ότι η επιχείρηση έχει την κατάλληλη οργανωτική δομή που επιτρέπει την άμεση λήψη ορθών αποφάσεων. Μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν την οργανωτική δομή είναι το μέγεθος και μια σειρά μεταβλητών του εξωτερικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Τέλος, άλλες συνηθισμένες αιτίες που προκαλούν αποτυχία στη λειτουργία των δικλείδων της ανώτατης διοίκησης έχουν να κάνουν με υπερβολική έμφαση στην αντιμετώπιση τρεχόντων προβλημάτων, με αντίστοιχη μείωση της προσοχής σε μελλοντικές εξελίξεις καθώς και με έλλειψη επιβολής λογοδοσίας στο προσωπικό και τη διοίκηση όλων των βαθμίδων.

7.10 Έλεγχος Παγίων

Πάγια στοιχεία Ενεργητικού είναι τα στοιχεία που αποκτώνται για μακροχρόνια χρήση (κατοχή) και εκμετάλλευση χωρίς τη πρόθεση μεταπώλησης (Κάντζος, 1995 : 313-321).

Οι βασικοί στόχοι του ελέγχου των παγίων είναι :

- Ο εσωτερικός έλεγχος που αφορά στα στοιχεία αυτά
- Η ύπαρξη και η νόμιμη ιδιοκτησία των στοιχείων αυτών από την ελεγχόμενη επιχείρηση
- Η εμφάνιση αυτών στη σωστή αξία τους
- Ο σωστός υπολογισμός των αντίστοιχων αποσβέσεων

7.10.1 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Παγίων

- Μεταβολές παγίων μόνο από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα
- Σαφής διαχωρισμός καθηκόντων
- Ασφαλής φύλαξη παγίων και τίτλων κτήσεως
- Νομική κατοχύρωση σημάτων, δικαιωμάτων
- Έκτακτες επιθεωρήσεις παγίων
- Αναγραφή παγίων και μεταβολών τους στο βιβλίο παγίων
- Διενέργεια αποσβέσεων σύμφωνα με νομοθεσία
- Παρακολούθηση εμπραγμάτων βαρών παγίων και σαφής διάκριση υποθηκευμένων-ελευθέρων παγίων
- Αποτίμηση παγίων σύμφωνα με το ΕΓΛΣ
- Σαφής απεικόνιση παγίων στις λογιστικές καταστάσεις
- Τακτική παρακολούθηση εισοδημάτων από συμμετοχές
- Ύπαρξη κανονισμού προμηθειών

- Ύπαρξη διαδικασιών για αποφυγή μεταφοράς λογαριασμών εξόδων σε λογαριασμούς παγίων. Ύπαρξη διαδικασιών για τα εκτός εκμετάλλευσης πάγια.
- Ύπαρξη διαδικασιών για πώληση και καταστροφή παγίων Τα έγγραφα να φυλάσσονται ιδιαίτερος και με ασφάλεια
- Ύπαρξη εγκρίσεων από τα αρμόδια όργανα.
- Τα πάγια στοιχεία του Αναλυτικού Καθολικού πρέπει να συμφωνούν στο σύνολο τους με τα υπόλοιπα του Γενικού Καθολικού.
- Εξακρίβωση του αν τα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν στην κυριότητα του πελάτη (εξέταση των συμβολαίων αγοράς, των βεβαιωτικών σημειωμάτων φόρου ιδιοκτησίας, τις αποδείξεις πληρωμής ενυπόθηκων δανείων και τα συμβόλαια πυρασφάλειας).
- Επαλήθευση των νέων περιουσιακών στοιχείων. Επαλήθευση της ορθής αναπροσαρμογής
- Έλεγχος των δαπανών για επισκευές και συντήρηση.

7.11 Έλεγχος Αποθεμάτων

Αποθέματα είναι το σύνολο των οικονομικών μέσων που (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π. , 2013 : 394) :

- Προορίζονται να πωληθούν
- Βρίσκονται στην παραγωγή και προορίζονται να πωληθούν όταν πάρουν μορφή έτοιμων προϊόντων
- Προορίζονται να αναλωθούν για την καλή λειτουργία και τη συντήρηση
- Προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για τη συσκευασία

Τα αποθέματα εντάσσονται στην κατηγορία του κυκλοφορούντος ενεργητικού της επιχείρησης, λόγω της περιορισμένης χρονικά διάρκειας ζωής τους. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι λογαριασμοί : εμπορεύματα (λογαριασμός 20 ΕΓΛΣ), προϊόντα έτοιμα και ημιτελή (21), υποπροϊόντα και υπολείμματα (22), παραγωγή σε εξέλιξη (23), πρώτες και βοηθητικές ύλες (24), αναλώσιμα υλικά (25), ανταλλακτικά παγίων στοιχείων (26), είδη συσκευασίας (28).

Οι βασικοί στόχοι του ελέγχου των αποθεμάτων είναι (**Κάντζος, 1995 : 273-286**):

- Η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Η επαλήθευση της εμφανιζόμενης στον ισολογισμό αξίας αποθεμάτων
- Η επιβεβαίωση της ιδιοκτησίας των εμφανιζόμενων αποθεμάτων
- Η εκτίμηση της κατάστασης και της ποιότητας των αποθεμάτων
- Ο έλεγχος της ορθότητας των μεθόδων αποτίμησης των αποθεμάτων και της κοστολόγησης των προϊόντων της επιχείρησης
- Η εκτίμηση του κόστους πωληθέντων της περιόδου υπό έλεγχο

7.11.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Αποθεμάτων

- Ασφαλής αποθήκευση αποθεμάτων
- Διακίνηση αποθεμάτων μόνο με αριθμημένα, νομότυπα και εγκεκριμένα παραστατικά
- Τήρηση βιβλίου αποθήκης (θεωρημένου όπου απαιτείται) και κανόνων παρακολούθησης μερίδων υλικών
- Καταγραφή απαξιωμένων/κατεστραμμένων υλικών-επαρκής αιτιολόγηση καταστροφής-διορθωτικές ενέργειες
- Προσαρμογή αποθεμάτων στα αποθέματα τέλους- επαρκής αιτιολόγηση αποκλίσεων
- Διαχωρισμός καθηκόντων αποθηκαρίου- λογιστή
- Απογραφή αποθεμάτων μόνο από υπαλλήλους που δεν διενεργούν αποτίμηση – λογιστική καταχώρησή τους

- Επαρκές σύστημα κοστολόγησης
- Αρμόδια υπηρεσία αποστολής, η οποία θα προχωρεί σε αποστολές εμπορευμάτων μόνο μετά από τη λήψη της σχετικής έγκρισης. Η έγκριση γράφεται σε τρία αντίτυπα, το ένα κρατά η υπηρεσία αποστολής, το δεύτερο συνοδεύει τα εμπορεύματα και το τρίτο στέλνεται στην υπηρεσία αποθηκών.
- Αποτίμηση Αποθεμάτων
- Έλεγχος του θεωρημένου Βιβλίου Απογραφών για το αν βρίσκεται σε συμφωνία με τα τελικά αποθέματα βάσει ισοζυγίου γενικής λογιστικής.
- Καταμέτρηση τυχαίου δείγματος αποθεμάτων και συμφωνία με τα λογιστικά υπόλοιπα της αποθήκης.
- Έλεγχος των ακίνητων αποθεμάτων από το ισοζύγιο της αποθήκης.
- Παρακολούθηση των αποθεμάτων που ανήκουν σε τρίτους αλλά φυλάσσονται στις αποθήκες της επιχείρησης κανονικά στο βιβλίο αποθήκης, αλλά μόνο κατά ποσότητα.

7.12 Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων

Στην κατηγορία των Απαιτήσεων εμπεριέχονται οι λογαριασμοί : (30) Πελάτες, (31) Γραμμάτια εισπρακτέα, (32) Παραγγελίες στο εξωτερικό, (33) Χρεώστες διάφοροι, (34) Χρεόγραφα, (35) Λογαριασμοί διαχείρισης προκαταβολών και πιστώσεων. Γενικά, οι λογαριασμοί της ομάδας 3, λόγω της φύσης, του λειτουργικού τους προορισμού και της περιορισμένης χρονικά διάρκειας ζωής τους, εντάσσονται στην κατηγορία των κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης (current assets).

Ο έλεγχος των Χρεογράφων περιλαμβάνει τις παρακάτω ενέργειες, που αφορούν τις κινητές αξίες – τίτλους, που κατέχει η επιχείρηση (**Παπαδάτου, 2001 : 187**) :

- Την απόκτηση Συμμετοχών – Χρεογράφων
- Την εισροή εσόδων που προκύπτουν από τις αξίες που κατέχει η επιχείρηση, όπως μερίσματα, τοκομερίδια

- Την μεταβίβαση των τίτλων και του υπολογισμού του κέρδους ή της ζημίας που προκύπτει από την μεταβίβαση.
- Τη συμμετοχή της επιχείρησης σε θυγατρικές εταιρείες.

Ο εσωτερικός έλεγχος που αφορά τις επενδύσεις σε χρεόγραφα διαχωρίζεται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τις εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και η δεύτερη τις κοινές εταιρείες. Σκοπός των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου είναι η αγοραπωλησία χρεογράφων με στόχο το κέρδος. Συνεπώς, στις εταιρείες αυτές υπάρχει τμήμα το οποίο ασχολείται με τη διερεύνηση της αγοράς για την εξεύρεση επενδυτικών ευκαιριών σε αγορές και πωλήσεις χρεογράφων μέσω οργανωμένων αγορών. Στις κοινές εταιρείες, οι επενδύσεις σε χρεόγραφα πραγματοποιούνται από ταμειακά πλεονάσματα προκειμένου να αποφέρουν μεγαλύτερο κέρδος από αυτό που θα προέκυπτε από την κατάθεσή τους σε πιστωτικά ιδρύματα. (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 429-430).

7.12.1 Δικλείδες ασφαλείας Χρεογράφων

- Διαχωρισμός των καθηκόντων μεταξύ του στελέχους που εγκρίνει την αγορά και πώληση χρεογράφων, του στελέχους που φυλάει τα χρεόγραφα και του στελέχους που τηρεί τα στοιχεία των επενδύσεων σε χρεόγραφα.
- Η παροχή έγκρισης για όλες τις αγορές και πωλήσεις χρεογράφων γίνεται από τους υπεύθυνους (γραπτή διαταγή).
- Η εγγραφή των χρεογράφων γίνεται στο όνομα της εταιρίας.
- Τα χρεόγραφα φυλάσσονται σε τρίτους (τράπεζες)
- Εξατομικευμένη καταγραφή στο βιβλίο απογραφών. (αναλυτική καταγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε τίτλου, όπως σειρά έκδοσης και αύξων αριθμός).
- Έρευνα κατά χρονικά διαστήματα, του βιβλίου εγγραφής των χρεογράφων με τα χρεόγραφα

- Ο έλεγχος των χρεογράφων πρέπει να γίνεται κατά την ημερομηνία κατάρτισης του ισολογισμού και παράλληλα με τη μέτρηση του ταμείου και την επαλήθευση των υπολοίπων διαπραγματεύσιμων περιουσιακών στοιχείων.
- Έλεγχος των δεδουλευμένων τόκων με τον έλεγχο των φύλλων εργασίας των προηγούμενων ετών.
- Έλεγχος των αγορών και πωλήσεων χρεογράφων που έγιναν στην χρήση με βάση τα υπάρχοντα δικαιολογητικά, καθώς επίσης και αν τηρήθηκαν οι διαδικασίες αγοράς και πώλησης χρεογράφων, βάσει των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

7.12.2 Έλεγχος Απαιτήσεων

Βασική επιδίωξη ενός καλά οργανωμένου και σωστά δομημένου συστήματος εσωτερικού ελέγχου όσον αφορά τον λογαριασμό των απαιτήσεων, είναι η διασφάλισή τους αλλά και η σωστή διαχείρισή τους. Ο εσωτερικός ελεγκτής μπορεί να πετύχει τον σκοπό αυτό τόσο μέσα από ελέγχους της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών της εταιρείας και της απευθείας συμφωνίας των λογαριασμών των απαιτήσεων, όσο και με την παρακολούθηση της διαχείρισης των απαιτήσεων αυτών.

7.12.3 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Απαιτήσεων

- Τακτική κατάρτιση ισοζυγίου πελατών
- Τακτική επιβεβαίωση απαιτήσεων με πελάτες
- Έγκαιρη ενημέρωση τρεχουσών συναλλαγματικών ισοτιμιών
- Προστασία συναλλαγματικών, γραμματίων εισπρακτέων, μεταχρονολογημένων επιταγών
- Παρακολούθηση πορείας συναλλαγματικών σε Τράπεζες
- Παρακολούθηση δεικτών φερεγγυότητας πελατών

- Ορθός διαχωρισμός καθηκόντων
- Παρουσίαση απαιτήσεων σύμφωνα με ΕΓΛΣ

7.12.4 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Πελατών

- Το ισοζύγιο πελατών της επιχείρησης πρέπει να συμφωνεί απόλυτα με τη γενική λογιστική (ακίνητα» χρεωστικά υπόλοιπα, πιστωτικά υπόλοιπα, μεγάλα και μικρά). Αποστέλλονται επιστολές, με τις οποίες καλούνται οι πελάτες να επιβεβαιώσουν το υπόλοιπό τους.
- Έλεγχος ύπαρξης επισφαλών πελατών, δηλαδή πελατών που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους προς την επιχείρηση, και οι οποίοι πρέπει να εμφανίζονται σε ιδιαίτερο λογαριασμό με τίτλο «επισφαλείς απαιτήσεις».

7.13 Έλεγχος Διαθεσίμων

Τα στοιχεία που αποτελούν τα ταμειακά διαθέσιμα μίας επιχείρησης είναι της μορφής μετρητών και επιταγών. Κατά τον έλεγχο των ταμειακών διαθεσίμων της επιχείρησης, ο ορκωτός ελεγκτής ενδιαφέρεται βασικά για την ακρίβεια του ποσού αυτών που εμφανίζονται στον ισολογισμό στην ημερομηνία του ισολογισμού (**Μπαλής Θ., 2008 : 179**).

Στον πρωτοβάθμιο λογαριασμό 38 Χρηματικά διαθέσιμα, ανήκουν οι δευτεροβάθμιοι λογαριασμοί : α) 38.00 Ταμείο, β) 38.01 Διάμεσος λογαριασμός ελέγχου διακίνησης μετρητών, γ) 38.02 Ληγμένα τοκομερίδια για είσπραξη, δ) 38.03 Καταθέσεις όψεως σε ευρώ, ε) 38.04 Καταθέσεις προθεσμίας σε ευρώ, στ) 38.05 Καταθέσεις όψεως σε ξένο νόμισμα, ζ) 38.06 Καταθέσεις προθεσμίας σε ξένο νόμισμα και η) 38.90 Καταθέσεις σε Repos. (**Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 :458**).

7.13.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Διαθεσίμων

- Σαφής διαχωρισμός καθηκόντων ταμία-λογιστή
- Καθημερινή συμφωνία ταμείου
- Έλεγχος συμφωνίας ταμείου από τρίτο πρόσωπο
- Αιφνιδιαστικές καταμετρήσεις ταμείου
- Όχι προσωρινές αποδείξεις-σημειώματα στο ταμείο
- Επαλήθευση καταθέσεων- όψεως-προθεσμίας με τράπεζα
- Ασφαλής φύλαξη μετρητών – μπλοκ επιταγών
- Ύπαρξη μικρού ταμείου (petty cash) και έλεγχος διαχειριστή
- Οι πληρωμές από το μικρόταμείο πρέπει να γίνονται από τα ποσά μίας πάγιας προκαταβολής, η οποία θα πρέπει να ανανεώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα.
- Ο διαχειριστής του μικρού ταμείου πρέπει να αποδίδει αναλυτικά τις δαπάνες που έκανε συνοδευόμενα με τα αντίστοιχα παραστατικά.
- Όταν το μικρό ταμείο φυλάσσεται σε τραπεζικό λογαριασμό, θα πρέπει να είναι ανεξάρτητο από τις υπόλοιπες καταθέσεις της επιχείρησης στη τράπεζα
- Αποτίμηση διαθεσίμων με ΕΓΛΣ
- Σαφής παρουσίαση διαθεσίμων στον ισολογισμό τέλους χρήσης
- Υπογραφή επιταγών από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα (καλύτερα 2 υπογραφές)
- Σφραγίδα στα εξοφλημένα τιμολόγια για αποφυγή διπλοπληρωμών
- Ο ίδιος υπάλληλος δεν αρχίζει και τελειώνει μια συναλλαγή.
- Ο χειρισμός του ταμείου πρέπει να είναι ξεχωριστός από την τήρηση των λογιστικών βιβλίων.
- Οι εγγραφές των ταμειακών εισπράξεων πρέπει να γίνονται αμέσως.
- Οι πελάτες πρέπει να προτρέπονται να ζητούν αποδείξεις ταμειακής μηχανής.
- Οι Ταμειακές εισπράξεις της κάθε μέρας πρέπει να κατατίθενται στην τράπεζα.

7.13.2 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Καταθέσεων Όψεως

- Έλεγχος των χρεώσεων και πιστώσεων των καταθέσεων όψεως και προθεσμίας και σύγκριση των υπόλοιπων που εμφανίζονται στο Ισοζύγιο, με τα υπόλοιπα που υπάρχουν στην τράπεζα.
- Αποστολή επιστολών στις επιχειρήσεις, προκειμένου να επιβεβαιωθεί το υπόλοιπο, το οποίο αναφέρεται στο ισοζύγιο της εταιρείας.
- Κατάρτιση αναλυτικού πίνακα ανά τηρούμενο λογαριασμό και συμφωνία υπολοίπων γενικής λογιστικής με τα υπόλοιπα της τράπεζας.
- Έλεγχος για το αν λογιστικοποιήθηκαν σωστά οι πιστωτικοί τόκοι
- Έλεγχος των λογαριασμών που ανοίχτηκαν μέσα στη χρήση και της σωστής αποτίμησης των καταθέσεων σε ξένο νόμισμα.

7.14 Έλεγχος Υποχρεώσεων

Ο βασικός στόχος του ελέγχου των υποχρεώσεων είναι η διαπίστωση ότι όλες οι υποχρεώσεις της επιχείρησης εμφανίζονται στους λογαριασμούς της και στο σωστό ύψος τους (**Κάντζος, 1995 : 293-305**).

Επίσης ελέγχεται :

- Το σύστημα πληρωμής των υποχρεώσεων
- Ότι για όλες τις εμφανιζόμενες υποχρεώσεις υπάρχουν τα αντίστοιχα παραστατικά
- Ο εσωτερικός έλεγχος που αφορά στα στοιχεία αυτά.

Στις Υποχρεώσεις ανήκουν οι δευτεροβάθμιοι λογαριασμοί : α) 50.00 Προμηθευτές, β) 51.00 Γραμμάτια Πληρωτέα, γ) 52.00 Τράπεζες, δ) 53.00 Πιστωτές διάφοροι, ε) 54.00 Υποχρεώσεις από Φόρους και Τέλη, στ) 55.00 Ασφαλιστικοί οργανισμοί, ζ) 56.00 Μεταβατικοί λογαριασμοί Παθητικού, η) 58.00 Λογαριασμοί Περιοδικής κατανομής (Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 514-515).

7.14.1 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Υποχρεώσεων

- Τακτική κατάρτιση ισοζυγίου προμηθευτών και συμφωνία βιβλίου γραμματίων πληρωτέων με το γενικό καθολικό
- Τακτική επαλήθευση με προμηθευτές, τράπεζες, πιστωτές του ύψους των υποχρεώσεων
- Έγκαιρη ενημέρωση της διακύμανσης των ξένων νομισμάτων
- Συνεχή λογιστική παρακολούθηση συναλλαγματικών ή μεταχρονολογημένων επιταγών εκχωρηθέντων σε προμηθευτές ή τράπεζες έναντι υποχρεώσεων ή δανείων
- Σαφής διαχωρισμός καθηκόντων
- Απεικόνιση λογαριασμών σύμφωνα με ΕΓΛΣ
- Μεταβολές δανείων μόνο κατόπιν έγκρισης από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα
- Καταχώρηση υποχρεώσεων σε Ξένο Νόμισμα στην τρέχουσα τιμή
- Τακτική επαλήθευση πληρωτέων τόκων
- Σφράγισμα παραστατικών προμηθευτών μετά την πληρωμή
- Υπολογισμός φορολογητέου εισοδήματος και από τρίτο πρόσωπο
- Πλήρη τεκμηρίωση αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων (deferred taxes)
- Έλεγχος ακρίβειας παρακρατούμενων φόρων –τελών
- Έγκαιρη καταχώρηση στα λογιστικά βιβλία
- Επαρκής αιτιολόγηση φορολογικών προστίμων
- Εξόφληση υποχρεώσεων προς το Δημόσιο μόνο με πρωτότυπο αποδεικτικό του Δημοσίου

7.14.2 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Αγορών

- Αριθμημένες, νομότυπες και υπογεγραμμένες εντολές αγορών και δελτία παραλαβής
- Έγκριση αγορών από υπεύθυνο προμηθειών
- Μειοδοτικοί διαγωνισμοί για μεγάλες αγορές
- Έλεγχος και υπογραφή τιμολογίων προμηθευτών
- Σύγκριση τιμολογίων – δελτίων παραλαβής – εντολές αγοράς
- Έλεγχος πιστωτικών σημειωμάτων
- Τήρηση σε βιβλίο- Η/Υ ανεκτέλεστων παραγγελιών

7.14.3 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου επί πιστώσει Αγορών

- Υποστήριξη υποχρεώσεων με νομότυπα και επαρκή παραστατικά
- Τήρηση ΕΓΛΣ, ΔΛΠ
- Τακτική κατάρτιση ισοζυγίων για έλεγχο εγγραφών
- Έκδοση γραμματίων ή αποδοχή συναλλαγματικών από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα
- Ακύρωση εξοφλημένων γραμματίων ή συναλλαγματικών
- Ταξινόμηση υποχρεώσεων με βάση ημερομηνία λήξης
- Σωστή αποτίμηση υποχρεώσεων σε ΞΝ
- Διαχωρισμός καθηκόντων
- Συμφωνία υπολοίπων με προμηθευτές

7.14.4 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου πληρωμών Αγορών

- Πληρωμές αγορών μόνο με επιταγές (εκτός μικροποσών από “μικρό ταμείο”)

- Αριθμημένες και καλά φυλασσόμενες επιταγές και εντάλματα πληρωμών
- Έλεγχος εγκυρότητας παραστατικών και ακύρωσή τους μετά την εξόφληση
- Καταχώρηση πληρωμών στο ημερολόγιο πληρωμών σύμφωνα με ΕΛΓΣ
- Τακτική συμφωνία διαθεσίμων- ημερολογίου πληρωμών
- Διαχωρισμός καθηκόντων εκδότη επιταγών-ατόμου που εγκρίνει επιταγές
- Διαχωρισμός καθηκόντων υπαλλήλων-λογιστή
- Διαγραφή – ασφαλή φύλαξη άκυρων επιταγών
- Έλεγχος των παραστατικών που δικαιολογούν την πληρωμή,
- Τα ποσά των επιταγών πρέπει να γράφονται με υπολογιστή,
- Εάν υπάρχει ειδική μηχανή υπογραφής των επιταγών, αυτή πρέπει να φυλάσσεται σε κλειδωμένο συρτάρι.

7.15 Έλεγχος Αμοιβών Προσωπικού

Οι βασικοί στόχοι του ελέγχου των αμοιβών προσωπικού και των άλλων δαπανών και προβλέψεων που συνοδεύονται με αυτές, είναι **(Κάντζος, 1995 : 328-335)**:

- Η επάρκεια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Η συμμόρφωση της επιχείρησης με την εργατική, ασφαλιστική και φορολογική νομοθεσία σχετικά με την αμοιβή, ασφάλιση και τις κρατήσεις επί των αμοιβών του προσωπικού.
- Η σωστή εφαρμογή εργατικών συλλογικών συμβάσεων
- Η εκπλήρωση εκ μέρους της επιχείρησης των υποχρεώσεων σχετικά με τις αντίστοιχες εργοδοτικές εισφορές της.

Στην κατηγορία των εξόδων εντάσσονται οι λογαριασμοί : α) (60) Αμοιβές και έξοδα Προσωπικού, β) (61) Αμοιβές και έξοδα Τρίτων, γ) (62) Παροχές τρίτων, δ) (63) Φόροι και Τέλη, ε) (64) Διάφορα έξοδα, στ) (65) Τόκοι και συναφή έξοδα, ζ) (66) Αποσβέσεις παγίων στοιχείων ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος, η) (68) Προβλέψεις εκμετάλλευσης **(Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π., 2013 : 567)**.

7.15.1 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Αμοιβών Προσωπικού – Τρίτων

- Διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού
- Σαφείς διαδικασίες μέτρησης ωρών εργασίας-υπερωριών προσωπικού
- Σύγκριση κόστους άμεσων εργατικών με υπόλοιπα ομάδας 9
- Παρακολούθηση μεταβολών προσωπικού και μεταβολών αμοιβών από διεύθυνση προσωπικού
- Υποστήριξη μεταβολών αμοιβών προσωπικού με κατάλληλα παραστατικά (συμβάσεις κ.α.)
- Αντιπαραβολή στοιχείων μισθοδοτικών καταστάσεων με φακέλους προσωπικού
- Πληρωμές αμοιβών μέσω εξουσιοδοτημένων τραπεζικών λογαριασμών ή υπογεγραμμένων αποδείξεων πληρωμών
- Ασφαλής φύλαξη οφειλόμενων σε μετρητά αμοιβών
- Τήρηση ΕΓΛΣ και εργατικής νομοθεσίας
- Διαχωρισμός καθηκόντων διεύθυνσης προσωπικού-λογιστή-συντάκτη μισθοδοτικών καταστάσεων
- Έλεγχος ότι οι συναλλαγές της μισθοδοσίας έχουν εγκριθεί κατάλληλα, είναι έγκυρες και έχουν καταχωρηθεί στους αντίστοιχους λογαριασμούς με ακρίβεια
- Έλεγχος για την έγκαιρη πληρωμή των αναλογούντων φόρων μισθωτών υπηρεσιών προς το Δημόσιο καθώς και για τις αντίστοιχες λογιστικές καταχωρήσεις

7.16 Έλεγχος Εσόδων

Ο εσωτερικός έλεγχος εσόδων αποσκοπεί :

- Στη διασφάλιση ότι όλες οι συναλλαγές των πωλήσεων που αφορούν την τρέχουσα περίοδο έχουν πραγματοποιηθεί και καταχωρηθεί στους σχετικούς λογαριασμούς και οι λογαριασμοί εσόδων απεικονίζουν πραγματικές συναλλαγές,

- Στην εξέταση της γνησιότητας των λογιστικών στοιχείων που εκδίδονται και λαμβάνονται,
- Στην ορθή παρακολούθηση και παρουσίαση των λογαριασμών στα λογιστικά βιβλία,
- Στην εξακρίβωση της συνεπούς εφαρμογής των αποφάσεων της διοίκησης και του διοικητικού συμβουλίου της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Στην κατηγορία των Εσόδων εντάσσονται οι λογαριασμοί : α) 70 Πωλήσεις εμπορευμάτων, β) 71 Πωλήσεις προϊόντων ετοιμών και ημιτελών, γ) 72 Πωλήσεις λοιπών αποθεμάτων και άχρηστου υλικού, δ) 73 Πωλήσεις υπηρεσιών, ε) 74 Επιχορηγήσεις και διάφορα έσοδα πωλήσεων, στ) 75 Έσοδα παρεπόμενων ασχολιών, ζ) 76 Έσοδα Κεφαλαίων, η) Ιδιοπαραγωγή παγίων και χρησιμοποιούμενες προβλέψεις εκμετάλλευσης.

7.16.1 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου Πωλήσεων

- Αριθμημένα, νομότυπα και υπογεγραμμένα δελτία παραγγελίας, εντολές πώλησης, ΤΙΜ-ΔΑ
- Συσχετισμός παραστατικών πωλήσεων με συμβάσεις για έλεγχο τήρησης όρων παραγγελίας
- Έγκριση πίστωσης πριν την παράδοση αποθεμάτων
- Ορθή συμπλήρωση ΔΑ
- Διαρκής ενημέρωση καταλόγων τιμολόγησης
- Επαναυπολογισμός τιμολογίων από ανεξάρτητο υπάλληλο
- Διαχωρισμός καθηκόντων
- Ο οικονομικός διευθυντής εγκρίνει τις πιστώσεις και όχι ο διευθυντής πωλήσεων

7.16.2 Δικλείδες Ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου επί πιστώσει Πωλήσεων

- Έκδοση πιστωτικών σημειωμάτων με έγκριση οικονομικού διευθυντή
- Αριθμημένα και νομότυπα παραστατικά υποστήριξης επί πιστώσει πωλήσεων
- Τήρηση ΕΓΛΣ, ΔΛΠ
- Τακτική κατάρτιση ισοζυγίου πελατών
- Τακτική επαλήθευση απαιτήσεων από πωλήσεις με ανοικτό λογαριασμό
- Διασφάλιση τήρησης λογαριασμών πελατών- πιστωτικών τίτλων
- Χαρακτηρισμός επισφαλών απαιτήσεων από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα
- Οπισθογράφηση και μεταβίβαση εισπρακτέων συναλλαγματικών μόνο από αρμόδια πρόσωπα

7.16.3 Δικλείδες ασφαλείας επαρκούς εσωτερικού ελέγχου εισπράξεων Πωλήσεων

- Ασφαλής φύλαξη χρηματικών διαθεσίμων
- Κατάθεση στην τράπεζα όλων των εισπράξεων (όχι προσωρινός δανεισμός από τον ταμία)
- Αυθημερόν παράδοση εισπράξεων από πωλητές σε ταμία
- Αντιπαραβολή καταθετηρίου τραπεζής & extrait καταθέσεων όψεως
- Αριθμημένες και υπογεγραμμένες αποδείξεις είσπραξης
- Έγκαιρη καταχώρηση εισπράξεων στα ταμειακά παραστατικά, μητρώο επιταγών, λογαριασμούς
- Ορθή καταχώρηση εισπράξεων σε Ξένο Νόμισμα (στην τρέχουσα τιμή συναλλάγματος)
- Έλεγχος ταμειακών μηχανών & Δελτίων Λιανικής Πώλησης από τρίτα πρόσωπα
- Διαχωρισμός καθηκόντων διαχειριστών μετρητών/επιταγών από λογιστές
- Οπισθογράφηση επιταγών μόνο από εξουσιοδοτημένα πρόσωπα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8.1 Συμπεράσματα

Από την ανάλυση των μεγάλων οικονομικών σκανδάλων τεκμαίρεται ότι η ευθύνη των εταιρειών Εξωτερικού ελέγχου και κατ'επέκταση των Ορκωτών Ελεγκτών είναι πολύ μεγάλη. Η ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων είναι άμεσα συνδεδεμένη, τόσο με τον Εσωτερικό όσο και με τον Εξωτερικό Έλεγχο, σε σημείο μάλιστα που ορισμένες φορές να μην νοείται ποιότητα οικονομικών καταστάσεων χωρίς την ύπαρξη Εσωτερικού και Εξωτερικού ελέγχου.

Τα κυριότερα συμπεράσματα που απορρέουν συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Ο εσωτερικός έλεγχος είναι το όπλο της επιχείρησης για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους κινδύνους. Προϋπόθεση για αυτό είναι ο έλεγχος να πραγματοποιείται από ελεγκτές οι οποίοι να διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις για να εκπληρωθούν οι στόχοι της επιχείρησης.
- Τα νομοθετικά πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης όσο αυστηρά και εάν είναι δεν επαρκούν από μόνα τους για την αποτροπή της εταιρικής απάτης. Απαιτείται λοιπόν η δέσμευση της ανώτατης διοίκησης στις επιταγές των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης, η μεταβίβασή τους στο σύνολο του οργανισμού και ο έλεγχος της συμμόρφωσης του οργανισμού με αυτές.
- Η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών δεν μπορεί να παραληφθεί και να αντικατασταθεί από αυτή των εξωτερικών, αλλά ούτε το αντίθετο. Μπορούμε να πούμε πως είναι συμπληρωματικές. Υπό αυτό το πρίσμα, οι εσωτερικοί ελεγκτές όσο και οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να τηρούν στάση συνεργασίας μεταξύ τους.
- Ο εξωτερικός έλεγχος θα πρέπει να είναι πραγματικός, αξιόπιστος, αμερόληπτος, μη πλασματικός και να αντικατοπτρίζει τα πραγματικά αποτελέσματα της επιχείρησης.
- Η απουσία αποτελεσματικών συστημάτων εσωτερικού ελέγχου επηρεάζει τη νομιμότητα και κανονικότητα των συναλλαγών και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

- Οι δικλείδες ασφαλείας συμβάλλουν σημαντικά στην τήρηση πειθαρχίας, αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η ύπαρξη των εσωτερικών δικλίδων είναι απαραίτητη και πολύ σημαντική γιατί στόχος της είναι η εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία των τμημάτων μίας επιχείρησης με την πιστή εφαρμογή των Νόμων και των Κανονισμών, η διαφύλαξη και η αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων, η πρόληψη και ο εντοπισμός λαθών και παρατυπιών, η ορθότητα της καταχώρησης των λογιστικών εγγραφών και η έγκαιρη έκδοση αξιόπιστων οικονομικών εκθέσεων και άλλης πληροφόρησης, αναγκαίας για τη λήψη αποφάσεων και λογοδοσίας.

Ωστόσο, η εξέλιξη και η ανάπτυξη της Ελεγκτικής Επιστήμης ανά τους αιώνες μας διδάσκει ότι είναι αδύνατο να αποτρέψει ολοκληρωτικά την εμφάνιση εταιρικών σκανδάλων. Δύναται όμως να περιορίσει την εμφάνισή τους. Ο εσωτερικός έλεγχος προσθέτει αξία στην επιχείρηση και εξασφαλίζει την μακροχρόνια επιβίωση και την προστασία της από την καταδολίευση. Έχει χαρακτηριστεί ως μέσο αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης που θωρακίζει τα συμφέροντα μιας επιχείρησης.

Οι μεταβολές του οικονομικού κλίματος και οι ραγδαίες εξελίξεις που συμβαίνουν καθημερινά επιτάσσει ο εσωτερικός έλεγχος να αποκτήσει μία προοδευτικότερη προσέγγιση. Δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αλλά να επεκταθεί, λαμβάνοντας ουσιαστικό ρόλο, και στον έλεγχο των διοικητικών και διαχειριστικών προβλημάτων προστατεύοντας την επιχείρηση από ενδεχόμενες απάτες.

Το κλειδί για την αποτελεσματικότερη πρόληψη αν όχι την καταπολέμηση της λογιστικής απάτης, είναι η πραγματική αλλαγή στην κουλτούρα και φιλοσοφία των επιχειρήσεων που θα επικεντρώνει την προσοχή της στην έννοια των ηθικών αξιών μιας επιχείρησης αλλά και η αποτελεσματική λειτουργία των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να μάθουν να λειτουργούν σε ένα περιβάλλον πιο ηθικό και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη των εργασιακών σχέσεων καθώς ο ανθρώπινος παράγοντας συμβάλλει καταλυτικά στην επίτευξη των στόχων μίας επιχείρησης. Αναμφισβήτητα, τα στελέχη του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διατηρούν άριστες σχέσεις και να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με την εκάστοτε διοίκηση.

Τέλος, ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να αποτελέσει τον στρατηγικό σύμβουλο σε μία επιχείρηση. Η τεχνολογία θα πρέπει να αξιοποιηθεί περισσότερο. Η ανάπτυξη αξιόπιστων και ασφαλών πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη λειτουργία μίας επιχειρηματικής οντότητας.

8.2 Το κράτος

Ο πιο σημαντικός παράγοντας που θα πρέπει να λάβει δραστικά και αυστηρά μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου, είναι το κράτος. Στόχος του θα πρέπει να είναι η τιμωρία όσων διέπραξαν στη παραποίηση, ο παραδειγματισμός εκείνων που επιθυμούν να προβούν σε παρεμφερείς ενέργειες, η επιβολή μεγάλων χρηματικών προστίμων καθώς και εφαρμογή διαφόρων τεχνικών ενημέρωσης και ελέγχου των επιχειρήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Νεγκάκης Χ. & Ταχυνάκης Π. (2013) “Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής & Εσωτερικού ελέγχου” Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα
- Κάντζος Κ. (2006) “Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική” , Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
- Καραμάνης Κ. (2008), “Σύγχρονη Ελεγκτική : Θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα”, Εκδόσεις ΟΠΑ
- Ψύλλος Ν. Δημήτρης (1996), “Ελεγκτική”, Λάρισα
- Μπαλής θεοχάρης (2008) Σύγχρονη Ελεγκτική, Αθήνα
- Καζαντζής Χ. (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός έλεγχος, Αθήνα, Εκδόσεις Business Plus ΑΕ
- Παπαδάτου Θεοδώρα (2001), Εσωτερικός και Εξωτερικός έλεγχος Ανωνύμων Εταιρειών, Εκδόσεις Σακκούλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Τσακλάγκανος Άγγελος (2008), “Ελεγκτική” Εκδόσεις Κυριακίδη ΑΕ, Θεσσαλονίκη
- Φίλος Ι. (2004) “Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων”, Εκδόσεις IQ Group
- Παπαστάθης (2003) “Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις Επιχειρήσεις – Οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του”, Εκδόσεις ΟΠΑΠ, Αθήνα
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002), Λεξικό της ελληνικής γλώσσας. 2η Έκδοση, Αθήνα.
- Φίλος Ι. (2004), Εγχειρίδιο πολιτικών & διαδικασιών: Εργαλείο Οργάνωσης και Ελέγχου, Εκδόσεις IQGroup, Αθήνα
- Κωνσταντίνος Κάντζος, MBA, Ph.D, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου, Καθηγητής ΤΕΙ Πειραιά. Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα 1995
- Δρυμπέτας Β., Λαζαρίδης Θ. (2011), Εταιρική Διακυβέρνηση, Αθήνα, Εκδόσεις Σοφία Α.Ε.
- Haron, H. & Chambers, A. & Ramsi, R. & Ismail, I. - The reliance of external auditors on internal auditors, *Managerial Auditing Journal*, 2004, Vol. 19 No. 9, pp. 1148-1159
- Pop Atanasiu, Bota-Avram Cristina, Bota-Avram Florin, “The relationship between Internal and External Audit”, 2008
- Rezaee Zabihollah and Lander H. Gerald, “The Internal Auditor’s Relationship with the Audit Committee”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 8 No. 3, 1993

Felix, W., Gramling, A. and Maletta, M. (2001). “The Contribution of Internal Audit as a Determinant of External Audit Fees and Factors Influencing This Contribution”, *Journal of Accounting Research*, 39(3), pp. 513 – 534.

Goodwin, J. and Kent, P. (2006). “Relation Between External Audit Fees, Audit Committee Characteristics and Internal Audit”, *Accounting and Finance*, pp.387-404.

Mautz, R. (1984). “Internal and external auditors: how do they relate?,” *Corporate Accounting*, 3(4), pp. 56-58.

Schneider, A. (1984). “Modelling external auditors’ evaluations of internal auditing”, *Journal of Accounting Research*, 22(2), pp. 657-78

Ward, D. D. and Robinson, J.C. (1980). “Reliance on internal auditors”, *Journal of Accountancy*, pp. 62-73.

Wallace W. (1984). *Time Series Analysis of the Effect of Internal Audit Services on External Audit Fees*, IIA Inc., Altamonte Springs FL.k

Διαδουκτιακές Πηγές

<http://www.kathimerini.gr/122631/article/oikonomia/>

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=143807>

<http://www.lifo.gr/team/sansimera/41647>

<http://www.newsbomb.gr/bombplus/aytokinhto/news/story/828337>

<http://news.in.gr/economy/article/?aid=505292>

<http://www.cnn.gr/style/aytokinito/story/101125>

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=415030>

https://el.wikipedia.org/wiki/Σκάνδαλο_Enron

<http://www.protothema.gr/stories/article/338167/>

<http://www.soel.gr>

<http://www.drogalas.gr/internal-audit>

<https://ec.europa.eu/>

http://www.internalaudit.gov.cy/internalaudit/internalaudit.nsf/dmlService_gr/dmlService_gr?OpenDocument

http://www.drogalas.gr/uploads/publications/internal_control_system_and_management_information_systems.pdf)

<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1006927/ta-11-megalutera-epixeirimatika-skandala-stin-istoria>

<http://www.aicpa.org/About/JobsatAICPA/Pages/InternalAudit.aspx>)

<http://www.accountancygreece.gr/το-νέο-πλαίσιο-coso-και-ο-έλεγχος-πληροφορ/>

http://andreaskoutoupis.blogspot.gr/2012/02/blog-post_15.html

<https://www.coso.org/>

<https://www.rand.org/pubs/reports/R609-1/index2.html>

<https://finance.uw.edu/fr/internal-controls.html>

<https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Code-of-Ethics.aspx>

<https://www.isaca.gr>

<https://www.scribd.com/document/282042373/The-Role-of-Internal-Auditors-in-ERP-based-Organizations>

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΕΞΕΩΝ

A		I		Σ	
Απάτη	33	Ισοζύγιο	98,102	Στάδια	43
Αμέλεια	50			Σφάλματα	53
Ανεξαρτησία	39	K		Σκοπός	18
Αξιολόγηση	47,74	Καθήκοντα	28,97	Σκάνδαλα	59
Αριθμημένα δελτία	95	Κίνητρα	61	Σύστημα	25,27
Άρνηση γνώμης	45	Καταθέσεις	101	Στοιχεία	53
Αποθέματα	94,95	Κράτος	110		
Απαιτήσεις	98	Κίνδυνοι	68,74	T	
Αιτίες	50			Τράπεζα Κρήτης	66
Αρχές	39	Λ		Ταμείο	34
Αποτελεσματικότητα	24	Λογιστική	11	Τεχνολογία	79
Ασφάλεια	83	Λειτουργίες	18		
Αγορές	103			Y	
Αμοιβές	104,105	M		Υποχρεώσεις	101,102
		Μικρό Ταμείο	34	Υπηρεσία	26
B		Μειονεκτήματα	56		
Βιβλίο Παγίων	93	Μέσα	48	X	
		Μέθοδοι	49	Χρεόγραφα	96,97
Γ		Μέτρα	51		
Γνώμη	45				
		N			
Δ		N. 2190/20	9		
Διακυβέρνηση	32				
Διαφορές	55	O			
Δικλείδες	69,73,74	Ορκωτοί	9,11		
Διαθέσιμα	99,100	Ομοιότητες	54		
E		Π			
Ελεγκτική	8,11	Πάγια	93		
Εσωτερικός	18,20,24,54	Πιστοποιητικό	46		
Εξωτερικός	38,54	Πλεονεκτήματα	56		
Ελεγκτής	34,39	Περιπτώσεις	53		
Εταιρεία	15	Πλαίσια	68		
Επιχείρηση	11	Πολιτική	83		
Έκθεση	45	Πωλήσεις	106,107		
Είδη ελέγχου	4,8,13	Πελάτες	99		
Επιστολή	52	Πληροφοριακά	77		
Είσπραξη	107				
Ευθύνη	42	P			
Εχεμύθεια	39	Ροής	49		
Επισφαλείς	99	Ρόλος	38		
Έννοια	32				
Επιτροπή	18				

